

İRFAN

Nº 85 Dekabr 2013 İctimai fikir jurnalı 3 AZN

...Məhrəmi-irfan
olan anlar bizi

İRFAN
Dekabr/2013/№:85
ictimai fikir jurnalı
Dövlət Reyestr №: 1763

Təsisçi:
İpəkyolu MMC

Baş redaktor:
Nurlan MƏMMƏDZADƏ

Məsul katib:
Elşən RZAYEV

Məsləhətçi:
Dr. Abbas QURBANOV

Redaksiya heyəti:
Akademik
Vasim MƏMMƏDƏLİYEV
Prof.Dr. Şahin XƏLİLİ
Dr.Siracəddin HACI
Dr.Alpay ƏHMƏDOV
Seyid Camal ƏZİMBƏYLİ
Eldəniz SALMANOV
Ramiz MƏMMƏDOV
Səadət MÜRŞÜDOVA
Arif HEYDƏROĞLU
Akif HÜSEYNOV
Fuad QULİYEV

Kompiuter dizaynı:
Ülvi MƏMMƏDOV

Copyright 2013 © All Rights Reserved
Created and supported by "irfan"

Foto:
«İRFAN»

İllik abunə qiyməti:
Ölkədaxili 35 AZN
Xarici ölkələr üçün 60 Avro

Ünvan:
Bakı şəhəri,
Cəfərov Qardaşları küç. 16
Tel: (+994 12) 492 32 23,
493 02 93

www.irfandergisi.com
E-mail
irfandergisi@yahoo.com

Abunə və reklam işləri:
Tel: 050 379 01 79

**Şikayet və təklifləriniz üçün
bu nömrəyə müraciət edə bilərsiniz**

Jurnalın materiallarından istifadə edərkən istinad
zəruridir. Müəllifin mövqeyi ilə redaksiyanın
mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Əziz Oxucu!

Hər gün özür təqvimimizdən düşən səhifələrlə 2013-cü ilin də sonuna gəldik. Artıq 2014-ün astana-sındayıq. Arxada qoymuşuz ilin sorğu-sualını edərkən bir tərəfdən də qarşidan gələn ilin planını qururuq. Yalnız fördər deyil, qurumlar, təşkilatlar və dərgilər də belədir. Biz də bir ili necə keçirdiyimizi, nələri sizinlə paylaştığımızı götür-qoy edərkən, eyni zamanda növbəti ildə abunəçilərimizə daha yaxşı xidmət göstərməyin planını qururuq. Bildiyiniz kimi keçən ay "ABUNƏ KAMPANIYAMIZ" start götürdü. Bir-birindən maraqlı hədiyyələrlə abunəçilərimizi sevindirməyi düşünürük.

2013-cü ilin ən yaddaşalan hadisələrindən biri də heç şübhəsiz ki, ölkəmizdə və dünyada məşhur olan, irfan xadimimiz Seyyid Yəhya Bakuviyə həsr olunmuş proqramlar və UNESCO tərəfindən Seyyid Yəhya Bakuvinin 550 illiyinin xüsusi qeyd olunması idi. Xüsusilə "Heydər Əliyev Fondunun", o cümlədən fondun prezidenti və UNESCO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın və Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin mədəni iżsimizi dünyaya tanıtmaq üçün həyata keçirdiyi bu və bu kimi fəaliyyətlər alqışa layiqdir. Biz də yeri gəlmışkən İrfan jurnalı olaraq bu sayımızı İslam Mədəniyyətimizin könül sultanlarına həsr etdik. Haqq dostlarının həyat fəlsəfəsini, insanlığa etdikləri xidməti qələmə alaraq bir daha dəyərli oxuculara çatdırmağa çalışdıq.

Bu sayımızda "Onların dünyası"ni oxuyacaq, "Həqiqi sultanlıq" nədir, onu görəcəksiniz. "Seyyid Yəhya Məhabbatı", "Eşq Sultanı Mövlana" başlıqlı məqalələri oxuyarkən də onların həyatdakı ali məqsədi ilə tanış olacaqsınız. Tarixən Azərbaycandan Anadoluya qurulan könül körpüləri haqda eyniadlı məqalədə oxuyacaqsınız. Azərbaycanda Bakuvi ırsını araşdırın, o dahi şəxsiyyətin bilinməyən tərəflərini gün üzünə çıxaran və dünyaya tanınan möhtərəm Mehmet Rihtimla Seyyid Yəhya Bakuvi və mədəniyyətimizə təsirləri haqda söhbətimiz oldu. Eyni zamanda noyabrın 25-də keçirilən "Beynəlxalq Seyyid Yəhya Bakuvi Simpoziumu"nda iştirak edən T.C. Diyanət İşləri Başqanı yardımıçısı Hasan Kamil Yılmazdan da bu haqda reportaj aldıq. Hər iki müsahibəni sizinlə paylaşırıq.

Bildiyiniz kimi 31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü kimi qeyd olunur. Jurnalımızın səhifələrində rastınıza çıxacaq "Dünyanın Ehtiyacı", "Fırqələrə Bölməyin", "Həmrəylik Baharı" adlı yazınlarda bu haqda oxuyacaqsınız. Möhtərəm Osman Nuri Topbaşın qələmə aldığı "İmam Rəbbani dən Hikmətlər" ömür yolumuzu aydınlaşdırışlı işiq kimidir. Bu ay da bir-birindən maraqlı yazılarla görüşünüzə gəldik.

Xalqımızı "Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü" münasibətilə təbrik edirik!

Sorma hər kişinin əslin izzətindən bəllidir
Söhbəti irfan görənlər xidmətindən bəllidir.
Nəsimi

Həqiqi Sultanlıq Ali ÇİNAR	6
Azərbaycandan Anadoluya Könül Körpüsü İrfandan	9
Seyyid Yəhya Məhəbbəti İbrahim EROL	14
Eşq Sultanı Mövlana Cəlaləddin Rumi Nurəddin RÜSTƏMOV	18
Dünyanın Ehtiyacı Rüfət ŞİRİNOV	20
Allaha Qul, Rəsuluna Ümmət Olma Şərəfi Mübariz ƏLİOĞLU	22
Müsəlman Necə Olmalıdır? Saleh ŞİRİNOV	24
Bir Ayə Fuad QULİYEV	26
Bir Hədis Səfa MURADOV	27
Quran Gündəliyi Kamran MƏMMƏDOV	35
Həmrəylik Baharı İlham SOVQATOV	36
FİRQƏLƏRƏ BÖLÜNMƏYİN Aqil ƏLİYEV	38
İrfan Günəşi, Elm Abidəsi Hacı Qurban Meşleşi Dr. Əhməd NİYAZOV	40
İman Əldə Tutulan Atəş Kimidir Salih Zeki MERİÇ	42
Günəş Altında Yeni Əsər Yoxdur Adem ŞAHİN	44
Kasib Atanın "Varlı Qızları" Eldar KƏRİMOV	46
İslamofobiyanın Cəmiyyətimizdəki fəsadları Dr.Alpay ƏHMƏD	48
Beynəlxalq İmam Rəbbani Simpoziumu Asəf QƏNBƏROV	50
Xəbər	52

ONLARIN DÜNYASI
NURLAN MƏMMƏDZADƏ

3

DOÇ. DR. MEHMET RIHTIM:
"SEYYİD YƏHYΑ ÇIRAĞI ƏSRLƏR
SONRASINA İŞIQ SACIR".

10

HAQQ DOSTLARINDAN
HİKMƏTLƏR
İMAM RƏBBANI (Q.S) -7-
OSMAN NURİ TOPBAŞ

28

PROF. DR. HASAN KAMIL YILMAZ:
"AZƏRBAYCAN-TÜRKİYƏ
ARASINDAKI KÖNÜL KÖRPÜLƏRİNİN
TARİXİ ÇOX QƏDİMDİR"

16

ONLARIN DÜNYASI

Hamımız bu dünyaya imtahan üçün gəldik. Bu gəlmişimizin bir hikməti də Yaradanın sonsuz sənət möcüzəsinin kainatda sərgilənməsi və biz bəndələrin Onu layiqincə tanımışıdır. Bir gerçək də ondan ibarətdir ki, bu dünyada öz həyatımızı yaşayarkən bir də daxili aləmimizdə yaşadığımız həyat, yəni başqa bir dünya var. Bu dünya hər kəsin ortaq dünyası olduğu halda, o dünya bizim öz dünyamızdır. Çünkü onu biz qurarıq, içini də həmçinin özümüz doldurarıq. Orada yaxşları və pisləri öz dünya görüşümüzə, düşüncə tərzimizə, inancımıza görə biz müəyyənləşdirər, istədiyimiz adamlara rollar verər və işin mərkəzində özümüzün olduğunu hiss edərik. Qurdugumuz bu dünyada şah da biz olarıq, kölə və dilənçi də. Ölərkən də əslində bu dünyadan əvvəl

o dünyamızı tərk edərik. Elə ona görə də bütün dünyadakılar eyni anda ölmüş ol-salar belə, əslində hamı təkbaşına və yalnız olər. Bu, bizim dünyamızdır... Amma bir də Onların - Haqq dostlarının dünyası var ki, orada hər şey tamam başqadır...

Yaşadığımız dünyanın gülüstana, yaxud da xarabalığa çevriləməsi insan oğlunun öz dünyasında necə yaşamasına bağlıdır. Öz dünyamızda necəyiksə, bizdən əks olunan davranışlar, atlığımız hər addım, dilimizə gələn hər bir söz ona görə şəkil ələr. Çünkü hər birimiz bu həyatı daxili dünyamızın bizə olan təlqinləri ilə yaşayırıq. Yaşadığımız dünyanın abad və cənnətməkan olmasını isteyiriksə, Haqq dostlarının iibrətlərlə dolu olan nəcib dünyasından nümunə götürməliyik. Elə isə nəzər salaq, nədir onların digərlə-

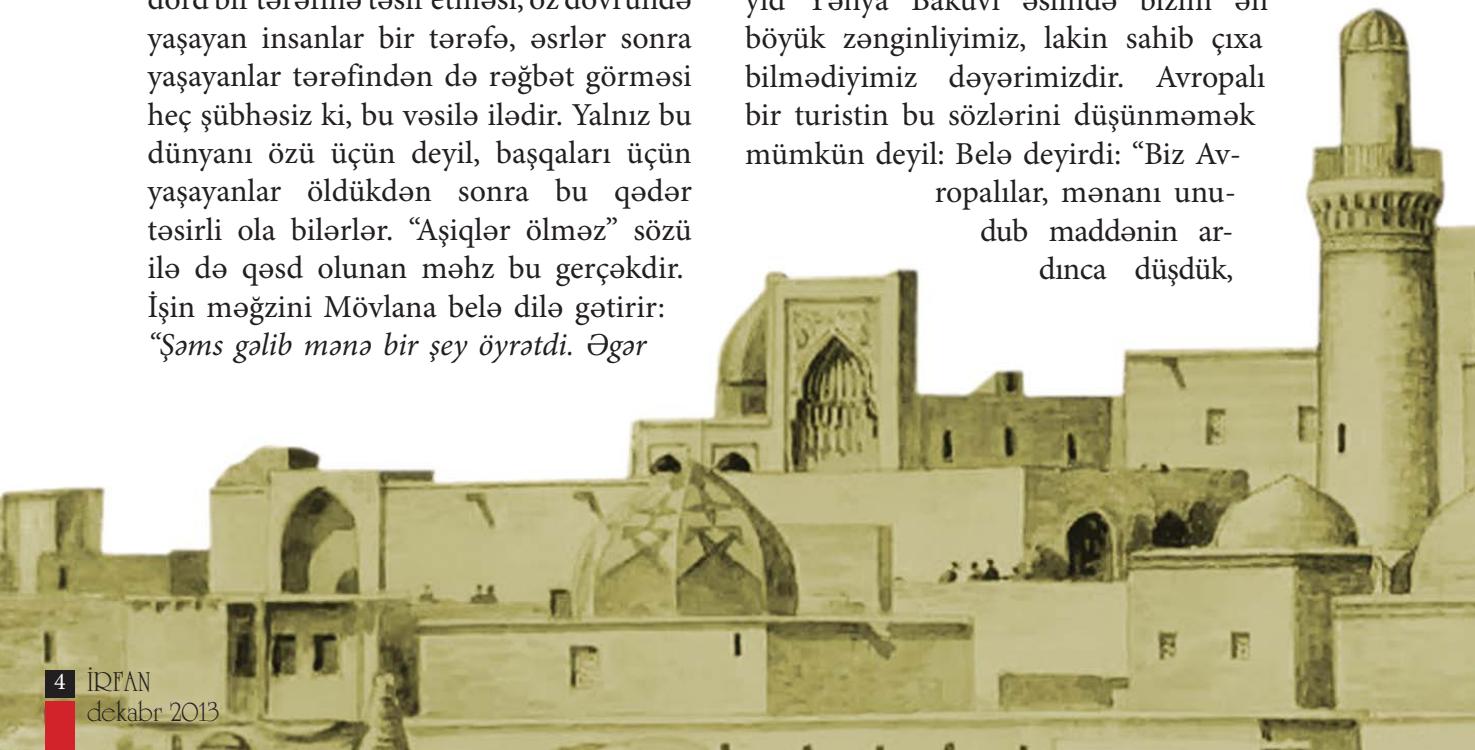
rindən fərqi, daxili dünyaları necə formalaşmışdır?

Bildiyimiz kimi hər şey düşüncədən və bu düşüncələrin həyata keçməsi üçün göstərilən səydən başlayır. Onların düşüncə mərkəzində bizi qulluq üçün yaradan Allahı tanımaq şüuru yatır. Allahı tanımaq üçün də ilk növbədə nəfslərini tanımağa və onu tərbiyəyə can atırlar. İşin əsası da elə məhz budur. Cənki hər şey nəfsi tanımaqla başlayır. Eynilə hədisişərifdə buyurulduğu kimi: "Nəfsini tanıyan Rəbbini tanıyar". Nəfsinin hansı yuvanın quşu olduğunu dərk edən və bununla da kifayətlənməyib onu məzəmmət edən insan, eyni zamanda həyatın mənasının Allahı hiss edərək yaşamaqdə olduğunu da dərk edər. Onlar bu duygu ilə yaşıdları üçün insanın kainatdakı yerinin kiçicik nöqtə qədər olduğunun şüurundadırlar. Əslində kiçildikcə də böyükərlər, ucalara yüksələrlər. Eynilə Nəcib Fazılın dediyi kimi:

*O ərlər ki, könül fəzasındalar,
Torpaqda sürünmə əzasındalar.
Yıldızları təsbih-təsbih çəkər də,
Namazda arxa səf hizasındalar.*

Mövlana'nın, Şəms-Təbrizilərin, Bakuvilərin, Yəsəvilərin digər insanlardan başlıca fərqi budur. Bir insanın dünyasının dörd bir tərəfinə təsir etməsi, öz dövründə yaşayan insanlar bir tərəfə, əsrlər sonra yaşayanlar tərəfindən də rəğbət görməsi heç şübhəsiz ki, bu vəsilə ilədir. Yalnız bu dünyani özü üçün deyil, başqları üçün yaşayanlar öldükdən sonra bu qədər təsirli ola bilərlər. "Aşıqlər ölməz" sözü ilə də qəsd olunan məhz bu gerçekdir. İşin məğzini Mövlana belə dilə gətirir: "Şəms gəlib mənə bir şey öyrətdi. Əgər

yer üzündə üşüyən bir insan varsa, isinməyə haqqın yoxdur. Mən də biliram ki, yer üzündə üşüyənlər var və artıq o gündən sonra isinə bilmirəm". Deməli, bütün təlimlərin, deyilən sözlərin və görülən işlərin əsas məqsədi bundan ibarət imiş: **bütün məxluqatın Allaha aid olduğu idrakı ilə yaşamaq və seçim qarşısında qalandırılınca onlara vermək**. Yunus Əmrə bu gerçəyi necə də gözəl ifadə edir: "Yaradılanı sevərik, Yaradandan ötrü sevdiklərindən və bir ömür məxluqata xidmət etmək üçün çırpındıqlarından Allah da onları sevər və məxluqatına sevdirər. Bu gün baxdığımız zaman sadəcə Mövlana'nın məzarını bir ildə ziyarət edənlərin sayının iki milyona yaxın olduğunu görürük. Gəlin, bir də yaşayan insanlara baxaq, qapısı hər il bu qədər ziyarətçi tərəfindən döyülen neçə nəfər göstərə bilərik. Həmçinin paytaxt Bakımıızın ən gözəl guşəsində yatan və ətrafına feyz saçan, hətta 2013-cü ildə UNESCO tərəfindən də yüksək səviyyədə ildönümü qeyd olunan Seyyid Yəhya Bakuvidən nümunə verək. Sağlığında Anadolunun hər yeri müridlərini göndərərək türk dünyasına istiqamət verən, bəşəriyyətə insanlığı, sevgini, məhəbbəti öyrədən Seyyid Yəhya Bakuvi əslində bizim ən böyük zənginliyimiz, lakin sahib çıxa bilmədiyimiz dəyərimizdir. Avropalı bir turistin bu sözlərini düşünməmək mümkün deyil: Belə deyirdi: "Biz Avropalılar, mənanı unudub maddənin ar-dınca düşdük,

siz isə mənanın. Babalarınızın mirasına sahib çıxın ki, bir gün qapınıza gəlib mənəviyyat dilənəndə bizə verməyə nəyinizə olsun". Bəli, əslində belə babalara sahib olduğumuz üçün çox bəxtəvərik. Amma mirasımıza sahib çıxmayağımız təqdirdə məsuliyyətimizin böyüklüyü də bəxtəvərliyimizin böyüklüyü nisbətindədir. Bu gün ağıl sahibi olan hər kəs insanlığın qurtuluşunun kapitalist, kommunist, sosialist və s. kimi quruluşlarda olmadığını yaxşı dərk edir. Xüsusilə texniki imkanların, maddi baxımdan rifahın ən yüksək səviyyəyə çatdığı zəmanəmizdə bəşəriyyət mənəviyyat sultanlarına, "gəl, kim olursan ol, yenə gəl" deyən könül təbiblərinə ehtiyacı var.

Son söz yerinə bir məsələyə də aydınlaşdırmaq yerində olardı. Haqq dostlarının zaman-zaman əməli və şifahi olaraq dilə gətirdiyi və ən bariz nümunəsi Mövlana Cəlaləddin Rumi tərəfindən söylənən:

*Gəl, gəl, nə olursan ol yenə gəl,
istər kafir, istər məcusi,
istər bütə tapınan ol, yenə gəl,
bizim dərgahımız ümidsizlik dərgahı
deyildir,
yüz dəfə tövbəni pozmuş olsan da, yenə
gəl...*

-ifadəsi əsla bəzilərinin düşündüyü kimi hər kəsi öz fikrində, batıl olsa da öz inancında saxlamağın adı deyil. Mövlana və onun timsalında bütün Haqq dostları dərgahlarını, könüllərini bütün insanlara açaraq əməllərindəki yanlışları düzəltməyi, inanclarındakı mərəzlərə məlhəm olmayı

"Şəms gəlib mənə bir şey öyrətdi.

*Əgər yer üzündə üzüyən bir
insan varsa, isinməyə haqqın
yoxdur. Mən də bilirom ki, yer
üzündə üzüyənlər var və artıq
o gündən sonra isinə bilmirəm".
Deməli, bütün təlimlərin, deyilən
sözlərin və görülən işlərin əsas
məqsədi bundan ibarətmiş:
bütün məxluqatın Allaha aid
olduğu idraki ilə yaşamaq və seçim
qarşısında qalandan birinciliyi
onlara vermək. Yunus Əmrə bu
gerçəyi necə də gözəl ifadə edir:*

*"Yaradılanı sevərik,
Yaradandan ötürü".*

nəzərdə tutmuşlar. Bunun əksinə, Mövlana olduğunu olduğundan fərqli göstərməyə çalışanlar öz batıl inanclarına, zərərli fikirlərinə bu sözlərlə don geydirməyə çalışaraq çarəni İslamda axtarmaq yerinə öz əqidəsizliklərinə guya dəlil gətirirlər. Necə ki, həmin beytin sahibi olan Mövlana başqa bir yerdə bu kimi düşüncələrdən və insanlardan bezar olduğunu belə dilə gətirmişdir:

*"Yaşadığım sürəcə Quranın cırığıyam
Seçilmiş Muhammədin yolunun toprağıyam.
Buna uymayan bir söz məndən nəql edilərsə,
Rahatsızam bu sözdən, mən bu sözdən uzağam."*

HƏQİQİ SULTANLIQ

İnşanlıq aləmində gözəl əxlaqın- nəzakət, lətafət və zərifliyin zirvəsi, şübhəsiz ki, Rəsulullahdır (s.ə.s). Bütün fəzilət və gözəlliklər Onun bənzərsiz nümunəvi şəxsiyyətində mövcuddur. Onun könül dünyası nadir, lətif, zərif çiçəklər və gözəl ətirli gülərlə bəzənmiş bir gülüstən kimidir. Peyğəmbər varisi Haqq dostları da o gülüstən üzərindən əsərək gələn bir rəhmət əsintisi nisbətindədir.

Fəxri-Kainat Rəsuli-Əkrəmin sünneyi-səniyyəsini böyük bir ciddiyətlə həyatlarına mənimsəyən Allahın dostlarının könül dünyası daima nəbəvi əxlaqın nurlundan parıltı əks etdirən cilalanmış ayna kimidir. Çünkü Allah dostlarının sərvəri, ağası, baş tacı və sultani Rəsulullahdır (s.ə.s).

Rəsulullah məhəbbətində fani olaraq gerçek hüzur və səadəti dadan Haqq dostları bir ney kimi daxili dünyaları Haqdan uzaqlaşdırın hər şeydən təmizlənmiş olduğundan, onlardan eşidilən bütün irşad sədaları, əxlaqı ilə tərbiyeləndikləri peyğəmbərlərin feyzli nəfəsindən bir hissə daşıyırlar. Çünkü hədisi-qüdsidə

bildirildiyi kimi: "Allah-Təala onların eşidən qulağı, görən gözü, tutan əli, yeriyən ayağı, dərk edən qəlbi və danışan dili olmuşdur" (Bax: Buxari, Riqaq, 38).

Haqq dostları içində olduqları hər mühit üçün rəhmət, məğfirət və bərəkət vəsiləsidirlər. Toplumun bütün təbəqələrinə açılan bir şəfqət və məhəbbət qucağıdır. Ayrıca onlar iman əhli üçün bir maqnit kimi cazibə mərkəzidirlər. Çünkü Allah-Təala Öz əxlaqı ilə tərbiyeləndirdiyi bu saleh qulları sevmiş və nəsibini almış qullarına da sevdirmişdir. Necə ki, ayeyi-kərimədə buyurulur: "Həqiqətən, iman gətirib yaxşı işlər görənlər üçün Rəhman (ürəklərdə) bir sevgi yaradacaq. (Allah həm özü onları dəst tutacaq, həm də onların məhəbbətini hamının, o cümlədən möminlərin qəlbinə salacaqdır)" (Məryəm, 96).

Aşağıdakı rəvayət bu həqiqəti nə gözəl ifadə edir:

Abbası xəlifəsi Harun ər-Rəşid ehtisham və səltənət içində Raqqada məşkunlaşmışdı. Bir gün oraya Abbulah bin Mü-

barək həzrətləri gəlir. Bütün şəhər xalqı onu qarşılıamaq üçün şəhər xaricinə çıxır. Xəlifə, demək olar ki, böyük şəhərdə yalnız qalır. Bu mənzərəni eyvandan seyr edən Harun ər-Rəşidin bir cariyəsi:

- Bu nədir? Nə baş verir?- deyə soruşanda oradakılar:

- Xorasandan böyük bir alim gəlir. Adı da Abdullah bin Mübarəkdir. Əhali onu qarşılıyır- dedilər. Bunun üzərinə o cariyə:

- Həqiqi sultanlıq bax budur, Harunun sultanlığı deyil! Çünkü Harunun sultanlığında əsgərlər olmadan işçilər belə bir yerə toplanmır- dedi.

Göründüyü kimi, həqiqi sultanlıq Allah-Təalanın sevdiyi qulları üçün könüllərdə xəlq etdiyi məhəbbətdir. Çünkü fani sultanlıqlar mütləq bir gün sona çatır. Fəqət mənəvi sultanlıq ölüm dən sonra belə eyni ehtişamı ilə könüllərdə davam edir. Necə ki, Şah Nəqşibəndlərin, Mövlanaların, Yunusların, Yəhya Şirvanilərin, Hüdayılərin türbələrinə hər gün uzaqdan-yaxından axın-axın gələn ziyanətçilər də bu məhəbbətin açıq-əşkar bir göstəricisidir. İnsanlar tarix boyunca həmişə bu dahi şəxsiyyətlərin ətrafında toplanmışlar.

Düşünmək lazımdır ki, bu şəxslər insanlara sərvət paylamamış, dünyəvi hər hansı bir şey verməmişdirlər. Fəqət onlar insanların ruhlarına hüzur saçmış, onların mənəvi acliğina dərman olmuşlar. Buna görə onlar fani həyatlarından sonra da bəşəriyyətin qəlbində yaşamağa davam etməkdəirlər.

Qəlbin bütün dünyəvi şeylərdən mü-hafizə və daima xeyirli təlqinlərə hədəf seçilməsi üçün hal-əhvallarından istifadə edə biləcək peyğəmbər varisi alim və arıflərlə, saleh və sadıqlərlə ünsiyyət qurmaq zəruridir. Bu hal insanın müəyyən fasilələrlə bir araya gələrək mənəvi cə-hətdən enerji alması kimidir.

Allah-Təala möminləri sadiq və saleh bəndələri ilə bərabər olmağa təşviq edə-

Haqq dostları içində olduqları hər mühit üçün rəhmət, məğfirət və bərəkət vəsiləsidirlər. Toplumun bütün təbəqələrinə açılan bir şəfqət və məhəbbət qucağıdır. Ayrıca onlar iman əqli üçün bir maqnit kimi cazibə mərkəzidirlər. Çünkü Allah-Təala Öz əxlaqı ilə tərbiyalandirdiyi bu saleh qulları sevmiş və nəsibini almış qullarına da sevdirmişdir.

rək belə buyurur: “**Ey iman gətirənlər!** Allahdan qorxun və (imanında, sözündə, işində) doğru olanlarla olun! (Peyğəmber və onun sadiq əshabələri ilə birlikdə olun!)" (Təvbə, 119).

Xacə Übeydullah Əhrar həzrətləri belə buyurur: “Bu ayeyi-kərimədəki “Bərabər olun!” emri daima bərabərliyi ifadə edir. Ayədə “bərabərlik” mütləq mənada qeyd edildiyindən həm əməli, həm də hüquqi bərabərliyi ifadə edir. Əməli bərabərlik sadıqlərin məclisində qəlb hüzuru ilə fiziki baxımdan olmaqdan ibarətdir. Hüquqi bərabərlik isə qıjabında da onların həllərini təxəyyül etməkdən ibarətdir”.

Demək ki, sadiq olma yolunda atılacaq ilk addım sadıqlərlə bərabər olmaq, yəni onlarla məhəbbət dolu bir ünsiyyət içində olmaqdır. Sadiq olmaq bu durumun təbii bir nəticəsidir. Necə ki, “**üzüm üzümə baxa-baxa qaralır**” sözü də bir-birindən təsirlənərək inkişaf etmə həqiqətinin bir ifadəsidir.

Necə ki, əshabi-kiram:

- Allahın vəli qulları kimlərdir?- deyə soruşanda Rəsulullah (s.ə.s):

- (Allahın vəli qulları) üzlərinə baxanda Allah-Təalanı xatırladan kimsələrdir- deyə buyurmuşdur (İbn Məcə, Zöhd, 4).

Xüsusişə, Haqqın vəli qulları ilə bərabər

İmam Qəzalı həzrətləri nəsihatlərinin birində buyurur: “Övladım! Son dərəcə diqqət edəcəyin bir xüsus varsa, o da kimlərlə oturub-durmağındır. Bunu yaxşı bil ki, bir səbət saf alma, içindəki bir çürük almanın saf edə bilməz. Fəqət bir çürük alma hamısını çürüdə bilər. Bunun üçün daima salehlərlə oturub-dur!”.

olmaq və onların mübarək simalarına ədəblə tamaşa etmək, könüllər üçün bir feyz, ruhaniyyət və fərəh vəsiləsidir. Çünkü salehlərdən daima feyz, ruhaniyyət və müsbət enerji sirayət edər. Bunun əksinə din düşmənlərinə və fasiqlərə məhəbbət bəsləmək isə fəlakət gətirər. Beləliklə, yenə ayeyi-kərimədə: “...**zalim tayfa ilə bərabər oturma**” (Ənam, 68)- deyə bıfurulur.

İmam Qəzalı həzrətləri nəsihətlərinin birində buyurur: “Övladım! Son dərəcə diqqət edəcəyin bir xüsus varsa, o da kimlərlə oturub-durmağındır. Bunu yaxşı bil ki, bir səbət saf alma, içindəki bir çürük almanın saf edə bilməz. Fəqət bir çürük alma hamısını çürüdə bilər. Bunun üçün daima salehlərlə oturub-dur!”.

Rəsulullah (s.ə.s) salehlərlə bərabər olub fasiqlərdən uzaq durmağın əhəmiyyətini nə gözəl ifadə etmişdir: “Yaxşı yoldaşla pis yoldaşın misali müşk daşıyanla körük çəkən insanlar kimidir. Müşk sahibi ya sənə atırından ikram edər və ya sən ondan satin alarsan. Körük çəkənə galincə, o, ya sənin paltarını yandırar, yaxud da onun pis qoxusunu üstünə hopar” (Buxari, Buyu, 38).

Göründüyü kimi insanların ruhi təmayüləri, yanında olanların qabiliyyətinə görə - az və ya çox - onlara mütləq sirayət

edər. Üstəlik hallardakı sirayət sirayətedici halın “müsbət” və ya “mənfi” olmasına da bağlı deyildir. Hər halda təsirlənmək mümkündür. Əsas odur ki, yaxınlaşmada “məhəbbət” və “ünsiyyət” telləri olsun. Yəni məhəbbətlə yaxınlaşılan saleh kimsələrdən könüllərə hüzur və fərəhlik əks etdiyi kimi, qafil və fasiq kimsələrdən də sixıntı və zülmət əks olunar. Çünkü qızılıgül, qərənfil kimi nadir çiçəklərlə bəzənmiş bir bağça üzərindən əsən meh getdiyi yerlərə könülləri məst edən möcüzəvi rayihələr apararkən, bunun əksinə, iylənmiş peyin topası və leşlər üzərindən əsən külək də o çirkin qoxunu ətrafa yayar, beləcə, nəfəsləri tutub ruhları daraldar. Xüsusilə, zalımlar, fasiqlər və nəfsani bir həyata dalaraq Allahı və axırəti unudan qafillərlə ülfət və ünsiyyət mənəvi həyatın bir növ xərçəngi kimidir.

Seyx Sədi Şirazi hallardakı sirayətin şəxsin mənəvi həyatını necə dəyişdirə bildiyinə dair bu misalları verir: “Əshabi-Kəhfin köpəyi sadıqlərlə bərabər olduğu üçün böyük bir şərəf qazandı. Adı Qurani-Kərimə və tarixə keçdi. Lut peygəmbərin arvadı isə fasiqlərlə bərabər olduğu üçün küfrə düşər oldu”.

Bunu da qeyd etmək lazımdır ki, salehlərlə bərabər olmaqdən məqsəd qəlbən bir olmaqdır. Çünkü əməli bərabərlik hər zaman mümkün olmur. Yaxud əməli bərabərlik olsa belə, qəlbən bərabər olmadıqdan sonra yenə bir fayda verməz. Buna görə, salehlərlə bərabər olmaqdən məqsəd könül bərabərliyidir, yəni həyat və hadisələr qarşısında saleh və sadıqlər kimi hiss edib davrana bilməkdir. Belə bir bərabərlik həli varsa, zahiri bərabərliyin də faydası olar. Yenə belə bir bərabərlik həli varsa, zahiri ayrılıqların heç bir ziyanı yoxdur.

Azərbaycandan Anadoluya Könül Körpüsü

Gülün ətrini bəzən uzaqdan da hiss etmək olur. Bəzən güllərin ətri ətrafa yayılıb bütün insanları məst edir. Yaxud da günəşin şüası hər yerdə düşür. Hər kəs günəşin şüasından nəsibini alır. Günəş birdir, amma yer üzündəki təbiətin şaxələri çoxdur. Ona görə də günəş bütün təbiəti isidir. Günəş öz “xəlifə”ləri olan şüalarını göndərir hər yana. Necə deyərlər, özü uzaqda olsa da, istiliyi idarə edir.

Gül və günəş misalını əbəs yerə gətirmədik. Gül kimi insanların ətrafa qoxular yaymasından, günəş kimi ətrafa nur saçan, ətrafi isidən, könül dünyası, mənəviyyatı zəngin, elm ilə bişmiş, əxlaqla gözəlliyyin zirvəsinə çatmış, əşrəfi-məxluqatın əhsəni-təqvim sifətinə malik olan şəxsiyyət sahibi insanların bəşəriyyətə etdikləri xidmətdən söhbət gedir. Bu gül və günəş kimi şəxsiyyətlərdən biri də XV əsrədə yaşamış Azərbaycanın görkəmli elm əhli, tarixi şəxsiyyəti, irfan sahibi, Xəlvətilik təriqətinin banisi Seyyid Yəhya Şirvanidir (Bakuvi). Onun o zaman yetişdirdiyi müridlərin hər biri bir təsəvvüf məktəbi yaradacaq qədər güclü imana, yüksək ədəbə, böyük əxlaqa sahib olan insanlar idi. O, həm özünü tərbiyələndirmiş, həm də ətrafdakı insanları, ona tabe olub məhəbbət dolu, fəzilət dolu bulağından su içmək istəyən müridlərini tərbiyə etmiş, əsil insani-kamil kimi yetişdirməyə çalışmışdır.

Elə bu zəhmətin bəhrəsi olaraq onun

dizinin dibində çoxlu müridləri yetişmiş və banisi olduğu Xəlvətilik irsini İslam aləminə yaymaq üçün ətrafa yayılmışlar. Bu müridlərin hər biri dünyanın müxtəlif bölgələrinə gedib orada xəlvətilik məktəbini qurmuşlar. Bu din, elm, həqiqət xadimləri məskunlaşdıqları yerlərdə insanlara dini, həqiqəti, təsəvvüf elmini yaymağa başlamışlar.

Könülləri ilahi məhəbbətlə, həqiqət eşqi ilə dolu olan bu müridlərin bir nəçəsi Anadolu bölgəsinə də üz tutmuş və Anadoluda öz irşad məktəblərini açmış, insanlara sevgi, məhəbbət bulağından su paylamışlar. Seyyid Yəhya Şirvaninin xəlifələri Anadoluda öz irşad fəaliyyətlərini həyata keçirmişlər. Onun başda gələn xəlifələri: Muhamməd Ərzincani, Ömer Ruşəni, Həbibə-Qaramani, Şeyx Həmzə, Seyyid Sünnəti, Molla Əli Xəlvəti (Əla-əddin Rumi)dir. Bu xəlifələr hər biri Anadoluda vəzifələndirilmiş, ancaq Dədə Ömer Ruşəni həzrətləri mürşidindən ayrılmak istəmədiyi üçün yayında qalmışdır. Anadoluda vəzifələndirilən müridlərindən Yusuf Xəlvəti, ilk Xəlvəti Təkyəsini Niğdədə, İlyas Aması Amasiyada açmışdır. Məhz həmin yerlər Anadoluda Xəlvətiliyin mərkəzi olmuşdur.

Beləliklə, bədii formada söyləsək, Seyyid Yəhya Şirvaninin Azərbacandan Anadoluya gedən xəlifələrinin missiyası Azərbaycandan Anadoluya ilahi sevgini, həqiqət eşqini, ülvi məqsədləri birləşdirən bir könül körpüsü qurmaq olmuşdur.

Doç. Dr. Mehmet Rıhtım:

"SEYYİD YƏHYƏ ÇIRAGI ƏSRLƏR SONRASINA İŞIQ SƏCİR"

İrfan: Mehmet bəy, ölkə ictimaiyyətinin də bildiyi kimi, araşdırmanızın mərkəzində Seyyid Yəhya Şirvani - Bakuvı xüsusi yer tutur. Haqqında məqalələr, kitablar yazımış, seminarlar vermiş biri olaraq Bakuvinin Azərbaycan, o cümlədən İslam dünyası üçün nə ifadə etdiyini izah edərdinizmi?

M. Rıhtım: 90-cı illərdə Yəhya Şirvani həzrətlərinin izinə düşdüyüm ilk zamanlar onun İslam aləmi üçün bu qədər önəm kəsb edən bir şəxsiyyət olduğunu özüm belə fərqində deyildim. Sadəcə Xəlvəti böyüklərindən olan Yəhya Şirvani haqqında tədqiqat aparacaqdım. Lakin

araşdırımlar dərinləşdikcə, dünyanın dörd bir tərəfində yaşayıb-yaratmış Xəlvətiyyə mənsubu müəlliflərin əsərlərilə tanış olduqca çoxusunun Seyid Yəhyanın müridi, yetişdirməsi, yaxud yolunun davamçısı olduğunu öz dillərindən öyrəndim. Uşaqlığımızdan bəri qulaqlarımıza dolmuş Həbib Qaramani, Dədə Ömər Rövşəni kimi Anadolunun dərviş baba-larının Seyyid Yəhya məktəbinin davamçısı olduğunu şahidi oldum.

Azərbaycan ərazisi tarixən təsəvvüfi məktəblərə mənbə rolunu oynamış, burada İslam dünyasına töhfələr vermiş bir çox böyük təriqətlər yaranmış və çıçəklənmişdir. Bunlardan heç şübhəsiz, ən önemlisi Seyyid Yəhyanın əsaslarını tərtib etməklə ikinci qurucusu adını aldığı Xəlvətiyyə təriqətidir. XV əsrдə Bakının mərkəzində, indiki akademiya səviyyəsində bir təlim-təhsil ocağı qu-raraq insanları irşad edəcək mənəvi liderlər yetişdirən Seyid Yəhyadır. O, mədəniyyətimizin sağlam köklərini, düşüncə dünyamızın duru, saf halını, mənəviyyatımızın və tarixi irlimizin nə qədər zəngin olduğunu göstərən mükəmməl bir insandır. Ruhumuzun mənəvi şifrələri onun sözlərində gizlidir. Şərh etdiyi dünya görüşü ilə əslimizə dönməyimizi səsləyir və sadəcə bizə deyil, bütün bəşəriyyətə fəzilət və səadət yollarını göstərir. O, insanlığın iftixarı Hz. Muhammədin (s.ə.s) yoldan gedərək İmam Buxaridən İmam Əbu Hənifəyə, Hz. Əlidən Cəfəri-Sadiqə, Sührəverdiyə Nizami Gəncəviyə, Əhməd

Yəsəvidən Yunus Əmrəyə, Mövlənədən Şəmsi Təbriziyə uzanan sağlam və səhih mədəniyyət dünyasını bizlərə göstərir.

Bu məktəb XV əsrдə Bakıda formalşmış və bütün dünyaya yayılmışdır. Cünki Seyyid Yəhyanın məktəbinə dönyanın hər guşəsindən müridlər gəlmış və yetişdikdən sonra ya öz vətənlərinə, ya da başqa yerlərə irşad üçün göndərilmiş və beləliklə, bu məktəbi bir şəbəkə şəklində hər tərəfə yaymışlar. Hazırda dünyada Xəlvətiliyin yaşaması məhz bunun sayəsindədir.

İrfan: Ağqoyunlu və Osmanlı sultanlarından Bakuvinin təriqətinə mənsub olanlar olub. Eyni zamanda Şirvanşahlar da özlərinə Bakuvi davamçıları olaraq görüblər. Siz bunu iki dövlət nöqtəyi-nəzərindən necə qiymətləndirirsiniz?

M. Rıhtım: Doğrudur, Seyid Yəhya Bakuvi Şirvanşahlar, Ağqoyunlular, daha sonra Osmanlı sultanları, hətta Məmlük sultanları tərəfindən qayğı və ehtiramla əhatə olunmuşdur. “Kəşfül-qülub” adlı əsərini ithaf etdiyi Şirvanşah I Xəlilullah xan Seyyidin Şamaxını tərk etməyə hazırlaşdığını eşidəndə onu Bakıya dəvət etmiş və tarixdə nümunəsinə rastlanmamış bir addım ataraq ona öz sarayının yanında Xəlvətiliyin İslam dünyasında yayılmasına mənbə olacaq tarixi xanəgahı təxsis etmişdir. Xəlilullah xan özü də Seyyidin söhbətlərində iştirak edər, ondan məsləhət alardı. Xəlilullah bununla həm ölkəsi üçün çox əhəmiyyətli bir mədəniyyət məktəbini himayə edir, həm də onların dualarını və dəstəyini alırı. Digər tərəfdən də xalqın məhəbbət və etimadını qazanırdı.

Osmanlı sultanlarından isə Fateh Sultan Mehmeddən başlayaraq II Bəyazid, Qanuni Sultan Süleyman, Sultan Səlim, Sultan III Murad, Sultan Əhmədin və digərlərinin Bakuvinin məktəbinə yaxın olduqları məlumdur. III Muradın səltənəti

Ümid edirəm ki, bu torpaqlardan çıxmış, öz milli kimliyini və mənəvi dəyərlərini təmsil edən Bakuvini Azərbaycanda araşdırınlar və anlayanlar çox olacaqdır. Azərbaycanın Mövlənəsi olan Bakuvinin məhəbbəti qəlblərdə əbədi yaşıyacaqdır. İnsanların bir-birini sevmələrinə vasitə olacaqdır.

dövründə Bakı Osmanlı idarəsinə keçdiyi zaman Özdemiroğlu Osman paşa şəhərlə birlikdə Seyyid Yəhyanın türbəsini də abadlaşdırmış və xanəgahın girişində bir tac qapı inşa etdirmişdir ki, günümüzədək varlığını qoruyan həmin qapı Murad qapısı olaraq tanınmışdır.

İrfan: Artıq son illərdə UNESCO bir çox müsəlman dahi şəxsiyyətlər haqqında dönyanın müxtəlif ölkələrində mühüm beynəlxalq təbdirlər kerir. O cümlədən 2007-ci il Mövlana ili kimi qeyd olundu. Məhz bu il də UNESCO tərəfindən «Seyid Yəhya Şirvani» ili kimi qeyd olunur. Qərb dünyasının deyil, məhz Şərqiň dahiləri yad olunur. Bu, hansı ehtiyacdandır doğur?

M. Rıhtım: Düşünürəm ki, bunun bir neçə səbəbi var. Əvvəla, son illərdə dönyanın ehtiyacı olan düzünlülük, xoşgörü, tolerantlıq kimi çağırışlar böyük əhəmiyyət kəsb edir. Təəssüflər olsun ki, müsəlman dünyası üzərində oynanan oyunlar fanatizmə və dözümsüzlüyə qapı açır. Siyasi hesablar güdən bəzi qüvvələr İslamofobianın yayılması üçün çalışırlar. Bunun üçün də müsəlmanlığın əsasları olan sülh, ədalət, mərhəmət, məhəbbət, tolerantlıq kimi xüsusiyyətləri yox etməyə cəhd göstərirlər. Halbuki bizim tariximizdə bir zamanlar yaşanan müsəlmanlıq

saydıgımız bütün müsbət cəhətləri ehtiva edən xüsusiyyətlərə malik idi. Orta əsr-lərdə yetişmiş sufi mütəfəkkirlər əsrlər öncə ideal cəmiyyətdə gözlənilməli olan bu kimi qaydaları, sosial münasibətlərin əsaslarını yazımsıdırlar. Məsələn, Seyyid Yəhya mükəmməl insan olmaq üçün keçiləcək məqamları özünün “Şəfa əl-Əsrar” əsərində müfəssəl şəkildə izah etmişdir. Xaxud Mövlanənin ən çox bilinən “kim olursan ol, yenə də gəl” çağırışı və ya “Yaradılanı sevərik Yaradandan ötrü” səslənişi cəmiyyətdə irqi, dini, milli ayrı-seçiliyə son qoymaq üçün ən gözəl bir təbliğ ifadəsidir və bundan istifadə edilməsi ağlın gərəyidir. Başqa ifadə ilə desək: Seyyid Yəhya həm müsəlman məzhəbləri arasında yaxınlaşdırıcı, barışdırıcı mövqe tutur, həm də qeyri-müsəlmanlarla müsəlmanlar arasında xoşgörü və tolerantlığın əsasını qoyur, onları bir-birinə yaxınlaşdırır.

İkincisi, hər ölkə öz milli-mənəvi dəyərlərini dünyaya tanıtmaq və nümayiş etdirərək mədəniyyət aləmindəki mövqeyini göstərmək istəyir, bu yolda lazımı işləri görür. Bu məqsədlə UNESCO tərəfindən təmin edilən imkanlardan istifadə edir. Azərbaycan da başda

UNESCO-nun xoşməramlı səfiri, birinci xanım Mehriban Əliyevanın himayəsində bu məsələ ilə əlaqəli lazımcı iş görməkdə, öz milli dəyərlərinin dünyada tanıdılması işini müvəffəqiyyətlə yerinə yetirməkdədir. Bu məsələnin UNESCO-ya təklif edilməsində Azərbaycan Fəlsəfə İnstitutu və onun dəyərli alim və idarə heyətinin zəhmətləri də unudlmamalıdır.

İrfan: 2013-cü ilin sonuna doğru Seyyid Yəhya Bakuviyə həsr olunmuş və sizin də yaxın-dan iştirak etdiyiniz silsilə tədbirlər haqda nə deyə bilərdiniz?

M. Rıhtım: Bu ilin Seyyid Yəhya Bakuvı ili elan edilməsi çox əlamətdar bir hadisə idi. Məhz bu tarixi hadisə Azərbaycan tarixi və mədəniyyətinin formallaşmasında əvəzsiz rola sahib Bakuvinin daha dərin və ətraflı araşdırılıb öyrənilməsi üçün çox gözəl bir imkandır. Seyyid Yəhya Bakuvı ırsının öyrənilməsi bütün dünyaya Azərbaycanın tanıdılması üçün mühüm vasitələrdən biridir. Bu illə bağlı olaraq Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi, MİRAS İctimai Birliyi, Avrasiya Beynəlxalq Araşdırımlar İnstitutu İB, Atatürk mərkəzi, Qafqaz Araşdırımlar İnstitutu, Türkəlli Dövlətlərlə Dostluq və Mədəni əlaqələr cəmiyyəti və bir sıra təşkilatlarla birlikdə hazırlanmış icra planı əsasında Azərbaycanın bölgələrində seminarlar keçirilmiş, bir neçə kitab nəşr edilmişdir. Sadaladığım təşkilatlar arasında MİRAS və Avrasiya Beynəlxalq Araşdırımlar İnstitutu İB bu tədbirlərin təşkili və icrasında aktiv rol almışdır. Daha sonra Qafqaz Universiteti, Qafqaz Araşdırımlar İnstitutu, AMEA Fəlsəfə, Sosiologiya və

Hüquq İnstitutu, Azərbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi tərəfindən iyul ayında Bakıda beynəlxalq Seyyid Yəhya Bakuvi simpoziumu keçirildi. Noyabr ayında isə Parisdə Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən UNESCO-nun qərargahında Seyyid Yəhyaya həsr olunmuş ikinci simpozium keçirildi. Son olaraq isə noyabrin 21-22-də Türkiyədə Əskişəhərdə, 24-25 tarixlərində isə Bakıda Türkiyə Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsi, Qafqaz Universiteti, Ərdahan Universitetinin rəhbərlik etdiyi Qafqaz Universitetlər Birliyi, Gəncliyə Yardım Fondu, MİRAS, Avrasiya Beynəlxalq Araşdırırmalar İnstitutu İB tərəfindən simpozium keçirilmiş, bu çərçivədə Mahnı Teatrında millət vəkili Qənirə Paşayevanın və MİRAS-ın xüsusi dəstəyilə sufi-dövran nümayishi baş tutmuşdur. Seyyid Yəhya ili çərçivəsində Qafqaz Araşdırırmalar İnstitutunun başlatdığı tədbirlərə ən böyük dəstəyi isə Türkiyə Cumhuriyyəti Yurtdışı Türkler və Akraba Topluluklar Başkanlığı vermiş, Seyyidin 10-dan artıq əsərinin nəşrini, seminarların keçirilməsini və başqa fəaliyyətlərini dəstəkləmişdir.

İrfan: *Bakuvinin timsalında bu kimi ortaq dəyərlərimizin araşdırılması, öyrənilməsi Türk-İslam dünyasına hansı töhfələri verəcəkdir?*

M. Rıhtım: Bakuvı məktəbi hələ orta əsrlərdə Anadoluda, Balkan ölkələrində, İranda, Şimali Afrikada, Orta Şərqdə-Hindistanda, İndoneziyada, Maleziyada yayılmışdı. Bunlara əlavə olaraq günümüzdə də bu ölkələrdən başqa Avropa, ABŞ, Kanada, İtaliya, Argentina və s. kimi çoxlu ölkələrdə yaşamaqdadır. Yəni bu məktəb tarixə qarışib yox olma-mdır. Seyyid Yəhya Bakuvinin yolu və fəlsəfəsi dünyada çox geniş bir coğrafiyada yaşamaqdadır. Rüşeymi sevgi və

Bu ilin Seyyid Yəhya Bakuvı ili elan edilməsi çox əlamətdar bir hadisə idi. Məhz bu tarixi hadisə Azərbaycan tarixi və mədəniyyətinin formalaşmasında əvəzsiz rola sahib Bakuvinin daha dərin və ətraflı araşdırılıb öyrənilməsi üçün çox gözəl bir imkandır. Seyyid Yəhya Bakuvı ırsının öyrənilməsi bütün dünyaya Azərbaycanın tanıdılması üçün mühiüm vasitələrdən biridir.

məhəbbət olan bu yol insanları və xalqları bir-birinə yaxınlaşdıracaq, dünyani gözəlləşdirəcək əsasları özündə birləşdirir. Beş əsrən artıq bir müddətdə onun məktəbində yetişən minlərcə şair və mütəfəkkir olmuş, bunlar minlərcə əsər qoyub getmişdir. Belə bir şəxsiyyətin ırsının araşdırılmasına Azərbaycanın hal-hazırda çox ehtiyacı var. İllərdir dilimizdən düşməyən millətlərimiz arasında körpü qurmaq missiyasını beş əsr bundan önce qurmuş mütəfəkkirin ırsının araşdırılması Azərbaycanın dünyada öz sözünü deməsi baxımından önemlidir.

Ümid edirəm ki, bu torpaqlardan çıxmış, öz milli kimliyini və mənəvi dəyərlərini təmsil edən Bakuvini Azərbaycanda araşdırınlar və anlayanlar çox olacaqdır. Azərbaycanın Mövlənəsi olan Bakuvinin məhəbbəti qəlblərdə əbədi yaşayacaqdır. İnsanların bir-birini sevmələrinə vasitə olacaqdır.

İrfan: *Çox dəyərli vaxtinizi bizə ayırdığınız üçün təşəkkür edirik.*

M. Rıhtım: Mən də öz növbəmdə sizə təşəkkür edir və bu kimi mövzularda məarifləndirici xarakter daşıyan jurnalınızın uzunömürlü olmasını arzulayıram.

Seyyid Yəhya Məhəbbəti

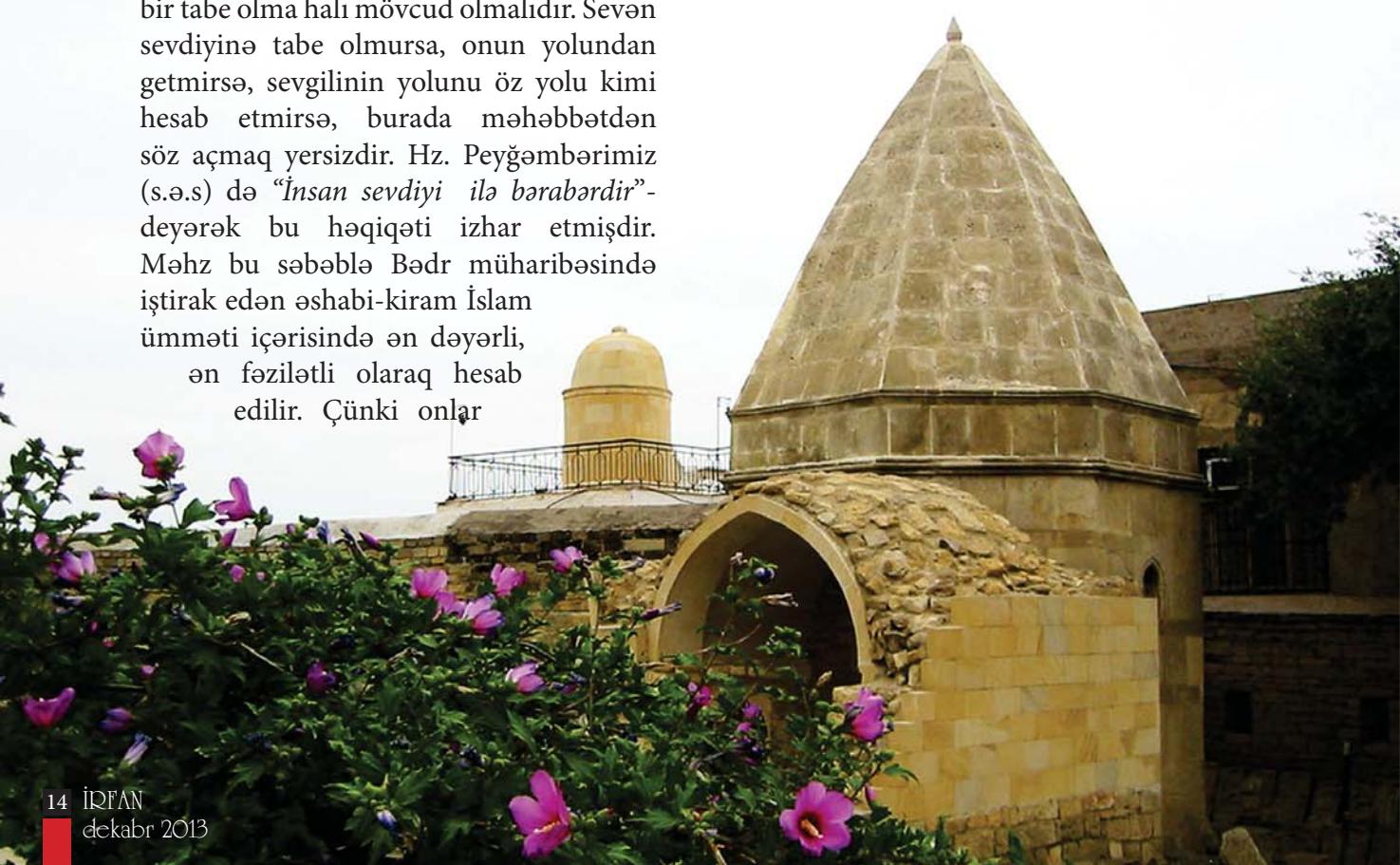
Bir çox şair və ədəbiyyatçı eşq, sevgi və məhəbbət haqqında yazıb-pozar. Bunlardan bəziləri su üstünə yazılan yazılar kimidir. Yox olub gedər. Lakin məhəbbət əhlindən çıxan sevgi və eşq şüaları illərə, əsrlərə meydən oxuyur. Illər keçdikcə daha da dəyər qazanır. Məhz bu könül əhli dostlarından biri də Seyyid Yəhya həzrətləridir. XV əsrдə yaşasa da, o dövrdə əkdiyi sevgi fidanları bu gün belə mədəniyyətimizin üzərində qoca bir çınar ədası ilə ətrafına həyat verməkdədir.

“Məhəbbət sevənin sevdiyinə tabe olmasıdır” - deyə başlayar sözə Seyyid Yəhya... Əgər iki insan arasında məhəbbətdən və sevgidən bəhs ediləcəksə, orada mütləq bir tabe olma halı mövcud olmalıdır. Sevən sevdiyinə tabe olmursa, onun yolundan getmirsə, sevgilinin yolunu öz yolu kimi hesab etmirsə, burada məhəbbətdən söz açmaq yersizdir. Hz. Peyğəmbərimiz (s.ə.s) də “İnsan sevdiyi ilə bərabərdir” - deyərək bu həqiqəti izhar etmişdir. Məhz bu səbəblə Bədr müharibəsində iştirak edən əshabi-kiram İslam ümməti içərisində ən dəyərli,

ən fəzilətli olaraq hesab edilir. Çünkü onlar

sevdiklərinin yolunda canlarını verəcək qədər vəfakardılar.

“Məhəbbət Allahın öz dostlarının qəlb-lərində alovlandırdığı elə bir atəşdir ki, bu atəş qəlblərdəki şər duyğuları və pis niyyətləri yandırır”. Bu ifadə ilə ortaya qoymaq istənilən həqiqətlər çox diqqət çəkicidir. Birincisi, Məhəbbət Allahın bir nemətidir. Bu nemət isə Allah ilə dost olma yolunda səy göstərənlərə daha yaxındır. Məhəbbət həm bir nemət, həm də təsirli bir dərmandır. Bu dərman sevgili tərəfindən veriləndə qəlbəki xəstəliklərə şəfa olur. Hətta bəzən Mövlana kimi əl açıb dövrə vurur.

*Aşıqın nəyi varsa, məşuqə fədadır
Səma¹ səfa, cana şəfa, ruha qıdadır...*

Seyyid Yəhya (q.s) möminlərə bu ayəni xatırladıb məsələni daha da lüzumlu vəziyyətə gətirir: **“İman gətirənlərin Allaha məhəbbəti daha qüvvətlidir”** (Bəqərə, 165). Ayədə keçən اشح (Əşəddu hubbən) kəlməsi sevginin ən üst səviyyəsinə işaret edir ki, bundan artığını düşünmək qeyri-mümkündür. Yəni sevgi və məhəbbət üçün düşünüləcək ən yüksək səviyyə mütləq, Allaha həsr edilməlidir ki, eşq və məhəbbət gerçək məkanını və məqamını tapsın.

Sevgilini sevmək demək sevgilinin sevdiklərini də sevməyi gərəkdir. Bu baxımdan Seyyid Yəhya bütün inanlanlara «Ali-İmran» surəsinin 31-ci ayəsini xatırladır. Bu ayədə Allahı sevən bir insanın Hz. Muhəmmədi (s.ə.s) də sevməsi və ona itaət etməsi istənilir. Sevən itaətkardır. İtaət etdiyinə qarşı boynu bükükdür. Bir yanlış hərəkətdən, xəta etməkdən qorxar. Bu tərk edilmə qorxusu deyil, əksinə sevgilisini incitmək qorxusudur. Məhz bu həssaslığın adı da təqvadır.

Təqva eyni zamanda «nə qədər səmimiyyik?» sualına cavabdır. Çünkü bizim dəyərimiz bu suala verəcəyimiz cavabla əlaqəlidir. Səmimiyyət dürüst olmaqdır. Ayənin ifadəsi ilə «düzgün» və ya «istiqamət sahibi» olmaqdır. Sevgidə səmimiyyətin, məhəbbətdəki israrın davamlı olması lazımdır. Bu, eyni zamanda hər iki tərəfin bir-birlərini davamlı xatırlamaları, heç unutmamaları mənasına gəlir. Sevənin dili yorulsa belə, qəlbi sevgiliyiylə məşğul olacaqdır.

Məhz buna görə XV əsrənə Qafqazdan qaynayan Seyyid Yəhya adlı məhəbbət bulğının XXI əsrin susuzluğununa çarə olmaqdır.

1. Mövləvilərin dövrə vuraraq Allahı zikr etməsinə «Səma» deyilir.

Zati-Haqda məhrəmi-irfan olan anlar bizi

Zati-Haqda məhrəmi-irfan olan anlar bizi, Elmi-sirdə bəhri bipayan olan anlar bizi.

Bu fəna gülzarına bülbüllə olanlar anlamaz, Vəchi-baqı hüsnünə heyran olan anlar bizi.

Dünyəvü üqbayı təmir eyləməkdən keçmişiz, Hər tərəfdən yızılıb viran olan anlar bizi.

Biz şol abdalız buraxdıq əynimizdən şalımız, Varlığından soyunup üryan olan anlar bizi.

Qəhri-lütfü şeyi vahid bilməyən çəkdi əzab, Ol əzabdən qurtulub sultan olan anlar bizi.

Zahidayıq dururkən anlamazsın sən bizi, Cürayı safi içüb məstan olan anlar bizi.

Arifin hər bir sözünü duymaya insan gərək, Bu cahanda sanmanız heyvan olan anlar bizi.

Ey Niyazi, qətrəmiz dəryaya saldıq biz bu gün, Qətrə nicə anlasın ümman olan anlar bizi.

Xalqı qoyub laməkan elində mənzil tutalı, Misriyə şol canlara canan olan anlar bizi.

Niyazi Misri

Prof. Dr. Hasan Kamil YILMAZ:

AZƏRBAYCAN-TÜRKİYƏ ARASINDAKI KÖNÜL KÖRPÜLƏRİNİN TARİXİ ÇOX QƏDİMDİR

İrfan: Əfəndim, İslam dünyasında tanınmış Seyyid Yəhya Bakuviyə həsr olunmuş beynəlxalq simpozium məqsədilə Azərbaycandasınız. Bakuvi və onun timsalında digər irfan ərlərinin Türkiyə-Azərbaycan arasında hansı mühüm rolu var?

Prof. Dr. H. K. Yılmaz: Bildiyiniz kimi, İstanbul boğazı Qara dənizinin sularını Marmaraya ötürən önemli bir boğazdır, amma bu görünən şəkli ilə belədir. Bunun bir də görünməyən, yəni aşağıdan axışı var, o da Marmaranın sularını Qara dənizə ötürən cəhətidir. Yəni Qara dəniz və Marmara İstanbul boğazı sayəsində bir-birinə öz gözəlliklərini ötürməkdədirlər. Eynilə Marmara və Qara dənizin İstanbul boğazı ilə bir-birinə axması kimi, Azərbaycan və Türkiyə tarix boyunca könül körpüləri və ariflər, irfan əhli vasitəsilə həmişə bir-birinə axmışdır. Üstdən axış ümumiyyətlə, Azərbaycandan Türkiyəyə

olmuş, zaman-zaman altdan da, yəni Türkiyədən Azərbaycana ciddi bir mənəvi axının olduğunu bilirik.

Türkiyə və Anadolu ənənəsində irfan gələnəyinin dörd önemli qaynağı var. Yəsəvilik və Kubrəvilik, Mühyiddin ibn Ərəbi yolu, dövrün paytaxtı Bağdad və Şam üzərindən gələn qadirilik, rüfailik, sührəverdilik və həmçinin Bağdadda doğulmuş Xəlifə Nasir Lidinilləh tərəfindən təsis edilmiş Fütüvvət ənənəsi ilə Anadoluda Əxilik və sonucusu isə Azərbaycandan Türkiyəyə axan Türkiyədə və hətta dünyanın hər tərəfində çox önemli bir təsirə malik olan irfan ənənəsidir. Bu irfan ənənəsinin də ilki indiki İran ərazisi olan Azərbaycanda doğulan İbrahim Zahid Gilanidir. İbrahim Zahid Gilaniyə bağlı olan iki önemli yol və qol Anadoluda çox önemli bir təsir meydana gətirmişdir.

Bunlardan birincisi Safiyyüddin Ərdəbilinin başçılıq etdiyi Ərdəbil sufiləridir. Ərdəbil sufilərindən Sədrəddinin tələbəsi Somuncu Baba Hacı Bayram Vəlinin şeyxidir. İkinci Pir Ömər Xəlvəti vasitəsilə qurulan İbrahim Zahid Gilaninin xəlifələrindən Pir Ömər Xəlvəti vasitəsilə genişlənən Xəlvətilikdir ki, onun ikinci piri Seyyid Yəhya Şirvanidir. Məhz Azərbaycan mənşəli bu iki qol həm Anadolu, həm Qafqazda, İslam coğrafiyasında birliyin, qardaşlığın ünvanı olmuşdur.

Yəni bir tərəfdən Ərdəbil sufiləri ilə Azərbaycan üzərindən mənəvi axış var, digər tərəfdən yenə Zahid Gilaninin tələbələrindən o qola bağlı olan Yəhya Şirvani

vasitəsi ilə qurulan Xəlvətilik Anadoluda və daha sonra İstanbulda Bəyazidi Vəli deyə bilinən Fatehin oğlu II Bəyazid zamanında çox sistemli şəkildə yerləşmişdir. Camal Xəlvəti vasitəsilə İstanbula yol tapan, Sünbül Sinan, Mərkəz Əfəndi ilə davam edən bu ənənə Osmanlının süqutuna qədər uzun zaman ən təsirli təriqət olaraq davam etmişdir. 1925-ci ildə İstanbulda üç yüz əlli yə qədər təkyə vardı, bu təkyələrin yarısından çoxu xəlvəti idi. Bu da bizə XV əsrən etibarən XX əsrin ilk çağına qədər İstanbulda, Anadoluda, Balkanlarda və Osmanlı ölkələrində bu yolu nə qədər təsirli olduğunu göstərir.

İrfan: Belə bir sual yaranır: bəs nə üçün xəlvətilik xüsusilə öna çıxır?

Prof. Dr. H. K. Yılmaz: Bu yolu və xüsusilə Səfəviliyin Anadoluda təsirli olmasının, məncə, ən önəmli səbəblərindən biri hər iki silsilədə həm İmam Müseyi-Kazımın olması, həm də əhli-beyt sevgisinin Xəlvətilikdə təsirli rol oynamasıdır.

Məzhəb olaraq Cənubi Azərbaycanda yaşayan qardaşlarımızın böyük əksəriyyəti şiə-cəfəri olmaqla, Anadoluda yaşayanların çoxu sünni olmaqla birləşdi onların könüllərinin birləşdiyi ortaq dəyərləri əhli-beyt məhəbbəti və irfan ənənəsi olmuşdur. Elə buna görə də həmin coğrafiyada yaşayan insanlar bu sevgi zəminində birləşmişlər. Hətta XX əsrin əvvəlinə qədər Azərbaycandan Anadoluya gələn Nəqşı əsilli Həmzə Nigari kimi ərənlərimizin də yenə əhli-beyt məhəbbətini Anadoluya gətirən xidmət sahiblərinin olduğunu gözardı etməmək lazımdır.

Qaldı ki, istər Şimali Azərbaycan, istərsə də Cənubi Azərbaycanın Anadolu torpaqlarındaki təsiri sadəcə Seyyid Yəhya Şirvani və İbrahim Zahid Gilani ilə məhdudlaşdır. Burada Anadolunun aydınlanmasında rolü olan Şəmsi Təbrizinin də adını çəkmək lazımdır. Şəmsi Təbrizidən əvvəlki həyatını «Xamdım», onu tanıdıqdan sonra «bişdim» və onun vəfatı ilə «yandım» deyə xülasə edən Hz. Mövlana

Camal Xəlvəti vasitəsilə İstanbula yol tapan, Sünbül Sinan, Mərkəz Əfəndi ilə davam edən bu ənənə Osmanlının süqutuna qədər uzun zaman ən təsirli təriqət olaraq davam etmişdir. 1925-ci ildə İstanbulda üç yüz əlli yə qədər təkyə vardı, bu təkyələrin yarısından çoxu xəlvəti idi. Bu da bizə XV əsrən etibarən XX əsrin ilk çağına qədər İstanbulda, Anadoluda, Balkanlarda və Osmanlı ölkələrində bu yolu nə qədər təsirli olduğunu göstərir.

gerçək irfanını Şəmsi Təbrizidən aldığıni açıq-aşkar ifadə etməkdədir.

Dolayısıyla, Mövləviliyin Anadoluda, Balkanlarda və Osmanlı coğrafiyasında təsirini nəzərə alduğumuz zaman Mövlənanın yetişmə prosesində Şəmsi Təbrizini də düşündürüümüzdə bu iki coğrafianın, bu iki qardaş ölkənin xalqlarının və ənənələrinin eynilə İstanbul boğazı vasitəsilə bir-birinə axan Qara dəniz və Marmara kimi bir-birinə davamlı axdığını, bir-birini bəslədiyini göstərən ən gözəl örnəklərdən birisi olduğunu görərik.

Xüsusilə bu gün İslam ölkəsinin bir çoxunda məzhəb müharibələrinin, qan və göz yaşlarının hakim olduğu nöqtələrdə istər Türkiyədə yaşayan müsəlmanlar, istər Azərbaycanda yaşayan müsəlmanlar və istərsə də dünyada yaşayan bütün müsəlmanlar olaraq Seyyid Yəhya Şirvaninin, Səfiyyəddin Ərdəbilinin, Şəmsi Təbrizinin, İmam Rəbbaninin empatisini və əhli-beyt sevgisini təlqin edən ilkələrini könül dünyamıza daşımağa ehtiyacımız var.

İrfan: Çox dəyərli vaxtinizi bizə ayırdığınızda görə təşəkkür edirik.

Prof. Dr. H. K. Yılmaz: Mən də öz növbəmdə sizə təşəkkür edir, yeri gəlmışkən bu möhtəşəm simpoziumun ərsəyə gəlməsində əməyi olan bütün qurumlara, hər kəsə minnətdarlığını bildirirəm.

EŞQ SULTANI MÖVLANA CƏLALƏDDİN RUMİ

“Mən o eşqi qısaca söylədim, tamamilə anlatmadım. Əgər anlatsam, həm dodaqlar yanar, həm də dil”. Bu kəlamı söyləyən Mövlana dünya durduqca unudulmayan bir könül sultanıdır. Hər könüldə özünə sevgi qazanan, Yaradarı özünə dost, həm-

onu görmək həsrəti, ürəyinin Yaradanına olan bağlılığı, ruhunda tüğyan edən eşqi ətrafına yayıldı. Dərin düşüncələri ilə eşq fəlsəfəsinin qurucusu sayılan Mövlana bu yolda özündən sonra gələnlərə yəni bir yol açdı. O, eşqin mahiyyətini və

dəm seçən, əsl həqiqətin özünə aşiq olub, tərki-dünya olan, eşq həsrəti ilə gecə-gündüz alışib yanan, günü-gündən sevdiklərinə yaxınlaşan və bu gün dünyanın hər bir yerində sevilən Mövlana Cəlaləddin Rumi bəşəriyyətin mənəvi şəfəqət simvollarındandır.

Aciz, sadə bir qulun Allaha olan sevgisi və hər anı ilə dil və bədən ibadəti onun mənəvi yüksəlişinə səbəb oldu. Hər yerdə

onun mənbəyini Allaha bağladı. Beləcə, onunla eyni əhvali yaşayan hər kəsə həqiqəti tapmaq üçün əsl eşqin yolunu göstərdi. O, hər zaman sevdiyinə bu cür səsləndi: “Sevgili..! Səni gözümün bəbəyinə nəqş etmişəm, hara baxsam, səni görürəm”. Dünyanın faniliyi onun üçün həsrət və zindan kimi idi. Mövlana öz qəlbi ilə sirlilə məna aləmlərinə açıq olan feyz və bərəkətli bir insan oldu. O, ya-

şadığı dövrdə insanlarla səmimi və təvəzökar davranardı. Adı insanlar kimi yaşayar, ən sadə adamlarla oturub-durar və Yaradanın yaratdığı məxluqların heç birinə fərq qoymazdı. Allah ilə özü arasındakı ünsiyətin mübhəmliyini sirbil-məzlərdən qorumağa çalışır və imanına uyğun yaşayan bir mürşid kimi hər zaman könüllərə nüfuz etmək üçün yollar axtarardı. O, hər kəsə: “Gəl-gəl, yenə gəl! Nə olursan-ol, yenə də gəl, istər xristian, istər məcusi, istər bütərəst ol, bizim dərəgahımız ümidsizlik dərgahı deyil, tövbəni yüz dəfə pozmuş olsan belə yenə gəl” – deyirdi.

Günlərin bir günü Mövlana Şəms Təbrizi ilə rastlaşır. Həmin yer sonralar “Mərəc əl-Bəhreyn”, yəni iki dənizin qovuşduğu yer adlandırılmışdır. Gözlərini Mövladanan çəkməyən Şəms:

- Ey söz sərrafi, de görüm, kimin məqamı daha ucadır, Muhəmmədin (s.ə.s), yoxsa Bistaminin? – deyə ondan soruşur.

Mövlana:

- Bu nə sualdır? Əlbəttə, Məhəmmədin (s.ə.s),- cavabını verir.

Şəms:

- Bəs, Muhəmməd (s.ə.s) “mənim qəlbim pasla örtülür və gündə yetmiş dəfə Allaha tövbə edirəm” - deyir, Bəyazid Bistami isə “mən hər cür günahlardan xalıyəm, məndə Allahdan başqa heç kim yoxdur”, - deyir.

- Muhəmməd (s.ə.s) hər gün yetmiş məqam qət edir və hər dəfə yeni mərhələyə çatanda əvvəlki mərhələdəki qeyri-kamilliyinə görə tövbə edirdi. Bəyazid Bistami isə nail olduğu yeganə mərhələdən vəcdə gəlib bu sözləri deyib,- deyə Mövlana cavab verir.

Bu cavab Şəms Təbrizi ilə Cəlaləddini bir-birinə bağladı. Bir neçə ay ərzində Cəlaləddin tamamilə yeni bir insana çevrildi. Təbrizdən olan “İnam Günəş” Cəlaləddinin ilham mənbəyi və müəlliminə oldu. Müəlliminin Şəms – “günəş” adına müvafiq olaraq Cəlaləddin “Rumi” təxəllüsünü götürdü. “Rumi” sözü əbcəd

hesabı ilə 256 edir. İki yüz, əlli və altı rəqəmlərinin hərfi işaretlərindən isə “nur” sözü düzəlir. Şəms Təbrizi üç ilə öz misiyasını həyata keçirib birdən-birə peyda olduğu kimi, birdən-birə də yoxa çıxdı. Amma onun təsiri bütün ömrü boyu Ruminiz izlədi. Mövlananın “Məsnəvi” qırx dörd min misralıq Böyük Divan, dörd min misralıq rübatlər kitabı və “Fihi ma fih” (Onda olan Ondadır) kimi əsərlərində günümüzə kimi Şəmsin nişanəsi görünür.

Mövlana üçün dost anlayışı da fərqli idi və dostluqda düzgünlüyü, əhdə sadiq qalmağı əsas amillərdən sayırdı. Bəzən eşqlə dostluğu bərabər tuturdu və hər ikisini xəyanətdən uzaq sayırdı. İnsanın kamilləşməsi üçün dostluğu eşqin bir parçası hesab edirdi. İnsanın bir olan Allaha əsil dost eşqini bağlılıq hesab edir və bu minvalla aralarında könül dostluğu yaradırırdı.

Həsrətlə eşq deyib dostuna qovuşmaq onun ən böyük arzusu idi. Özünü Allaha dost sayan və vaxtının çoxunu onunla keçirdən, ona hər zaman şükür edən bu nəcib insan çəkdiyi zülmü, əziyyəti dostdan gələn pay sayırdı. O, heç vaxt dostuna qarşı üsyan etməzdi və dostu ona hər nə verərsə, sevinərdi. Ona görə, ölüm həsrətin sonu və sevdiyinə qovuşmaq idi. O, heç vaxt ölümü ayrılıq saymırırdı və ölüm anını xoşbəxtlik sayıb: “Canım bədəndən çıxsa, sanmayın öldürüm... onu dost alıb apardı” – söyləyirdi. O, hətta öz oləcəyi günü toy gecəsi mənasına gələn “Şəbi-Arus”a bənzəirdi. Öz vəsiyyətində “Mən oləndə cəsədimin ardından ahvay edib ağlamayın! O gün ayrılıq yox, vüsal günlündür. Günəş batırsa, demək bir də doğacaq, toxum torpağa düşdümü, cüccərəcək”,- demişdi.

Bu necə sevda? Bu necə eşq? Saxta məhəbbətin qurbanı olanlar necə anlaya bilərlər əsl eşqi? Dünya çirkabında kirlənmiş qəlblər, diller, dodaqlar Mövlana eşqinin, şərbət dadını necə hiss edə bilərlər ki?

DÜNYANIN EHTÝYACI

Elm və texnologiyanın sürətlə inkişaf etdiyi əsrde və qloballaşan dünyada yaşayırıq. Artıq dünya bir “kənd”ə çevrililib. Əlbəttə ki, bu tərəqqi və qlobalizm, eyni zamanda onun meyvəsi olan kapitalizm insanları bir tərəfdən rahatlaşdırıb sevindirdiyi kimi, digər tərəfdən çox şeylərini əllərindən aldı və almağa davam edir. Dünyanın mədəniyyəti və kültürü sərmayə və maddi güc ətrafında toplandı. Adət-ənənənin, yerli mədəniyyətlərin yerini “zəngin olmaq üçün hər şey mübahidir (icazəlidir)” şəhəri tutdu. Ailə, cəmiyyət, millət və xalqlardan ibarət olan dünyanın yerini fərdiyyətçilik tutmağa başladı. Ünsiyyət kökündən törənən insan məfhumu ünsiyyətini itirərək öz mənasından uzaqlaşmağa başladı və bu uzaqlaşma hər gün daha da artmaqdadır. Əlbəttə ki, bu qorxunc tərəqqidən müsəlmanlar da öz nəsibini aldılar. Bu xəstəlik bütün dünyada yaşayan insanlara bulaşlığı kimi, müsəlmanlara da sirayət etdi. Yazımızda bu mərəzdən qurtulmağın yolunu axtarmağa çalışacağıq.

İlk növbədə, onu ifadə etmək istərdim ki, dünyanın ən güclü mədəniyyətinə malik olan müsəlmanlar haqqında söhbət açığımız qlobalizmi öz lehinə çevirə bilər və dünya, daha əvəller olduğu kimi, İslam mədəniyyəti, kültürü ilə əhatə olunar. Bunu bacara bilmək üçün də, ilk növ-

bədə, müsəlman sözünün mahiyyətini dərk etmək və bu sözün haqqını vermək lazımdır. Müsəlman olmaq birlik-bərabərlik şürurunda yaşamaq deməkdir. İslam dini (maddi və mənəvi) gücün birlikdə olduğunu ifadə edir. Günümüz dünya müsəlmanlarının yaşadığı əskiklik bu şürurdan uzaqlaşış fərdi həyata meyl etmələridir. Qəribədir ki, eyni məsciddə namaz qılan, eyni qibleyə yönələn, Bir Allaha inanan müsəlmanlar bir-birinə “nifrət” edir, eyni cərgədə səf tutduqları halda, bir-birinə temas etməkdən narahat olurlar. Quran və Sünənənin insanlara öyrətmək istədiyi din anlayışı, qardaşlıq anlayışı qətiyyətlə bu deyildir. Müsəlmanlar, dünya müsəlmanları arasında reallaşdırılmağa çalışılan “parçala, hökm sür” tələsinin qurbanı olmamalıdır. Bunun üçün də bir olub, şüur və anlayış sahibi olmaq lazımdır. Fərqli anlayışımız felakətimiz deyil, tərəqqi səbəbimiz olmalıdır. “Lə-iləhə-illəllah” deyince, qardaş olduğumuzun fərqində olmalıdırıq. Biz istəsek də, istəməsək də Allah bütün müsəlmanlara qardaşlıq borcunu yüklemişdir. Allahın yüklədiyi qardaşlıq qan qardaşlığından da önəmli və dəyərlidir, çünkü bu, mənəvi, duyğusal, həm də əqidəvi qardaşlıqdır. Bu mənada İslam dini kəlmeyi-şəhadəti dili ilə deyil, qəlbi ilə deyib ruhu ilə qavrayan müsəlmanlara bəzi

məsələləri vurgulayır. Bu vurgulananları ruhumuzla dinləyək və yaşayaq. Allahın həbibi Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurur: “*Müsəlman müsəlmanın qardaşıdır, ona nə zülm edər, nə də onu yalqız qoyar. Qardaşının ehtiyacını qarşlayan kimsənin ehtiyacını da Allah qarşılıyay. Kim bir müsəlmanın dərdini yüngülləşdirərsə, Allah-Təala o adamın qiyamət gündündə sixintilərini yüngülləşdirər. Kim bir müsəlmanın eyibini örtərsə, qiyamət günü Allah-Təala da onun eyibini örtər*” (Müslim). Deməli, müsəlmanın borcu digər qardaşlarına əziyyət etməmək, ona xəyanətkarlıq etməmək və hər zaman yanında olmaqdır. Bunun mükafatı da, əlbəttə ki, Allahın razılığını və dostluğunu qazanmaqdır. Çünkü həqiqi müsəlman Allahın yer üzündəki nümayəndəsi, xəlifəsidir.

Qardaşlıq və bərabərlik nümunələrinin ən yüksək səviyyədə yaşadığı dövr, şübhəsiz ki, Rəsulullahın (ə.s.s) təsis etdiyi səadət əsridir. Peygəmbər (s.ə.s) Məkkədən Mədinəyə hicrət etdikdən sonra ilk icrati məkkəli mühacirlər ilə mədinəli ənsar arasında qardaşlıq qurmaq idi. İslam tarixində buna “üxuvvət”, yəni qardaşlıq deyilir. Peygəmbərimizin təsis etdiyi bu anlayışın üzərinə Uca Allah “**Həqiqətən, möminlər (dində) qardaşdırılar**” (Hucurat, 10) ayəsini nazil etmişdir. Bu anlayışa əsasən hər bir ənsar özündə nə varsa, tən ortadan böllür və mühacir qardaşına verirdi. Bunu heç bir paxıllıq etmədən, kin bəsləmədən, sevərək və ibadət ruhu ilə edirdilər. Bu qardaşlıq anlayışı ilə əlaqəli bir hadisəni oxuyaq və təfəkkür edək: “Mühacirlərdən Əbdürrəhman ibn Övf ilə ənsardan Səd ibn Rəbi qardaşlaşmışdılar. Səd ibn Rəbi qardaşı Əbdürrəhməna “Qardaşım! Bax, bu evim, bunun yarısı sənindir. Bu mülküm, bunun yarısı sənindir...”, - deyərək fədakarlığın ən üstün nümunəsini ortaya qoymuşdur. Ancaq Əbdürrəhman ibn Övf hazırla nazir olmadığını ortaya qoymuş və: “Sağ ol, qardaşım. Sən mənə bazarın yolunu göstər kifayətdir” cavabını vermiş, çalışaraq qısa zaman ərzində zəngin olmuşdur (Buxari). Təəssüflə ifadə etmək istəyirəm ki,

“Müsəlman müsəlmanın qardaşıdır, ona nə zülm edər, nə də onu yalqız qoyar. Qardaşının ehtiyacını qarşlayan kimsənin ehtiyacını da Allah qarşılıyay. Kim bir müsəlmanın dərdini yüngülləşdirərsə, Allah-Təala o adamın qiyamət gündündə sixintilərini yüngülləşdirər. Kim bir müsəlmanın eyibini örtərsə, qiyamət günü Allah-Təala da onun eyibini örtər” (Müslim).

günüümüzdə əksər müsəlmanlar nəinki əlindəkini müsəlman qardaşına vermək, hətta üzərinə fərz olan zəkatını verməkdən belə boyun qaçırır və boyun qaçırməq üçün bəhanələr axtarır. Təfriqəyə düşmüş hər bir müsəlman əsri-səadətdə yaşınan qardaşlıq fəlsəfəsini özünə düstur seçməli və bütün anlayış fərqliliklərini kənara qoyaraq hər bir müsəlmani qardaş bilməlidir. Çünkü Allah qardaş olun deyir, Rəsulullah “Allahın quulları, qardaş olun!” deyir. Səlmani Fərisidən soruşurlar ki, o, hansı irqdəndir. O da: “İslamın oğlu Salmanam”, – deyə cavab verir. Lə-iləhə-iləllah deyən hər kəs “İslamın oğludur”.

Cəmiyyəti təşkil edən insanlar bir-birini sevməz və bir-birinə kin və düşmənçilik bəsləyərlərsə, o cəmiyyətdə hüzur və səadət olmaz. Əgər ailədə və cəmiyyətdə üxuvvət və məhəbbət kimi ülvı hissələr itərsə, artıq o cəmiyyətdə nifaq, kin və ədavət hakim olar.

Yekun sözümüz Ömərin oğlu Abdullahdan olsun... Həzrət belə deyir: “Gecələri ibadətlə keçirsəm, gündüzləri oruc tutsam və bütün varidatımı Allah yolunda sərf etsəm də, Allaha itaət edən bir mömini sevmədən ölsəm, Allaha and olsun ki, bu etdiklərimin mənə heç bir faydası toxunmayacaqdır”.

Yekvücd ümmət olma təmənnası ilə...

ALLAHA QUL, RƏSULUNA ÜMMƏT OLMA ŞƏRƏFİ

Uca Allah Qurani-Kərimdə belə bulyurur: “Həqiqətən, insanlar üçün ilk bina olunan ev (məbəd) Məkkədəki evdir ki, o, şübhəsiz, bütün aləmlərdən ötrü bərəkət və doğru yol qaynağıdır. Orada aydın nişanələr – İbrahimin məqamı vardır. Ora daxil olan şəxs əmin-amanlıqladır (təhlükədən kənardır). Onun yoluna (ərzəq, minik, və sağlamlıq baxımından) gücü çatan hər bir kəsin həccə gedib o evi ziyarət etməsi insanların Allah qarşısında borcudur. Kim bunu (bu borcu) inkar edərsə (özünə zülm etmiş olar). Əlbəttə, Allah ələmlərə (heç kəsə) möhtac deyildir!” (Ali-İmran, 96-97).

Daha bir həcc mövsümü başa çatdı. Müsəlman aləmində Uca Allahın təqdiri ilə bu işə gücü yetənlər həcc ibadətini yerinə yetirdilər. Rəhmət və bərəkət əsintilərinin tügyan etdiyi diyardan böyük duyğularla ayrıldılar. Bu ayrılışa, bu qayıdıشا sayı artıq bir milyard beş yüz milyona çatan əqidə və din qardaşlarını, baclarını və inancından asılı olmayaraq bütün insanları həcc əməlinin zahiri və batını həqiqəti ilə tanış etmək imkanını qazandılar. Eyni zamanda bu şərəfli missiyani yerinə yetirən hər bir müsəlmanı düşündürməli olacaq sual da öz

layqli cavabını axtarmaqdadır. Həcc ibadəti Muhəmməd (s.ə.s) ümmətinə və ümumən insanlığa nəyi qazandırdı?

Hz. Muhəmməd (s.ə.s) hədislərində: “Kim bu beytə (Kəbəyə) gəlib, pis söz söyləməz və günah işləməzsə, anasından doğulduğu gün kimi günahlardan arınmış olaraq geri dönəcək” (Müslim, Həcc, 438) və “Həcc ilə ümrənin arasını birləşdirin. Çünkü onlar kasıblığı və günahları aparır. Körüyün dəmir, qızıl və gümüşdən pası apardığı kimi. Məbrur (qəbul edilmiş) bir həccin savabı mütləq cənnətdir» (Tirmizi, Həcc, 2)- deyə vurğulaması həcc ibadətinin insan taleyində oynadığı müstəsna rolunu daha qabarlıq şəkildə göstərir. Bununla birləşdə, hələ sağlığında ikən həcc ibadətində Allah Rəsulu Rəbbimizə olan qulluq mükəlləfiyyətini zədələyəcək və ümmətin bütövlüyünə xələl gətirəcək məqamları öz müraciətində dönə-dönə təkrar edərək bunun bütün müsəlmanların yaddaşlarında daima diri qalması üçün çalışmışdır. Bu nəbəvi tövsiyələr yalnız yerinə yetiriləcəyi təqdirdə müsəlman ümmətinin dağınıq və siyasi-iqtisadi həyata qarşı mövqeyini canlandırma və müsəlmanları dünyada söz sahibi edə bilər. Rəsulullah (s.ə.s) Ərəfətda

yetişdirmiş olduğu səhabə nəslinə və ümumən də qiyamətə qədər gələcək ümmətinə yönələrək bunları söyləmişdir: "Qanlarınız, məlləriniz bir-birinizi bu gününüzdəki hörmət kimi, bu ayınızdakı hörmət kimi, bu diyardakı hörmət kimi haramdır".

İslam dövlətinin yerleşmiş olduğu coğrafi ərazilərdə - Liviyyada, Misirdə, Suriyada, Livanda, İraqda, Əfqanistanda, Pakistanında, Yəməndə, Afrikanın bir çox İslam dövlətlərində müsəlmanların iştirakı ilə yaşanan qanlı faciələrdə "Qanlarınız və məlləriniz bir-birinizi haramdır" prinsipi kobudcasına pozulmaqdadır. Maraqlı qüvvələrin böyük iştahla ilə qızışdırığı bu qarşılurmalarla Rəsulullahın: "Məndən sonra bir-birinizin boynunu vuran kafirlərə bənzəməyin" (Buxari, Elm, 43) xəbərdarlığı mənliyimizi silkələyərək oyatmalıdır.

Rəsulullah davam edir: "Cahiliyyədən qalma hər cür adət və mərasimlər ayağının altındadır, qaldırılmışdır. Cahiliyyədən qalma qan davası da qaldırılmışdır".

İnsaf naminə söyləyək, sünəyə görə 3 gündən artıq olmayan matəmləri ehtişamlı biri, üçü, yeddisi, cümə axşamları, qırxi, əlli ikisi, qara bayramı, ili və s. və i. olaraq Rəsulullahdan fərqli başımızın üstünə qaldıraraq ifrata varan bir eybəcərliklə keçirməyimizi hansı nəbəvi təlimat bizə diqtə etməkdədir? Bu lazımsız əməllərə xərclənən vəsaitləri İslam ümmətinin yaralı problemlərinin həllinə yönəltməyi-miz nəinki dirilərə, eyni zamanda savabı bağışlayacağı təqdirdə ölülərə də xeyir verəcək bir bərəket ola bilər. Rəsulullah davam edir: "Cahiliyyədən qalma riba (faiz) da qaldırılmışdır. İlk qaldırırdığım riba Abbas bin Əbdülmüttəlibin ribasıdır. Onun hamısı qaldırılmışdır".

Bu barədə Uca Allah Qurani-Kərimdə belə buyurur:

"Sələm (müamilə, faiz) yeyənlər (qiymət günü) qəbirlərindən ancaq Şeytan toxunmuş (cin vurmuş dəli) kimi qalxarlar. Bunların belə olmaları: "Alış-veriş də sələm kimi bir şeydir!" - dedikləri üzündəndir. Halbuki, Allah alış-verışı halal, sələm (faiz) almağı isə haram (qadağan) etmişdir. İndi

hər kəs Rəbbi tərəfindən gələn nəsihəti qəbul etməklə (bu işə) son qoyarsa, keçmişdə aldığı (sələmlər) onundur (ona bağışlanar). Onun işi Allaha aiddir. Amma (yenidən sələmçiliyə) qayıdanlar cəhənnəmlikdirlər və orada həmişəlik qalaqlaqlar! Allah sələmi (sələmlə qazanılan malın bərəkətini) məhv edər, sədəqələri (sədəqəsi verilmiş malın bərəkətini) isə artır. Allah kafiri, günahkarı sevməz!" (Bəqərə, 275-276).

Faizin nüfuz etmədiyi hər hansı bir sahənin qalmadığı indiki zamanda bu bəlanın həm müsəlman, həm də qeyri-müsəlmanlara verdiyi maddi və mənəvi zülm göz qabağındadır. Təbiidir ki, insanlıq aləmi ilahi xəbərdarlığın mənliyimizi silkələyəcək həyəcanverici təsiri altında bu bələdan qurtulmağın yollarını aramağa məhkumdur.

Yuxarıda söylənənləri nəzərə alsaq, "həcc ibadəti bizlərə nə qazandırdı" sualını belə cavablaya bilsək: "Əgər haqsız tökülən qanları aradan qaldıraraq müsəlmanın müsəlmana qanı, malı haramdır prinsipini ümətən ən ümdə prinsipinə çevirə bilsək, əgər mənəviyyatımızı məişətimizi sarmış olan cahiliyyə adətlərini tərk edə bilsək, əgər riba və ya günümüzdəki adı faiz olan rəzillikdən qurtula bilsək, insanların və məxluqatın haqlarını gözləyə bilsək, ən əsasi Rəsulullahın bizə əmanət etdiyi Allahın kitabına və sünənəsinə əməli ola-raq sarıla bilsək, həcc ibadətinin bizlərə vermək istədiyi Allaha həqiqi qul və Onun rəsulu Muhəmmədə (s.ə.s) ümmət olma şərəfini əldə edə bilərik. Qullarına mərhəməti sonsuz olan Allahın şəni necə da ucadır: "(Ya Rəsulum!) De: "Ey insanlar! Mən Allahın sizin hamınıza göndərilmiş peyğəmbəriyəm. (O Allah ki) göylərin və yerin hökmü Onundur, Ondan başqa heç bir tanrı yoxdur. O dirildir və öldürür. Buna görə də Allah, eləcə də Onun Allahı və Allahın sözlərinə (ayələrinə, nazil etdiyi kitablara) inanan və ümmi peyğəmbər olan Rəsuluna iman gətirin və ona tabe olun ki, doğru yolu tapa biləsiniz!" (Əraf, 158).

MÜSƏLMAN NECƏ OLMALIDIR?

Kim Allah-Təalanın varlığına və birliyinə, Hz. Muhəmmədin (s.ə.s) peyğəmbərliyinə, mələklərə, kitalablarla, peyğəmbərlərə, axırət gününə və qədərə inanırsa, müsəlman olur. Hər müsəlman imanını artırmaq və kamil bir müsəlman olmaq üçün çalışıb səy göstərmək məcburiyyətindədir. Bu ülvə dərəcəyə çata bilmək üçün Rəbbimizin əmr-lərinə itaət və Peyğəmbərimizin (s.ə.s) də sünəsinə tabe olmaq lazımdır. Yoxsa dünya və axırətdə nicat tapmaq yelkənsiz bir gəmi ilə okeanda səfərə çıxmaq qədər çətindir. Bu yol diqqət və ciddiyət tələb edir. Allah-Təala buyurur: “**Həqiqətən, möminlər** (dində) **qardaşdırılar. Buna görə də** (aralarında bir mübahisə düşsə) **iki qardaşınızın arasını düzəldin və Allahdan qorxun ki, bəlkə, (Allahın rəhmətinə layiq olarsınız) rəhm olunasınız!**” (Hucurat, 10)

Müsəlman kimi inanan şəxs bu inançında yalnız söz ilə deyil, eyni zamanda əməli ilə imanını yaşayır, sübut edər. İmanın nuru onda təcəssüm edər. Görəcəyi işi inanaraq görər, inancından qıraqa çıxmaz. Həmişə Allahın rızasını umar və Allahın rızasına uyğun hərəkət etməyinə imandan olduğuna inanar. Kiməsə pis

gözlə baxmaz və kimisə təhqir etməz, bu hərəkətlər onun ədəbinə uyğun deyildir.

Müsəlman duyğularından, eşitdiklərindən və gördüklərindən məsul olduğunu düşünəndir. Bilmədiyi, eşitmədiyi, görmədiyi məsələ haqqında danışmayan, elmi çox olsa da ağırbaşlı, əliaçiq, comərd, xeyirxah, yaxşılıq etməyə can atan, heç kimə lovğalanmayan və zülm etməyən kimsədir.

Qurani-Kərim və hədisi-şəriflərdə müsəlmandır olması zəruri olan vəsflər qısa ifadələrlə belə bildirilir:

Müsəlman- həm insanlara, həm də digər məxluqlara qarşı mərhəmətlidir; əleyhinə belə olsa sözündə doğrudur; alçaqkönüllüdür, bağışlayandır; heç kimi aldatmayan, qeybət etməyən, söz daşıybərabər qarışdırmayandır; fitnə çıxarmayan, həyə sahibidir; başqasına yardım edən, salam verib salam alan, qardaşından üz çəvirməyəndir; ənaniyyətdən uzaq, haram və qadağalardan çəkinəndir.

Əsl müsəlman qıldıği namazını sonuncu, növbəti namazını qıla biləcəyinə dair zəmanətinin olmadığını düşünüb təvazö, xuşu, təqva ilə qılandır.

Müsəlman insanlarla ünsiyyətdə onların qəlbini qırmamağa diqqət edəndir. Hz.

Peygəmbərimiz (s.ə.s): “*Sizə Uca Allahın şərəfləri nə ilə dəyərləndirdiyini və dərəcələri nə ilə yüksəldiyini bildirimi? Sənə cahilcə davrananaya yumşaq davranarsan; sənə zülm edəni bağışlayarsan; sənə verməyənə sən ikram edərsən; səndən əlaqəsinə kəsənlə sən maraqlanarsan*” -deyə buyurmuşdur.

Müsəlman Qurani və Peygəmbərimizin sünnəsini ağızdan eşidib səhv bilən deyil, Qurani oxumağa, İslami öyrənməyə zaman ayıran bir insandır.

Müsəlman qəlbini yaxşı xislətlərlə dolduran, həsəd aparmayan, başqaları haqqında sui-zənn etməyən, aldatmayan bir insan olmalıdır. Çünkü qəlb daim nəzərgahi-ilahidir. Dilinə sahib olan, nəhayət sözlər deməyən və susmağı da bacaran olmalıdır.

Yaxşı müsəlman olmaq üçün sadəcə inanlı olmaq, elmlı olmaq yetərli deyil. Həm də əxlaqlı, fəzilətli, doğru-dürüst bir müsəlman olmaq lazımdır. Bir adam namaz qılıb oruc tutur, amma hələ də yalan danışırsa, hiyləgərlik edirsə, bir müsəlmanın qəlbini qırmaq ona ağır gəlmirsə, dili acı və kobuddursa, əsəbinə hakim olmayıacaq qədər acizdirsen, bir qəpik belə olsa, rüşvət alırsa, o, həqiqi müsəlman deyildir. Çünkü İslamin əsasları sadəcə kəlməyi-şəhadəti söyləməkdən, beş vaxt namaz qılmaqdan, oruc tutub həccə getməkdən ibarət deyildir. Allahın və Peygəmbərin (s.ə.s) istədiyi kimi müsəlman olmaq üçün yerinə yetiririləcək başqa fərzlər, əməllər də var.

Müsəlman Allah üçün sevən və seviləndir. İslamin gözəlliklərini əks etdirməyən, İslami sevdirməyən, İslamdan və məsciddən insanları küsdürən və nifrət etdirən bir müsəlman əsla yaxşı müsəlman ola bilməz. Müsəlman bu dünya həyatında Peygəmbəri özünə ən gözəl nümunə götürər, bütün gücü ilə onun gətirdiyi dinə sarılar, onun sünnəsini əlindən gəldiyi qədər yaşayar. Gördüyü hər işdə “mənim peygəmbərim, bu etdiyimi görsə, nə deyər?” -deyə düşünər.

Müsəlman Allah rizasından, Allahın rizasına vəsilə olan əməllərdən qaçmayan bir insandır. Müsəlman məscidin Allahın evi, mənəvi bir hüzur məkanı olduğunu idrak etməli, məsciddə ədəbli olmalı, məscid ədəbinə uyğun olmayan hər cür davranışdan uzaq olmalı, dininə, kitabına, məscidinə, böyükələrə hörmətlə yanaşmalıdır.

Müsəlman təkəbbür və qısqanlığının ötrü müsəlman qardaşı ilə əlaqəsini kəsməz. Həqiqi müsəlman özünə laqeyd qalmaz. Əsl müsəlman hirsəndiyi zaman qəzəbinə hakim olan, səbir etməyi bacaran, “neyləyim, xasiyyətim belədir” - deyib acizlik göstərməyən bir şəxsiyyət olmalıdır. Çünkü Allah-Təala: “O müttəqilər ki, ... (hirsəndikləri vaxt) qəzəblərini udar, insanların qüsurlarını bağışlayarlar. Allah belə yaxşılıq edənləri sevər” (Ali-İmrən, 134), “Allah səbirli insanları sevər”, - deyə buyurur. Peygəmbərimiz də: “Əsl igid güləşdə rəqibinə qalib gələn deyil, hirsəndiyi vaxt əsəbinə hakim ola bilən insandır”, - deyə buyurmuşdur.

Yuxarıda sadaladığımız xüsuslardan hər birimizdə mütləq mövcuddur. Həm yaxşılarından, həm pisindən. Ancaq Peygəmbərimizin sevdiyi müsəlman Onu (s.ə.s) sevən, sevgisinin etirafında da səmimi olandır. Dini yaşayan, Allahın rizasını və sevgisini uman, Hz. Peygəmbərimizin (s.ə.s) yolundan getməyi, mənəviyyatının artmasını istəyən, dinimizin cəmiyyətdə möhkəmənməsini arzulayan bir müsəlman kiməsə qarşı kobudluq edib, bir qəlibi qırıbsa, qarşısındakının, yəni qardaşının ona gəlməsini gözləmədən hallallıq da istəməyi bacarmalıdır. Çünkü hər nə olursa-olsun qəlb qırmaq bir qul haqqıdır. Qul haqqı da Allahın bağışlamadığı iki günahdan biridir. Rəbbimiz “**möminlər qardaşdır**” buyurur.

Əsl müsləman sözü və əməli bir olan insandır.

أَمْنٌ هُوَ قَاتِنٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذِرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ قُلْ هَلْ يُسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

Zümər, 39/9

“Məgər axirətdən qorxan, Rəbbinə ümid bəsləyən, gah səcdəyə qapanıb, gah da ayaq üstə durub gecə saatlarını ibadət içində keçirən (kafirlə birdirmi)?! De: “Heç bilənlərlə bilməyənlər (alimlə cahil) eyni ola bilərmi?! (Allahın ayələrindən) yalnız ağıl sahibləri ibrət alar!”

Həqiqi mömin həm sıxıntılı günlərində, həm də rahat günlərində Allaha sadıq olar və Ona arxalanar. Bu itaət və etimadını pis günlərində üşyan etmədən səbirlə, yaxşı günlərində isə yolundan çıxmadan şükür edərək göstərir. Allahdan gələn hər şeyi xoşluqla qəbul edər. Bu ayə inancından dönən biri ilə hər vəziyyətdə Allaha iman və bağlılığını davam etdirənin eyni dəyərə malik olmadığını göstərir. Xalis imanın və səmimi dindarlığın çox vəciz hesab edilən bir xülasəsi olan bu ayədə belə bir dindarlığın ən diqqət çəkici əməlinin təzahürü olan gecə namazına, məsuliyyət cəhəti olan axirətdə qurtuluşa nail olmaq ümidiylə elm və bilgi ilə təchiz edilməyə diqqət çəkmişdir. İbadətdə dini şüur və duyu nə qədər six və çox olarsa ibadətin dəyəri də o nisbətdə daha da yüksək olar. Burada məşəqqət gecə vaxtlarında daha çox olduğu üçün ayədə xüsusişlə gecə ibadətindən bəhs edilmişdir.

Müşrik və mömin arasında elə kəskin xətlərlə ayrılmış fərqlər vardır ki, bunların ən başlıcası iman və imanın tələbi olan ibadətdir. Ayənin ehtivasına görə gecə saatlarında oyaq qalaraq ibadətə davam edən, ondan zövq duyaraq qulluq vəzifəsini yerinə yetirməyə çalışan ibadət əqli bir mömin ilə qəflət dəryasında qərq olmuş və iman və ibadət keyfiyyətlərindən uzaq olan bir kafirin eyni olmadığı buyurulmuşdur. Məhz ayənin davamında qeyd edildiyi kimi mömin “bilən”, kafir isə “bilməyən” şəklində xarakterizə edilmişdir.

Bu ayədə Uca Allahın müxtəlif əsər və nemətlərini düşünən və nəticə tövhid inancında qərar tutanların, qəflət və zillət içərisində qalanlardan fərqli olduğu vurğulanmışdır.

Ayədəki bilməyənlər cahillər, bilənlər isə həqiqəti dərk edə bilən, Allahın varlığını hər bir şeydə hiss edə bilən insanlardır.

Cahil insanlar fəzilət sahibi, doğru ve elmi özünü rəhbər tutan ağıllı insanlardan qaçarlar. Çünkü özünü olduğundan daha böyük görmə xəstəliyinə tutulan cahillər təvazökar alımların söz və hərəkətlərindən heç bir şey anlamaz və dərk etməzlər. Cahil insan hər şeyə səthi olaraq baxar, daxilinə nüfuz edə bilməz. Hər şeyi bildiyini zənn edərək içi boş iddialar irəli sürər. Görünən arxa planında bir də hissedilənin var olduğunu dərk edə bilməz. Bilgisiz insanın fikri və düşüncəsi əsassız və çürükdür. Bu səbəblədir ki, cahillər üçün “cahil yaşayan ölüdür” və ya “diri ikən ölü” ifadələri işlədilmişdir. Həzrət İsanın da bu baxımdan “Mən ölüləri dirildim, ancaq cahilləri dirildə bilmədim”, - deməsi cahillə məşğul olmağın nə qədər də çətin olduğunu işaret etmişdir.

Allah bizi elmlı və elmin məsuliyyətini dərk edən qullarından etsin!

BİR HƏDİS

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّ مِنْ عِبَادِ اللَّهِ لَأَنْسَا مَا هُمْ بِأَنْبِيَاءٍ، وَلَا شَهِدَاءَ يَعْبُطُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ وَالشُّهَدَاءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، بِمَكَانِهِمْ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى» قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، تُعْجِزُنَا مَنْ هُمْ، قَالَ: «هُمْ قَوْمٌ تَحَابُّو بِرُوحِ اللَّهِ عَلَى غَيْرِ أَرْحَامِ يَتِيمِهِمْ، وَلَا أُمُّوْلٍ يَتَعَاطُونَهَا، فَوَاللَّهِ إِنَّ وُجُوهَهُمْ لَنُورٌ، وَإِنَّهُمْ عَلَى نُورٍ لَا يَخَافُونَ إِذَا حَافَ النَّاسُ، وَلَا يَحْزُنُونَ إِذَا حَزَنَ النَّاسُ» وَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ {إِنَّ أُولَيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزُنُونَ}

Ömər b. Xəttabdan (r.a) rəvayət olunduğuına görə, Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: "Allahın bəndələrindən elələri var ki, onlar nə peyğəmbərdirlər, nə də şəhid. Lakin qiyamət günü Allah dərgahındaki dərəcələrinə görə peyğəmbərlər və şəhidlər onlara qibə edərlər". Səhabələr: "Ya Rəsuləllah! Onların kim olduğunu bize xəbər ver", - dedilər. Rəsulullah (s.ə.s) dedi: "Onlar aralarında qohumluq əlaqəsi və hər hansı bir alış-veriş olmadığı halda, Allahın ruhu ilə bir-birlərini sevən tayfadır. Vallahi, onların üzləri nurludur və özləri də nur üzərindədirler. İnsanlar qorxduqları zaman onlar qorxmazlar. İnsanlar kədərləndikləri zaman onlar kədərlənməzlər" və "Xəbəriniz olsun ki, Allahın dostlarının heç bir qorxusu yoxdur və onlar qəm-qüssə görməzlər" (Yunus, 10/62) –ayəsini oxudu (Əbu Davud, İcarə, 42).

Allah-Təala peyğəmbərlər və şəhidləri öz dərgahında yüksək dərəcələri ilə başqa insanlardan fərqləndirir. Çünkü peyğəmbərlər insanlar arasında Onun təmsilçiləri və Onun əmrlərini mükəmməl şəkildə yaşayan kəslərdir. Şəhidlər insanı həyata bağlayan və insan üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən canlarını heç tərəddüd etmədən Allah yolunda fəda etdikləri üçün onlar da Allah dərgahında önəmli bir dərəcəyə sahibdirlər.

İnsanlar arasında elələri də var ki, nə peyğəmbər, nə də şəhiddirlər, fəqət Allah dərgahında onlar qədər önəmli bir məqama sahibdirlər. Bunlar ayədə də ifadə edildiyi kimi, Allahın dostları, yəni övliyalardır. Övliya Allahın dostları, Allah üçün dost olanlar deməkdir. Hədisi-şərifdə Rəsulullah (s.ə.s) Allahın dostları "Allahın ruhu ilə bir-birlərini sevən", - deyə bildirmişdir. Buradaki "ruh" kəlməsindən məqsəd Qurani-Kərimdir deyilmişdir. Yəni Allahın kitabı Qurani-Kərim ilə bir-birlərini sevərlər mənasına gəlməkdədir. Quranın ruh deyilməsinin səbəbi nəfs və bədənlər ruh ilə yaşadığı kimi, qəlblər də Quranla həyat tapır. Buradan anlaşılan həyatını Quranın aydınlatdığı yol ilə gedən kimsələrin çatacaqları son mənzil Allahın hüzurudur. Çünkü Quran ən böyük hidayət rəhbəridir.

Rəsulullah (s.ə.s) övliyaların daxili aləminin simalarına sirayət etdiyinə işarə edərək onların nur içində olacaqlarını bildirmiştir. Bu da təbiidir. Çünkü Quranla yaşanan həyatın nəticəsi nurani həyatdır. Allahın dostları həyatlarına təqdiri-ilahi inancı ilə istiqamət verdiklərinə görə, başlarına gələn müsibəti səbirlə, bəxş olunan neməti də şükürə qəbul edərlər. Bu inanca sahib olan bəndələrin qorxması və qəm-qüssə görməsi mümkün deyildir. Nəticə olaraq, həyatını iman və təqva şüuru ilə yaşayan hər bəndə Allahın dostudur, övliyadır.

HAQQ DOSTLARINDAN HİKMƏTLƏR İMAM RƏBBANI (q.s)

-7-

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

“Zaman (kəlmeyi-tövhidi layiqincə) zikr etmək zamanıdır. Bütün nəfsani arzularınızı “Lə” kəlməsinin içində qoyun ki, onları kökündən yox edib, (sizi qəflətə düşürəcək) heç bir (nəfsani) arzu və qaya saxlamayasınız...”

Kəlmeyi-tövhid zikri əsnasında “İlləh - Yalnız Allah var” sözündə gələndə bütün bilinən və xəyal edilənlərin fövqündə olan və bizim üçün tamamən qeyb olan Allahın zatından başqa könələnizə heç nə

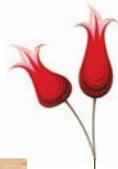
Mənəvi söhbətlərdə söz və biliklə bərabər könüllərdən-könüllərə feyz və ruhaniyyət ötürülər. Əslində söhbət məclislərinin ən mühüm faydası da budur. Yəni söhbət halqasında olanların müsbət hallarının bir-birinə sirayət etməsidir. Çünkü mənəvi söhbətlərdə fizikanın birləşmiş qablar qanunu kimi qəlblər arasında mənəvi ötürüma xətti təsis olunur. Bu xətt vasitəsilə duyğular sirayət edər.

gəlməsin! Evlər, köşklər, çeşmələr, bağçalar, kitablar və digər vasitələr insanın zehnində asanlıqla yol tapar. Vaxtinizi bunlar qəsb etməsin!”¹

[Kəlmeyi-tövhiddəki “lə” ifadəsi ilə bütün fani, izafi və nəfsani əngəlləri və bütəleri könüldən silib atmaq və “illə” ifadəsilə qəlbə yalnız Allahın məhəbbətini həkk etmək lazımdır. Qəlbdə Haqq-Təalanın məhəbbətiylə təzad təşkil edən heç bir sevginin olmaması vacibdir. Əsasən də nəfsani və dünyəvi ehtiraslar aradan qaldırılmalıdır. Necə ki, bir hədisi-şərifdə belə buyurulur:

“Dünya(nin hiyləgər) ticarətlərini dillərindən üstün tutmadıqları müddətdə “Lə iləhə illəllah” zikri bəndələri Allahın qəzəbindən qoruyar. Dünya ticarətini dillərinə tərcih edib, sonra da “Lə iləhə illəllah” deyənlərə isə, Allah-Təala: “Yalan danış-diniz”, - buyurar.” (Beyhəqi, Şuabul-İman, XIII, 100/10015; Heysəmi, VII, 277)

Tövhid inancının heç vaxt şərikliyə dözümü yoxdur. Yəni tövhid sahibi bir müsəlman zahiri dünyadakı batıl ilahları rədd edib yalnız Allahı Rəbb olaraq tanıdığı kimi, Allahla ən xüsusi görüşmə

sayılan zikr və digər ibadətlər əsnasında da tövhidin mənə və ruhuna riayət etməlidir. Allah-Təala ilə özü arasına fani və nəfsani düşüncələri buraxmamalı, tövhidin təməlini zədələyən hal və rəftarlardan həssaslıqla çəkinməlidir.

Digər bir hədisi-şərifdə də belə buyurular:

“Ümmətim haqqında ən çox qorxduğum şey Allaha şərik qoşmaqdır. Bu sözümlə onların aya, giünəşə və ya bütə tapınmalarını nəzərdə tutmuram. Məni qorxudan şey Allahdan başqası üçün etdikləri əməlləri və gizli arzularıdır (riyakar duyğularıdır).” (İbn Mace, Zöhd, 21)

İxlas, yəni ibadətləri yalnız Allah üçün əda edə bilmək tövhidin həqiqətinə nail olmaqla mümkün ola biləcəyi üçün bu xüsus Allah dostlarının da ən çox üzərində dayandıqları məsələlərdən biri olmuşdur. Necə ki, mərhum Nəcib Fazıl, Haqq dostu “könlül ərləri”ni təsvir etdiyi bir şeirində bu məsələyə belə temas edir:

...

*İçinə nəfs sızan ibadətlərin,
Bir-biri ardınca qəzasındalar.*

...

*Bir an yabançıya düşsə gözləri,
Bir ömür göz yaşı cəzasındalar.*

...

*Nə cənnat havası və nə cəhənnəm;
Sadəcə Allahın rızasındalar.*

Məhz kəlmeyi-tövhidin əsası da qəlbini masivadan, yəni Allahdan başqa hər şeydən təmizləməkdir. Çünkü qəlb yalnız Haqqın təsis edildikdən sonra mərifətullah iqlimindən nəsib almağa başlayar, ilahi lütfələr nəsib və müyəssər olar.

Bir zərrəbini günəş işığına tutduğumuz zaman bir nöqtədə birləşən şüaların üzərinə düşdüyü bütün çör-çöpü yandırıb kül etdiyi kimi hər bir mömin də kəlmeyi-tövhidlə bütünləşərək qəlbindəki nəfsani ehtirasları yandırmaq üçün belə bir təmizlik etməlidir.

Etiqadda, ibadətdə, müamilələrdə, əxaqda, bir sözlə, bütün qulluq həyatında kəlmeyi-tövhidi layiqincə yaşamağa cəhd etməyin lüzumunu Əsad Ərbili həzrətlərinin bu ifadələri açıq-aydın ortaya qoyur:

“Mən aciz qardaşınız hələ də imanımı kamilləşdirməyə çalışıram. Kəlmeyi-tövhidi dil və hal ilə (bədən və qəlb dili ilə) zikr etməyə çalışıram. Çünkü Haqq-Təaladan başqa bir istək -təsəvvüfi ifadə ilə büt- qəlbdə mövcud olduqca (kəlmeyi-tövhidin həqiqətinə vara biləcək keyfiyyətdə) “lə iləhə illəllah” demək çox çətindir. (Bu söz zahirən) təkrar edilsə də mənən qəbula layiq və vüsala vəsilə olacağı şübhəlidir.”^[2]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

**“Fürsat (yəni dünya hayatı) çox azdır.
Elə isə bu fürsəti işlərin ən mühümüna**

Kəlmeyi-tövhidin əsası da qəlbi masivadan, yəni Allahdan başqa hər şeydən təmizləməkdir. Çünkü qəlb yalnız Haqqa təsis edildikdən sonra mərifətullah iqlimindən nəsib almağa başlayar, ilahi lütfələr nəsib və müyəssər olar.

sərf etmək zəruridir. Bu da qəlbi daima Allah ilə olan saleh insanların söhbətində iştirak etməkdir. Nə olursa olsun heç bir şeyi söhbətlə bir tutma! Görmürsənmi, səhabəyi-kiram Rəsulullah ﷺ ilə söhbətləri sayasında peyğəmbərlər müstəsna, hər kəsdən üstün oldular.”³

[Mənəvi terbiyənin ən mühüm vəsiyyətlərindən biri olan “söhbət”dən lazımlıca istifadə etməyin ilk şərti onun qiymət və mahiyyətini dərk etməkdir. İlk növbədə bunu bilməliyik ki, **söhbət nəbəvi tərbiyə metodudur**. Həzrət Peyğəmbər ﷺ səhabələrini söhbət ilə yetişdirmişdir.

“Səhabə” və “söhbət” sözlərinin eyni kökdən gəlməsi də bu xüsusun əhəmiyyətini açıq-aydın ortaya qoyur. Yəni səhabəni səhabə edən onların xalis bir iman ilə Peyğəmbər söhbətinin feyz və ruhaniyyətindən nəsib almalarıdır.

Bu səbəblə “Söhbət Sünneyi-Müəkkədədir”. Yəni fərz və vacib olmayan, lakin Həzrət Peyğəmbərin davamlı olaraq etdiyi, amma qəti əmr olmadığını göstərmək üçün nadir hallarda tərk etdiyi güclü bir sünndərdir.

Allah Rəsulu ﷺ hər səhabənin əlinə bir kitab və ya dəftər vermədi. Daha çox söhbətə və qəlbi birliyə əhəmiyyət verdi. Çünkü söhbət üz-üzə və qəlbən-qəlbə reallaşan bir təhsildir. Bu təhsildə Peyğəmbərimizin ﷺ söz, fel və təqrirləri ilə yanaşı bir də o təbəssümlü çöhrəsindən və nurlu nəzərlərindən ətrafa eks olunan, hiss edilən, lakin sözlə ifadə edilə bilməyən

“hal”larının da mühüm təsiri vardı. Əshabi-kiram söhbət yaxınlığı içində Rəsulullahın mübarək sözlərindən istifadə etdikləri kimi, Onun bu cür “hal”larından da istedadları nisbətində istifadə etmişdir. Bunun nəticəsində də Həzrət Peyğəmbərlə eyniləşmə istiqamətində, istedadlarına görə müxtəlif dərəcələrə yüksəlmiş, könüllərini Rəsulullahın ruhaniyəti ilə doldurmuşdular.

Məhz Peyğəmbər söhbətinə nail olmağın qazandırıldığı bu fəzilət səbəbilə də səhabədən sonra gələn saleh şəxslərin heç biri -onlardan daha çox ibadət etsə belə- səhabə dərəcəsinə yüksələ bilməz.]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

“Bu təriqətdə (mənən) faydalana maq və faydalandırmağın əsas nöqtəsi söhbətdir. Söhbətdə söz və yazıyla kifayatlənmirlər”.⁴

[Mənəvi söhbətlərdə söz və biliklə bərabər könüllərdən-könüllərə feyz və ruhaniyyət ötürülər. Əslində söhbət məclislərinin ən mühüm faydası da budur. Yəni söhbət halqasında olanların müsbət hallarının bir-birinə sirayət etməsidir. Çünkü mənəvi söhbətlərdə fizikanın birləşmiş qablar qanunu⁵ kimi qəlblər arasında mənəvi ötürmə xətti təsis olunur. Bu xətt vasitəsilə duyğular sirayət edər. Zamanla qəlbi keyfiyyətlər bir-birinə bənzəməyə başlayar. Zövqlər, duyğular və fikirlər eyniləşər. Ona görə də Allah-Təala ayeyi-kərimədə:

“Ey iman gətirənlər! Allahdan qorxun və sadıqlərlə (imanında, sözündə, işində) doğru olanlarla olun!” (ət-Tövbə, 119)- deyə buyurur. Sadiq olmaq bu qəlbi bərabərliyin ən təbii nəticəsidir.

Əslinə baxsaq, bütün kainatda bir eyniləşmə təməyülli var. Bu, varlığın əslinin tək olmasından doğan bir keyfiyyətdir. Məsələn, bir otağın hansısa bir küçündə tünd qoxulu ətir dağılsa, ondan ətrafa yayılan rayihə otaqda olan havanın bütün zərrələrində bərabərləşənə qədər,

o rayihəni daha çox özünə həpdurmüş hava zərrələrindən digər zərrələrə doğru bir sirayət cərəyan edər. İsti-soyuq, işıq-qaranlıq kimi bütün təzadalar üçün keçərlə olan bu keyfiyyət yalnız fiziki aləmə məxsus deyil, könül aləmi üçün də eynilə keçərlə bir qanundur.

Nəqşbəndi şeyxlərindən və böyük Osmanlı alimlərindən Muhamməd Hadimi həzrətləri belə deyir:

“...Hallar sirayətedicidir, səhbət və ülfət edənlərin halları bir-birinə keçər... İnsanların təbiətləri bir-birinə bənzəməyə və başqasını izləməyə meyillidir. İnsan təbiəti sahibi fərqində olmadan başqa birinin təbiətindən, xüsusiyətlərindən təsirlənir...”⁶

Necə ki, el arasında: “qəlbdən qəlbə yol var”, - deyimi məşhurdur. Lakin qəblər arasında reallaşan hal sirayətini artıran ən mühüm vasitə **məhəbbət**dir. Bu baxımdan mənəvi səhbətlərdə də, məhəbbət, hörmət və ədəb duyğularıyla qəlbə daim alici və ayıq halda tutmaq lazımdır. Yəni səhbətdə yalnız fiziki bərabərlik deyil, qəlbə bərabərlik də şərtdir.

Allah Rəsulunun səhbət məclisləri də belə bir könül iqlimində reallaşardı. Rəsulullah danişarkən səhabələr bütün zərrələri ilə və diqqətlə Onu dinləyər, bir sözünü də qaçırməq istəməzdilər. Allah Rəsulunun səhbətlərində əldə etdikləri ədəb və hüzur halını ifadə mahiyyətində də:

“Elə zənn edərdik ki, sanki başımızın üstündə bir quş var, tərpənsək uçacaq”, - deyərdilər.⁷

Bu hadisə də əshabi-kiramın Allah Rəsulunun səhbətlərindən nə dərəcədə istifadə etdiklərinə dair iibrətli bir misaldır:

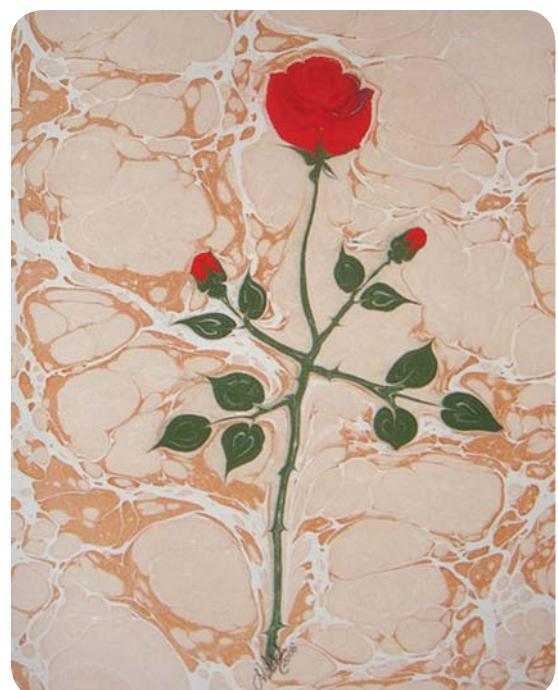
Səvban Həzrət Peyğəmbərin azad etdiyi bir kölə idi. Bəlkə də dünyada bir çadırı da yox idi. Lakin Həzrət Peyğəmbərin hüzuruna gələr, şövqlə səhbətinə qulaq asar, aldığı mənəvi həzz ilə haldan-hala düşərdi.

Yenə bir səhbət əsnasında Səvban Həzrət Peyğəmbərə çox dərin və dağlıq halda baxırdı. O qədər dalğın idi ki, onun bu qəmgin hali, aləmlərə rəhmət olaraq göndərilən Peyğəmbərimizin diqqətini çəkdi. Mərhəmətlə soruşdu:

“- Ya Səvban, bu halın nadır?”

Peyğəmbər aşiqi Səvban kədərli halda bunları dedi:

“- Ey Allahın Rəsulu! Siz mənə özümdən, ailəmdən və uşaqlarından daha sevimlisiniz. Mən evdə olarkən yadıma siz düşəndə dözə bilmirəm, dərhal gəlib mübarək üzünüzə baxıram. (Mübarək üzünüzü görə bilmədiyim hər an mənə ayrı bir hicran dağı çəkir. Dün-yada belədirse, axırətdə halimin necə olacağından əndişələnirəm). Mənim və sizin bir gün öləcəyimizi xatırladığım zaman tərifi imkansız bir hüzər qərq oluram. Biliyim ki, siz cənnətə girdiyinizdə digər peyğəmbərlərlə birlikdə yüksək bir mərtəbəyə çıxarılaqsınız. (Mənim halimin isə necə olacağı, harada qərar tutacağım bəlli deyil! Cənnətə girə bilməzsəm, sizi görməkdən tamamilə məh-

rum qalacağam) Cənnətə girə bilsəm belə sizə orada yaxın ola bilməməkdən qorxuram. (Bu hal məni yandırıb-yaxır, ey Allahın Rəsulu!)", dedi.

Fəxri-Kainat bir müddət sükut etdikdən sonra:

"- *İnsan sevdiyi ilə bərabərdir...*" müjdəsini verdi. (Buxari, Ədəb, 96)

Bu hadisədən sonra bu ayə nazil oldu:

"Allaha və Peygəmbərə itaət edənlər (axirətdə) Allahın nemətlər verdiyi nəbilər (peygəmbərlər), siddiqlər (tamamilə doğru danışanlar, etiqadı dürüst, peygəmbərləri hamidan əvvəl təsdiq edən şəxslər), şəhidlər və salehlərlə (yaxşı əməl sahibləriylə) bir yerdə olacaqlar. Onlar necə də gözəl yoldaşlardır!"

(Ən-Nisa, 69)⁸

Əshabi-kiramın bütün səyləri Allah Rəsulu ilə dünyada yaşadıqları birliyi axırətdə də davam etdirə bilmək üçün idi. Bu səbəblə Peygəmbərimizlə bərabər olmayı daim ən yüksək səviyyədə yaşamağa çalışıdilar. Onunla həmhal olmayı, eyni davranışları sərgiləməyi, hissiyyat və fikriyyat birliyi içində yaşadılar. Allah və Rəsuluna

itaətdən tərifsiz bir ləzzət duydu. Allah yolunda hər şeylərini fəda etməyi, canlarına minnət bildilər. Məhz bütün bu mənəvi inkişafın təməlləri söhbət hal-qalarında atıldı.

Bu səbəbdən mənəvi söhbət məclislərinə ibadət şövqü ilə girilməli, oxunan və bəhs olunan mövzulara -bilinən xüsuslar da olsa- sanki ilk dəfə eşidilmiş kimi diqqət və ədəblə qulaq asılmalıdır. Zira mənəvi söhbətlər bilənə xatırlatmaq, bilməyənə öyrətmək, hamisindən daha mühümü isə sadiqlərlə birliyin könül feyzindən istifadə etmə fürsətidir.

Bu hadisələr bəhs etdiyimiz həqiqəti nə gözlə ifadə edir:

Böyük müctəhid İmam Əhməd bin Hənbəl, tez-tez Bişri Xafi həzrətlərinin ziyarətinə gedər və:

"- Ya Bişr! Mənə Allahdan bəhs et-deyərdi.

Tələbələri:

"- Ustadım! Siz böyük bir alımsınız, nə üçün ayaqyalın gəzən bir dərvişin yanına gedirsiniz?",- deyərdilər.

İmam Əhməd bin Hənbəl isə:

“- Mən elmi ondan yaxşı bilirəm, lakin o, Allaha məndən daha yaxındır, - deyə cavab verərdi.⁹

Həmçinin **Sami Əfəndinin** də söhbətlərində yaşadığı dövrün böyük alimləri və fəzilət sahibləri də iştirak edərdilər. Hətta, bəlkə də, zahiri elmləri ondan daha çox olan bu zatlar böyük bir ədəb, təvazö və xüsus içində səssizcə oturar, elmi mübahisələrdə və kitab sətirlərində tapa bilmədiklərini mənəvi söhbətin könül iqlimində dadardılar.

Bu baxımdan istər alim olsun, istər cahil, hər bir mömin, ömrü boyu mənəvi söhbətlərin könül feyzinə möhtacdır. Bu ehtiyac heç bir zaman ortadan qalxmaz. Qeyd edəcəyimiz hadisə bu gerçəyi nə gözəl izah edir:

Əbul-Həsən Şazili həzrətlərinin bir tələbəsi söhbətləri tərk etmişdi. Bir gün həzrət bu tələbəsi ilə qarşılışdı. Ondan:

“- Nə üçün bizdən ayrıldın, söhbətlərimizi tərk etdin?”, - diuye soruşdu. Tələbəsi bu cavabı verdi:

“- Bu zamana qədər sizdən aldıqları və öyrəndiklərim mənə bəsdir, artıq sizə ehtiyacım qalmadı”, - cavabını verdi.

Bu cavaba kədərlənən **Şazili həzrətləri** həmin tələbəsinə belə xəbərdarlıq etdi:

“- **Bax, övladım! Əgər hər hansı bir adamin müəyyən bir müddət ərzində aldığı elm və feyzlə kifayətlənməsi doğru olsaydı, Həzrət Əbu Bəkr Siddiqin Həzrət Peyğəmbərdən aldığı elm və feyzlə kifayətlənməsi lazımlı gələrdi.** (Çünki Hz. Peyğəmbər könülündə nə vardısa hamısını Əbu Bəkrin də könlünə ötürmüdü) Halbuki Həzrət Siddiq heç bir zaman söhbətdə iştirak etməyi gərəksiz görəndi, Allah Rəsulu ﷺ vəfat edənə qədər Ondan ayrılmadı. (Hətta Peyğəmbərimizin vəfatından sonra da bir an əvvəl Onun yanına dəfn olunmağın həsrəti ilə yaşıdı).

Əshabi-kiram Rəsulullahı görmədikləri, Onun mübarək nəzərlərindən və

Mənəvi söhbət məclislərinə ibadət şövqü ilə girilməli, oxunan və bəhs olunan mövzulara -bilinən xiüssuslar da olsa- sanki ilk dəfə eşidirmiş kimi diqqət və ədəblə qulaq asılmalıdır.

Zira mənəvi söhbətlər bilən xatırlatmaq, bilməyənə öyrətmək, hamisindən daha mühümü isə sadıqlarla birliyin könül feyzindən istifadə fürsətidir.

hikmətli nəsihətlərindən məhrum qaldıqları zamanın uzanmasını istəməz, bu xüssusda övladlarına da tez-tez xəbərdarlıq edərdilər. Görəsən, biz özümüz və övladlarımız üçün səhabələrin bu həssaslığından nə qədər pay alırıq? Allah Rəsulunun mənəvi varisləri sayılan alim və arif şəxslərin söhbətlərindən nə qədər istifadə etmək səyindəyik?..

İsmayııl Haqqı Bursəvi həzrətləri belə deyir:

“Rəsulullah ﷺ -in söhbətində iştirak etmək fürsəti əldən çıxsa da, Onun sünəsiylə və sünnesini sevənlərlə söhbət imkanı hələ də mövcuddur. Bu, qiyamətə qədər davam edəcək. Böyüklərin söhbətində olmaq və müttəqi insanlarla yaxın olmaq son dərəcə feyzlidir.”¹⁰

Bu səbəblə ədəbinə riayətlə baş tutan mənəvi söhbətlər Allah Rəsulunun söhbətlərindən bir əksdir. Feyz və ruhaniyyətlə dolu olan hər bir söhbət əslində Rəsulullah ﷺ -in söhbət məclislərində günümüzə əsən bir rəhmət mehi və əsri-səadət təcəllisidir. Eynilə bir şamla, başqa şamların yandırılması kimi... Şamları yandıran və onlar vasitəsilə ətrafi işıqlandıran alov eyni alovdur. Mömin bu şamların ən sonuncusuya da işıqlansa, əslində ilk qaynaqdan istifadə etmiş kimi olar. Ona görə də mənəvi söhbətlərdə iştirak edənlər sanki Həzrət Peyğəmbərin

söhbət halqalarından birində iştirak etmiş kimi böyük bir ədəb və təzim hissinə bürünməlidirlər ki, qəlblərinə o mənbədən bir feyz və ruhaniyyət axışı olsun...]

İmam Rəbbani həzrətləri buyurur:

“Bilindiyi kimi bu dünya çalışma yurdudur, boş dayanmaq və istirahət yeri deyil. Bütün gücünüzü tamamən çalışmağa yönəldirməlisiniz. Boş durmağı və əylənməyi bir kənara qoyun!.. Tənbəllik və sahlənkarlıq düşmənlərin olsun! Saleh əməllər işləməli, çalışmalı, yenə də çalışmalıyıq...”¹¹

[Mömin bu dünyanın fani, axırətin isə əbədi olduğunun şüuru ilə, zaman sərmayəsini ən gözəl şəkildə qiymətləndirməlidir. Dünyanın işləyib çalışılaçq bir tarla kimi olduğunu, yaxşı və ya pis məhsulun da axırat xırmanında toplanacağını unutmamalıdır. Bu həqiqəti dərk edən bir insanın tənbəllik göstərərək boş keçirəcək bir dəqiqliyi də ola bilməz. Lakin insan oğlu bütün bu həqiqətləri çox yaxşı bilməyinə baxmayaraq gərəyini yerinə yetirmək xüsusunda əksər hallarda zəiflik göstərməkdən xilas ola bilməz. Bunun üçün bilmək kifayət etmir, ixləs ilə əməl etmək lazımdır.

Bir gün İbrahim bin Ədhəm həzrətlərindən:

“- Etdiyimiz dualar nə üçün qəbul olunmur?”, - deyə soruştular. Həzrət bu cavabı verdi:

“- Ona görə qəbul olmur ki;

- Allahı tanıyırsınız, amma buyruğunu tutmursunuz.

- Peyğəmbəri tanıyırsınız, amma sünənlərini yerinə yetirmirsınız.

- Quran oxuyursunuz, amma əməl etmirsiniz.

- Haqq-Təalanın nemətlərini yeyirsiniz, amma şükür etmirsiniz.

- Cənnətdən xəbərdarsınız, amma onu istəməyi bilmirsiniz.

- Cəhənnəm var deyirsiniz, amma ondan layiqincə çəkinmirsiniz.

- Ölüm var deyirsiniz, lakin ona hazırlaşmırınız.

- Ölülərinizi öz əlinizlə qəbrə qoyursunuz, amma ibrət almırınız.

Bu qədər pisliklə duanız necə qəbul olsun?!“

Deməli, yalnız bilmək kifayət etmir, ixləs ilə əməl etmək şərtidir... Cəhd göstərmədən xeyirli bir nəticə gözləmək, zəhmət çəkmədən rəhmət ümidi etmək, külfətə dözmədən nemətə nail olmayı düşünmək başqasının yeməsi ilə öz qarnının doyacağını ümidi etmək kimi faydasız bir təsəllidir. Bu dünyada imanın tələb etdiyi fədakarlıqları yerinə yetirmədən onun üzrəvi faydasına nail olmaq mümkün deyil.

Bu səbəble ömür neməti tükənməzdən əvvəl imanın tələb etdiyi saleh əməllərə cəhd göstərməliyik. Uca Rəbbimizin:

“(Xeyirli) bir işi bitirdiyin zaman dərhal (başqa bir iş və ya ibadətə) can at və Rəbbinə yönəl”, (əl-İnşirah, 7-8) əmri gərəyincə hər an Allahın rizasına vəsilə olacaq əməllərin arayışında olmalı və həyatımıza tətbiq etməliyik.]

Haqq-Təala lütf-kərəmiylə hər birimizə rizasına uyğun xeyirli bir ömür, səadət müjdələriylə gələn gözəl bir son nəfəs və camalına vüslətlə taclandırılmış hüzurlu axırat həyatı bəxş etsin...

Amin!..

1. İmam Rəbbani, *Məktubat*, III, 169, № 2.

2. M. Əsad Əfəndi, *Məktubat*, s. 63, № 35.

3. İmam Rəbbani, *Məktubat*, I, 428, № 120.

4. İmam Rəbbani, *Məktubat*, III, 396, № 69.

5. **Birləşmiş qablar qanunu:** İki və yaxud daha çox qabın aşağı hissələrinin birləşdirilməsi ilə əldə olunan qablara birləşmiş qablar deyilir. Birləşmiş qablardan hər hansı birinə tökülən mayenin digər qablara axması, digər qablardakı maye səviyyələri bir-birinə bərabər olana qədər gözləyirlər.

6. Əbu Said Muhamməd Hadimo, “Risalatun-Nəsayih vəl-Vasayal-Mübarəkə”, *Məcmuatür-Rəsail*, s. 130-131, İstanbul ts., Matbaa-i Amire.

7. Bax. Əbu Davud, Sünə, 23-24/4753; İbn Macə, Cənaiz, 37; İbn Sad, I, 424.

8. Bax. Vahidi, s. 170.

9. Əttar, *Təzkirətul-Övliya*, səh. 45, Erkam Yayımları, İstanbul 1984.

10. Bax. *Ruhul-Bəyan*, VII, 102.

11. İmam Rəbbani, *Mükaşəfati-Ğaybiyyə*, 29. bölüm.

“TƏKVİR” SURƏSİ

“Təkvir” surəsi Məkkədə nazil olmuşdur, 29 ayədir. Bu surədə qiyamətin bəzi əlamətlərindən və Quranın Peyğəmbərimizə (s.ə.s) Cəbrayıl vasitəsilə nazil olmasından bəhs edilib.

“Günəş (əmmamə kimi) sarınıb büküləcəyi (sönəcəyi) zaman”. Burada zaman ədati ilə on iki hadisə qeyd edilmiş, nəticəsində də **“Hər kəs (dünyada bugünkü günə özü üçün yaxşı, pis) nə hazır etdiyini biləcəkdir!”**- buyurulmuşdur.

On iki hadisə bunlardır: günəşin bükülməsi; ulduzların səpələnməsi; dağların yerindən qoparılması; boğaz dəvələrin başlı-başına buraxılması; vəhşi heyvanların toplanması; dənizlərin od tutub yanması; ruhların (bədənlərə) qovuşması; diri-dirisi torpağa gömülən qızdan hansı günaha görə öldürdüyüünün soruşulması; əməl dəftərlərinin açılması; göyün qopardılması; cəhənnəmin alovlandırılması; cənnətin yaxınlaşdırılması.

Bunlardan altısı ilk sura üfürmə nəticəsində dünyada, altısı da ikinci sura üfürmə nəticəsində axırətdə olmaqla qiyamət gününün ən qorxunc mənzərələri və anlarıdır. Bir adam Rəsulullahın (s.ə.s) yanına gəldi və cahiliyyə dövründə etdiyi bir işi danışdı: «Mənim bir kiçik qızımvardı və məni çox sevərdi. Mən onu çağırduğum zaman qaça-qaça yanına gələrdi. Bir gün yenə mən onu çağırdım və qaça-qaça yanına gəldi. Sonra onu götürüb yolda rast gəldiyimiz bir quyuya əlindən tutub atdım. Qulaqlarımı gələn son sözləri «Atakan, atakan» deyən qışqırtısı idı. Bunları eşidincə Rəsulullahın (s.ə.s) gözlərindən yaş süzüldü. Orada olanlardan biri: «Ey filankəs! Sən Rəsulullahı (s.ə.s) üzdün»- dedi. Rəsulullah (s.ə.s): «Ona mane olmayın, nələr hiss etdiyini danışın» - deyərək o adama: «Bu hadisəni yenidən danış» - dedi. Adam bu hadisəni yenidən danışanda Rəsulullah (s.ə.s) mübarək saqqalı islanana qədər ağladı. Sonra ona: «Cahiliyyə dövründə etdiyin üçün Allah səni bağışladı. Öz həyatına yenidən başla» - deyə buyurdu” (Darimi, Sünən).

Səsa b. Naciyə əl-Mücaşı rəvayət edir: “Ey Allahın Elçisi!- dedim- Mən cahiliyyə dövründə bəzi işlər görmüşəm. Onlarda bir əcr və savab varmı? Diri-dirisi basdırılacaq 360 qız uşağının həyatını qurtardım. Hər birini on aylıq boğaz olan iki dəvə ilə satın alırdım. Bunlarda mənə bir əcr varmı?” Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) buyurdu: “Sənə onun əcri var. Çünkü Uca Allah sənə nemət olaraq İslami bəxş etdi” (Təbərani).

Surənin 23-cü ayəsindən sonra Quran Cəbrayıl vasitəsilə Rasulullahha (s.ə.s) nazil edilməsindən və Quranın yeganə yol göstərən olmasından bəhs edilir.

“And olsun ki, (Peyğəmbər!) onu (Cəbraili) açıq (ən uca) üfüqdə gördü”. Əbu Həyyan belə deyir: “Bu görmə Hira mağarası hadisəsindən sonra olmuşdur. Hz. Peyğəmbər (s.ə.s) Cəbrayılı yer ilə göy arasında bir kürsü üzərində, öz əsl şəkliylə, şərq ilə qərb arasını əhatə etmiş, altı yüz qanadlı bir mələk olaraq görüdü”.

İbn Ömərdən (r.a) rəvayət edildiyinə görə, Rəsulullah (s.ə.s) belə buyurmuşdur: “Kim qiyamət günüünü sanki gözüylə görmək istəyirsə, İzəs-Şəmsu-Kuvvirat («Təkvir»), İzəs-Səmaun-Fətarat (“İnfitar”) və İzəs-Səmaun-Şəqqatı (İnşiqaq) oxusun” (Tirmizi, Təfsirul-Quran, hədis: 3333; Əhməd b. Hənbəl, II, 27, 36).

HƏMRƏYLİK BAHARI

Zaman ötdükçə hər şey dəyişir, tarixdə yeni-yeni hadisələr qeydə alınır. Bəzi günlərin mahiyyəti dəyişir, xalqın yaddaşına mühüm bir hadisə kimi həkk olunur.

Keçən əsrin sonlarında xalqımızın milli özündərki güclənmiş, ictimai həyatın demokratikləşməsi istiqamətində xalq hərəkatı genişlənmişdir. Məhz bu hərəkatın nəticəsində Azərbaycan xalqı həmrəy olduqları üçün 31 Dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Milli Həmrəylik Günü kimi tarixə düşməşdür. Həmrəylik rəy, fikir birliyini ifadə edir.

Azərbaycan xalqı 20 ildən çoxdur ki, Həmrəylik gününü qeyd edir. Bu da bir xalq üçün əlamətdar hadisədir. Dillər əzbəri olan müdrik bir söz var: "El bir olsa, dağ oynadar yerindən". Birlik, bərabərlik bir xalqın ayaqda durması üçün daima labüb olan bir məfhumdur. Bunu əməli yönən göstərmək lazımdır. Dildə sadəcə bir olmaqla heç bir zaman birlik yaradıla bilməz. Vətənin bütövlüyü kimi, xalq da bir olmalıdır. Vətən uğrunda mübarizədə bütün vətəndaşlar eyni cür düşünməli, vətən üçün xidmətdə də həmrəy olmalı, vətən uğrunda mübarizədə yumruq kimi bir olub öz gücünü göstərməlidirlər. Bu-

rada Yusif Vəzir Çəmənzəminlinin sözü yada düşür: "Birlik kağız üzərində deyil, məclislərdə söylənən nitqlərdə deyil, həqiqi bir məfhum olaraq geniş kütlənin şüurunda yerləşdirilməlidir".

I Napoleonun gözəl bir sözü var: "Xalq ölkəni qoruyanda həmişə adam çatışır, ancaq çox vaxt əsgər çatışır". Məhz bu sözdən yola çıxaraq deyə bilərik ki, xalqın ölkəni qoruması həmrəyliyin nümayişidir.

Bundan əlavə, bir atalar sözümüz də məşhurdur: "Tək əldən səs çıxmaz". Həmrəyliyin nümunəsini biz xalqımızın 88-ci ildən sonra Qarabağın Ermənistana verilməməsi üçün bir nəfər kimi küçələrə tökülsüb mitinq keçirməsində gördük. Xalqımız şüurlu şəkildə dərk edirdi ki, Qarabağ bizimdir, Azərbaycanın ayrılmaz bir hissəsidir. Məhz buna görə xalq əlbir olub öz sözünü deməyə başladı. Təkcə bununla xalq kifayətlənmədi, öz müstəqilliyini də istədi. El bir olub dağı yerindən oynatdı. Bəli, dağ o zaman SSRİ idi. Müstəqilliyimizi əlimizdən alan SSRİ-ni çökdürən xalqımız öz sözünü həmrəy olduğu üçün dedi. Bir olub, əlbir olub, yekdilliklə öz arzusuna çatdı.

Həmrəylik şüuru gərək hər bir adı vətəndaşdan tutmuş ta ölkənin ən ali

vətəndaşına kimi formalaşmalıdır. Şair, yaziçi, həkim, millət vəkili, müəllim, polis və əsgərlər belə vətənin azadlığı üçün həmrəy olmalıdır. Vətəni təkcə əsgər qorunamalıdır. Xalq qorunmalıdır. Xalq hər zaman vətənin keşiyində durmalıdır. Vətənin keşiyində durmaq xalqın əlinə silah götürüb gecə-gündüz növbə çəkməsi deyil. Xalq gərək həmrəy ola. O zaman vətən basılmaz olur. "Uğrunda ölən varsa, vətəndir" deyilir. Əgər uğrunda birlik və bərabərlik yoxdursa, nə ölməyin mənası var, nə də vətənin. Əgər uğrunda həmrəylik yoxdursa, ölmək heç bir əhəmiyyət kəsb etmir, həmçinin vətənin də olması.

Həmrəy olmaq üçün ürəklər bir duyunu paylaşmalıdır. Beyinlər bir fikri düşünməlidir. Gözlər eyni hədəfə baxmalıdır. Bu da vətənin azadlığıdır, vətənin müstəqilliyidir, ərazi bütövlüyüdür. Həmdə ölkənin tərəqqisidir, inkişafıdır, xalqın rifahıdır. Həmrəy olmaq üçün təkcə ölkə daxilində yaşamağa ehtiyac yoxdur, ölkə xaricində də həmrəy olmaq mümkündür.

Mərhum Heydər Əliyev 25 Dekabr 1997-ci il tarixində 31 Dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik Günü münəsibətilə xalqa müraciətində belə demişdir: "Bu gün harada yaşamasından asılı olmayaraq Azərbaycanı özlərinin tarixi vətəni sayan bütün insanlar ölkəmizin müstəqilliyini qoruyub saxlamaq naminə dövlətçilik ideyaları ətrafında six birləşməli, sarsılmaz həmrəylik nümayiş etdirməlidir. Vətənini, millətini, xalqını sevən hər bir azərbaycanlı Azərbaycanın müstəqilliyinin dönməz olması üçün səy göstərməlidir. Bütün azərbaycanlılardı, bu və ya digər tellərlə bağlı olan hər bir şəxs də azərbaycanlılıq, vətənpərvərlik hissəri, tarixi torpağımiza, yurdumuza, mədəniyyətimizə məhəbbət aşılamaq hamımızın ümdə vəzifəsidir. Vətənimizin, respublikamızın taleyi hər bir azərbaycanlının taleyi olmalıdır".

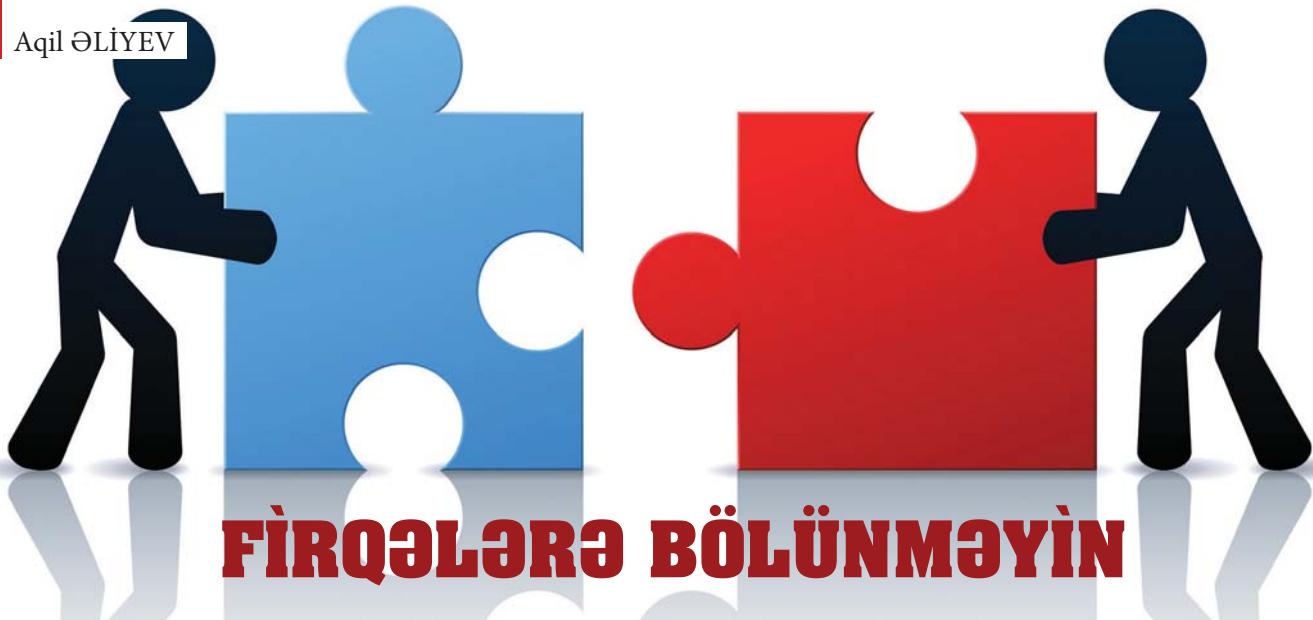
"Bu gün harada yaşamasından asılı olmayaraq Azərbaycanı özlərinin tarixi vətəni sayan bütün insanlar ölkəmizin müstəqilliyini qoruyub saxlamaq naminə dövlətçilik ideyaları ətrafında six birləşməli, sarsılmaz həmrəylik nümayiş etdirməlidir. Vətənini, millətini, xalqını sevən hər bir azərbaycanlı Azərbaycanın müstəqilliyinin dönməz olması üçün səy göstərməlidir.

H. Əliyev

Yenə gözəl bir söz var: «Bir gül ilə bahar olmaz». Baharın gəlişi bütün güllerin açılışı ilə bilinir. Həmrəylik baharı da bir fərdin çalışması ilə mümkün olmur. Gərək hər bir vətəndaş bir gül kimi həmrəylik baharının təravətini ətrafa duyura. Bahar təravətini duyarmaq üçün bir gül kifayət etməz. Gərək gülüstan olsun, dağ, dərələr, çəmənliliklər, bütün ətraf gülə qərq olsun. Bəli, həmrəyliyin bariz nümunəsi üçün bütün dünyada yaşayan azərbaycanlılarının hamisinin əl-ələ verib öz birlik və bərabərliyini daima nümayiş etdirməsi lazımdır. Özgə vətəndə yaşayıb bütün imkanlara sahib olub, vətənimizi unutmaq olmaz. Mütləq ölkəmizin inkişafı üçün həm daxili, həm də xarici dəstəyə ehtiyac var.

Bir milyona yaxın qaçqın və məcburi köçkünlərin öz doğma torpaqlarından qovulmasını düşünüb onları bir daha ata ocağına qovuşdurmaq üçün səy göstərmək, şəhid olmuş igidlərimizin canından keçdiyi torpaq uğrunda birləşmək, vətənimizin gülüstana çevrilməsi üçün birləşmək həmrəyliyin əsas göstəricisidir.

Sonda ümummilli lider, mərhum Heydər Əliyevin sözünü qeyd etmək istəyirəm: «Kim müxalifətdə durursa-dursun, ancaq vətəninə, xalqına, mənəviyyatına, məsləyinə müxalifətdə durmasın».

FIRQƏLƏRƏ BÖLÜNMƏYİN

Allah-Təala müqəddəs kitabında belə buyurur: "...Dini doğru-dü-rüst tutun (qoruyub saxlayın), onda ayrılığa düşməyin!"... (Şura, 13)

Firqə sözünün mənəsi ayırmak və bölməkdir. Siyasi və etiqadi məzhəblərə verilən termindir. Fərq sözünün kökündən törəyən bu dini termin ayələrdə eyni kökdən gələn buna bənzər kəlmələrlə istər dini, istərsə də sosial həyatda hər cür bölünüb-parçalanmağa qarşı olmağı ifadə edib, "Hamılıqla Allahın ipinə (dininə, Qurana) möhkəm sarıln və (firqələrə bölünüb bir-birinizdən) ayrılmayın! Allahın sizə verdiyi nemətini xatırlayın..." (Ali-İmrən, 103)- deyə buyurulan ayədə tövhid dini ətrafında bir-ləşmək əmr edilmişdir. Yenə başqa bir ayədə: "(Allah tərəfindən) açıq-aydın dəlillər göldikdən sonra, bir-birindən ayrılan və ixtilaf törədən şəxslər kimi olmayın! Onlar böyük bir əzaba düçər olacaqlar" (Ali İmran, 105)- deyə buyurulur və müsəlmanları xəbərdar etməklə, dində parça-parça olub firqələrə bölünənlərin acı aqibətini göstərməkdədir.

Əsas şərt bundan ibarətdir ki, müsəlmanlar firqələrə bölünməkdən uzaq durmalı, Qurani-Kərimin kölgəsi altında birləşməli və Rəsulullahın (s.ə.s) sünnesini və yaşayış tərzini nümunə götürməlidir.

Uca Allah tərəfindən bizim üçün qoyulan yol budur. Qurani-Kərimdə belə buyurulur: "(Ya Rəsulum! Ümmətinlə birlikdə) batıldən haqqə tapınaraq (pak bir müvəhhid, xalis təkallahlı kimi) üzünü Allahın fitri olaraq insanlara verdiyi dinə (islama) tərəf tut..." (Ər-Rum, 30)

İnsanların niyə firqələrə bölündüyünü Uca Rəbbimiz iki mənfi xüsusla izah edir. Bunlar qısqanlıq və azgınlıqdır. Gəlin Qurani-Kərimə nəzər salaq: "Onlar yalnız özlərinə (tövhid haqqında) elm göldikdən sonra aralarındakı ədavət (həsəd) üzündən ayrılığa düşdülər..." (Şura, 14). Elə bu həsəd və ədavət ucbatındandır ki, bu gün də insanlar cürbəcür firqələrə və qruplara bölünür və dində ikitirəlik salırlar. Bəziləri özlərini tövhidi və sünənəni ən yaxşı bilib əməl edən, bəziləri özlərini Rəsulullahın (s.ə.s) Əhli Beytini (ailəsini) ən çox sevib onları təqlid edən kimi qələmə verir, hətta bəziləri də ifrat və radikallıqda həddi əməlli-başlı aşaraq özündən başqa heç kimə müsəlman və mömin gözü ilə baxmır. Hər kəsə kafir damgası vurmaqla qeyri-müsəlmanların dəyirmanına su tökürlər. Bununla da özlərini təmiz müsəlman hesab edirlər. Bu yerdə mərhum M. Ə. Sabirin əsrin əvvəllərindən bu günə xitab edən şeirini xatırlayırsan:

Halbuki bütün müsəlmanlar qardaşdır.

Əgər bir olan Allaha inanır, bir Qurani qəbul edir, eyni Peyğəmbərə inanır və eyni qibləyə qarşı namaz qılırıqsa, bəs niyə bir-birimizə ləqəblər qoyaraq “təltif” edirik? Allah-Təala buyurur: “Bu (tövhid dini İslam) tək bir din olaraq sizin dininizdir, Mən də sizin Rəbbinizəm. Məndən (əzabımdan) qorxun!” (Muminun, 52).

*Bir böyük boşboğazıq, heyvərəlik adətimiz,
Doludur lənət ilə, qeybat ilə söhbətimiz.
Oxumaqdan payımız yox, yazdan qismətimiz,*

*Bu əvamlıqla belə hər sözü təfsir edəriz,
Mümkün olduqca müsəlmanları təkfir edəriz.*

*Möminik keflənərik arzuyi-cənnət ilə,
Oxumuşlar adını yad edərik lənət ilə,
Düşmənik elm ilə, insaf ilə, hürriyyət ilə,
Biz bu əfsanələri cəhl ilə tənfir edəriz,
Mümkün olduqca müsəlmanları təkfir edəriz.*

Halbuki, bütün müsəlmanlar qardaşdır. Əgər bir olan Allaha inanır, bir Quranı qəbul edir, eyni Peyğəmbərə inanır və eyni qibləyə qarşı namaz qılırıqsa, bəs niyə bir-birimizə ləqəblər qoyaraq “təltif” edirik? Allah-Təala buyurur: “**Bu (tövhid dini islam)** tək bir din olaraq sizin dininizdir, **Mən də sizin Rəbbinizəm. Məndən (əzabımdan) qorxun!**” (Muminun, 52). Bəzi fiqhi məsələlər üstündə mübahisə edib özümüzü niyə yoruruq, niyə enerjimizi və gücümüzü itiririk? Yaxşı mömin böllüçü deyil, birləşdirici, nifrət etdirici deyil, sevindirici, sui-zənn sahibi deyil, hüsnü-zənn sahibi, mərhəmətsiz deyil, mərhəmətli, təkəbbürlü deyil, təvazökar, kobud və sərt deyil, mülayim olmalıdır.

Allah-Təala ümməti-Muhammədi islah etsin! Amin!

KÖNÜLLƏR YAPMAYA GÖLDİM

Mənim burda qərarım yox,
Burdan getməyə gəldim.
Bəzirganım, mətaim yox,
Alana satmağa gəldim.

Mən gəlmədim dava üçün,
Mənim işim sevgi üçün.
Dostun evi könüllərdir,
Könüllər yapmaya gəldim.

Dost eşruğu dəliliyim,
Aşıqlər bilir nəliyim.
Devşiribən ikiliyim,
Birliyə bitməyə gəldim.

Ol hocamdır, mən quluyam
Dost bağçası bülbülüyəm,
Ol hocamın bağçasında
Şad olub ötməyə gəldim.

Yunus Əmrə aşiq olmuş,
Məşuqə dərdindən ölmüş,
Gerçək ərin qapısında
Canım ərz etməyə gəldim.

Yunus Əmrə

İRFAN GÜNƏŞİ, ELM ABİDƏSİ **HACI QURBAN** **MESİLEŞİ**

Əfəndinin mədrəsəsində ərəb dili təlimi ilə bağlı “Əmsilə” kitabını axşam namazı ilə yatsı namazı arasında yazaraq Molla Murtaza Alının oğlu Aslan bəyə hədiyyə etməsi onun ülvü məqsədləri hədəfə almış bir məqsəd sahibi olduğundan xəbər verir. Tarixin canlı şahidləri əlyazmalar göstərir ki, o, nəinki Car-Tala, hətta Dağıstan mədrəsələrində belə müəllim işləmiş, ustادlıq etmişdir. Bölgədə elm-irfan sahiblərinin yetişməsində böyük səy göstərmişdir.

Həmçinin bir Quran xadimi kimi Hafız Qurban Əfəndinin Quran dilinin tədrisi ilə yanaşı “Quran xətti” sənətində də xidmətləri böyük olmuşdur.

Məlumdur ki, Qurani-Kərimdən “Kəhf” surəsinin cüz şəklində hüsn-xəttlə köçürülməsi İslam coğrafiyasında məhz bu bölgəyə xas bir Quran ənənəsidir. Hacı Qurban Əfəndi bu ənənənin ən fəal davamçısı olmuşdur. Onun öz dəsti-xətti ilə yazdığı (bizə məlum olan) üç ədəd “Kəhf cüzü” epiqrafik mirası baxımından ən gözəl nümunədir. Nəsx xətt yazıları ilə ərsəyə gəlmiş bu qiymətli əsərlər, ümumiyyətlə, bölgənin ən gözəl hüsn-xətt nümunələrindəndir.

Astronomiya və ya nücum elmində Hafız Qurban Meşləsi Əfəndi dərin elmi ilə, demək olar ki, Car bölgəsində bu sahənin piri olmuşdur. Onun “Elmin-nücum” əsəri haqqında olan mülahizələr, eyni zamanda “Əvqatus-saləh” əsəri bu haqda məlumat sahibi olmaq üçün kifayət

“Alımlar peyğəmbərlərin varisləridir”

(Əbu Davud, Elm, 1) hədisini əlbəttə ki, hər kəsə şamil etmək olmaz. Din-iman dərdi çəkən, qayğıkeş, elm, irfan sahibi olan alımlar həqiqi varislərdir. Onlar, ölümləri aləmin ölümü sayılan elm əhliyidir. 1930-cu ilin repressiya qurbanlarından Meşleşli Hafız Qurban Əfəndi məhz belə simalardan olmuşdur.

Hacı Qurban Əfəndi Car-Tala bölgəsində elm xadimi kimi tanınmış alimdir. O, xalqın maariflənməsində böyük əmək sərf etmiş, mütaliblərinə sevə-sevə biliklərin sırrını aşlayan, fədakar bir pedaqqoq olmuşdur. Talalı Murtaza Ali

*Mənəviyyatca zəngin ömür yaşayan
Qurban Əfəndi Mamruxdan Talalara
qədər dərvış söhbətlərində iştirak edir,
mənəviyyat iqlimindən aldığı feyzlə vəz
və söhbətlərilə insanların könüllərinə
bir sevgi səli kimi axardı. Allaha gedən
yolda möminlərə yol göstərər, hər
kəsin dərdi ilə dərdlənməyi sevərdi. O,
əsasən, maarifçilik fəaliyyətləri ilə yaşı
nəslin hələ də yanğı ilə xatırladığı bir
məşələ çevrilmişdir.*

edən dərin elm mənbələridir. Təəssüf ki, müstəqilliyin ilk dövrlerində onun “Elmin-nücum” əsəri itirilmişdir.

Seyri-süluku ilə nümunəvi bir mürid kimi Hafız Qurban Əfəndi, Almalılı Mahmud Əfəndi ilə bölgədə dərinləşən Nəqşî Xalidi irfan yolunun müdavimi olmuşdur. Mənəviyyatca zəngin ömür yaşayan Qurban Əfəndi Mamruxdan Talalara qədər dərvış söhbətlərində iştirak edir, mənəviyyat iqlimindən aldığı feyzlə vəz və söhbətlərilə insanların könüllərinə bir sevgi səli kimi axardı. Allaha gedən yolda möminlərə yol göstərər, hər kəsin dərdi ilə dərdlənməyi sevərdi. O, əsasən, maarifçilik fəaliyyətləri ilə yaşı nəslin hələ də yanğı ilə xatırladığı bir məşələ çevrilmişdir.

Hacı Qurban Əfəndi dövrün mənəviyyat öndərlərindən məşhur Molla Bəkri Əfəndinin oğludur. Bəkri əl-Meşlesi, Talalı Əhməd Əfəndinin (q.s) 23 xəlifələrindən biridir. Bədii tərtibati ilə fərqlənən “Aman Allah” şeiri Bəkri Əfəndinin də mənəviyyat dolu bir həyat yolu keçdiyindən xəbər verir. Dövrün məşayixindən Şueyb ibn İdris əl-Bakuninin (q.s) qeydlərinə görə Bəkri Əfəndi hicri 1322-ci ildə (miladi 1904) Haqqın rəhmətinə qovuşmuşdur. Onun yadigarı olan uzun şeirin bir qismi aşağıdakı kimidir:

AMAN ALLAH

Salat olsun Rəsuluna,
Dəxi salam Həbibinə.
Məa övladı əhlinə,
İnayət, ya Əziz Allah.

Dəxi Əbu Bəkir Siddiq,
Ömər səniyeyi-Faruq.
Dəxi Osman həm Həziq,
İnayət, ya Ləziz Allah.
Dəxi Haydari Kərrara,
Və həm övladı məşhura.
Hasan, Hüseyin ənvara,
İnayət, ya Həbib Allah!
Dəxi Fatimə Zəhraya,
Dəxi Aişə Kübra.
Dəxi İbrahimə əllaya,
İnayət, ya Təbib Allah!

Dəxi Nəqşibənd Şaha,
Abdulqadir əddu maha.
Əvvəl mübarək beytullah,
İnayət, ya Rəhim Allah!

Salat qıl şahu yavmaddin,
Və şahu nuh fələk zamin.
Ə'in lis-Şeyx Cəmaliddin,
Ğumuqi, ya Həlim Allah!
Bunların hörməti üçün,
Rəsulun nur üzü üçün.
Birliyin fəzlin haqqıçün,
Dilək səndən aman Allah.
Neçə böhtana getmişəm,
Xəta günahı etmişəm.
Qəm dəryasına batmışam,
Aman səndən, aman Allah!

.....

O mərhüm atam anaya,
Qardaşlarım qurabaya,
Və likulli mən əvsaya,
Şəfaət, ya Rəsulallah!

*Molla Bəkri Əfəndi
(10 Şəvvəl 1318)*

Íman Əldə Tutulan Atəş Kimidir

Iman İslama girmək üçün birinci şərtidir. İnsan Rəbbinin birliyini və təkliyini, Peyğəmbərimizin (s.ə.s) Onun qulu və elçisi olduğunu dil ilə iqrar və qəlb ilə təsdiq edərək iman gətirmiş olur.

İmanda əsas olan qəlbin təsdiqidir. İman görünməyən, ancaq haqqında məlumat almaq mümkün olan, mücərrəd, amma mövcud olan, varlığını təcəlliləri ilə bildirən bir Rəbbə inanmaqdır. Yenə insanın görmədiyi mələklərə, yaşamadığı, amma bir gün gedəcəyi axirətə və öldük-dən sonra dirilməyə inanmaqdır. Ayrıca iman gətirilən Rəbbin vəhy yolu ilə nübüvvətin və risalələr verdiyi Allah elçilərinin peyğəmbərliliyinə və onlara nazil olmuş ilahi həyat düsturları olan kitabların Allahın kəlamı olduğuna inanmaqdır.

Həyat rəhbərimiz Qurani-Kərim bi-zı mömin olaraq vəsf edir. Mömin- iman gətirən deməkdir. Rəbbimiz bizə imanı-

mızdan aldığımız dəyərə görə «Ey iman gətirənlər!» deyə xitab şəklində buyurur. Quran-Kərimdə səksən səkkiz yerdə bu ifadə ilə xitab edilir. Bu, Rəbbimizin Özünə iman gətirənləri xitaba hədəf seçməsidir.

İbn Məsud (r.a) bu ifadə ilə əlaqəli belə demişdir: «Uca Rəbbimizin «Ey iman gətirənlər» xitabını eşitdiyin zaman qu-laqlarını aç və can-dildən onu dirlə. Çünkü bu xitabdan sonra O, ya xeyirli bir işi sənə əmr edir, ya da səni pis bir şeydən çəkindirir» (Suyuti, əl-İtqan, II, 43; İbn Kəsir, Təfsir, I, 148).

Bu xitaba hədəf və məzhər olan möminin imanından daha qiymətli nə ola bilər ki! Allahın bir lütfü ilə hidayət nemətini qazanan insan daşıdığı imanını Rəbbinə qovuşana qədər ciddi bir şəkildə daşımali, iman əmanəti ilə Rəbbinin hüzuruna varmalıdır.

Bunun üçün həyatda olduğumuz müd-dət ərzində dərin bir iman əndişəsinə düşmək lazımdır. Bizim üçün hər şeydən çox qiymətli olan qəlbimizdə daşdığımız imanımıza qarşı daxili və xarici hücumların ola biləcəyini və ona qarşı mənəvi və əqli tədbirlər almamız gərəkdiyinin fərqində olmalıyıq.

Əməllərə güvənmək bir qəflət halıdır. İmanı hifz etmək üçün əmin yollar ax-tarmaq və Allah-Təalanın rəhmətinə si-ğınmaq da yenə imandan qaynaqlanan bir haldır. Mömin olaraq cənnəti ümid etməli və camalullah arzusunda olmalıdır.

İnsanın axırət hesabı ilə əlaqəli davamlı bir əndişəsinin olması lazımdır. Allah bizi yaratdı, amma özbaşına buraxmadı. Allah bizə iman nəsib etdi, hidayət nuru ilə bir çox şeyin fərqiñə vardırdı, bunun qarşılığında bizi hesaba çəkəcəyi bəzi vəzifələrdən məsul etdi. Mömin bunun şüurunda olmalıdır.

Bir möminin hesab gündündən qorxması və imanının aqibətindən narahatlıq hissi keçirməsi əməllərinə olan həssaslığını artırır, həyatının istiqamətini müəyyən edər. Ayrıca bu təlaş onu Rəbbinə yönəlməyə və günahlardan uzaq durmağa sövq edər, gələcəkdə təhlükəli hallara məruz qalmaması üçün bir xəbərdarlığa çevrilməsini təmin edər. Aqibətindən narahat olmayan insanların halını Qurani-Kərim belə ifadə edir: “**Elə isə (məscid) binasını Allah qorxusu və rızası üzərində quran kəs daha yaxşıdır, yoxsa uçulmaqdə olan bir yerin (uçurumun) kənarında qurub onunla birlikdə cəhənnəm odu-na yuvarlanan kəs?! Allah zalim tayfanı doğru yola yönəltməz!**” (Təvbə, 9/109).

Allahın dostları «yaşayanda «xof» qapısını axira qədər açıq buraxmaq və ölüm anında da rəcaya yapışmaq» labüdüyüünü ifadə edərlər. Möminlər Allahdan, qiya-

Əməllərə güvənmək bir qəflət halıdır. İmanı hifz etmək üçün əmin yollar axtarmaq və Allah-Təalanın rəhmətinə siğınmaq da yenə imandan qaynaqlanan bir haldır. Mömin olaraq cənnəti ümid etməli və camalullah arzusunda olmalıdır.

.....

mət gününün dəhşətindən, cəhənnəm əzabından ömür boyu qorxmalıdır. Fəqət bu qorxu onların passivliyə, hərə-kətsizliyə, ümidsizlik və bədbinliyə düşmələrinə səbəb olmamalıdır. Əksinə onları qorxunun səbəblərini ortadan qaldıracaq hərəkət və davranışlara yönəltməlidir.

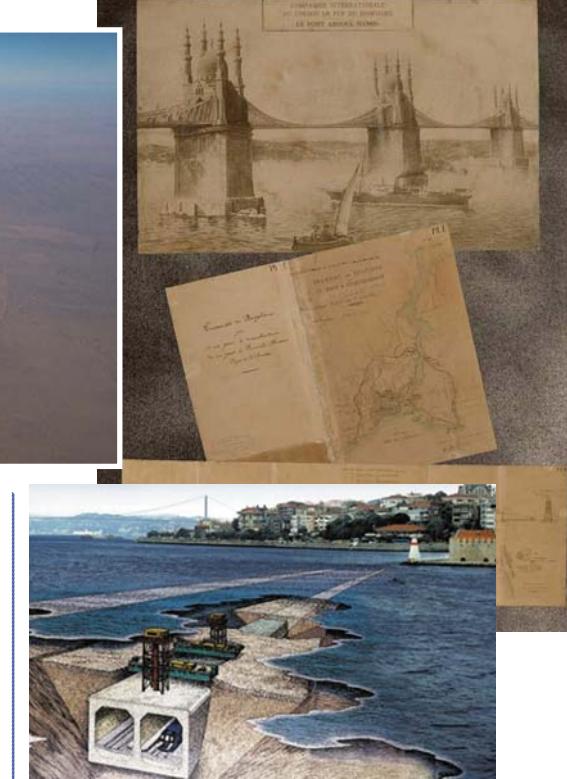
Keşməkeşli həyat, dünyəvi həvəslər, ehtiraslarımız, eyoizmimizi böyübəcək hər cür səyimiz bizə imanın ləzzətini unutduracaq şeylərdir.

Daima iman təlaşı daşimağın əlaməti əməlimizdə, münasibətimizdə özünü göstərir. Müasir həyatın işıqlı vitrinlərində yox olan insan şəxsiyyətlərindən axırat təlaşını gözləmək mümkün deyil. Çünkü həssasiyyətlərin olmadığı həyllarda dindən söhbət gedə bilməz. Orada imanın əlaməti olan əməllər də yoxdur. Bu həyatın uçurumuna sürüyən burulğanlara düşməmək üçün qüvvətli bir iman lazımdır. Qüvvətli iman isə onu artıracaq bir həyat tərzini mənimseməklə mümkündür.

Fərqində olaraq və ya olmadan, çox vaxt o uçurumun kənarına gələ bilər və ya o uçurumdan aşağı yuvarlana bilərik. Onun üçün bizə bizi imana götürəcək bir mühit, imanın ləzzətini daddıracaq xidmətlər və imanımızı bir zireh kimi qoruyacaq sağlam qulluq şüuru lazımdır.

GÜNEŞ ALTINDA YENİ ƏSƏR YOXDUR

Zəmanəmizdə nəhəng və çilgin la-yihələr adı altında işlər həyata keçirilir. Bunlardan biri də 29 oktyabr 2013-cü ildə açılan 1387 metrlik, boğazın 62 metr dərinliyində salınan keçiddir. Hansı istanbullunun ağılına Hz. Musaya Qırmızı dənizin ortadan yarılaraq yol olması kimi bu boğaz sularını üstdən və altdan keçən yollarla keçmək gəlməmişdir ki? Sualtı keçid Üsküdar və Sarayburnu arasında salınmışdır. Maraqlıdır, Osmanlı dövləti zamanında Sultan II Əbdülhəmid də boğazda körpü və tunnel layihələri hazırlamış, lakin tətbiq etməyə fürsət tapa bilməmişdi.

Orta Asiyada türklər Mavəräünnehrdə mədəniyyət qurmuşdur. Mavəräünnehr iki çayın arası deməkdir: Sirdəryə və Amudəryə. Amurdəryə 2540 km uzunluğu ilə Orta Asiyanın ən böyük çayıdır. Əfqanistan, Tacikistan, Türkmenistan və Özbəkistan torpaqlarını sulayıb Aral gölünə töküür. Amudəryə İpək-yolundan keçən karvanların keçməli olduğu böyük bir çaydır. Türkmenistanda yolçəkmə və körpüsalma işləri ilə məşğul olan ukraynalı bir şirkət Amudəryanın altında 4X4 ölçülü tunellərə rast gəlir. Təxminən 500 il əvvəl inşa edilən tunellərin içi qum və palçıqla dolu idi. Bu tunellərin İpəkyolu üzərindən gedən karvanların suyun altından keçməsi üçün

salındığı təxmin edilir.¹ Asiya ilə Avropanı bir-birinə bağlayan sualtı keçid 500 il əvvəl Orta Asiyada planlaşdırılmış və o günün şərtlərinə görə Amudərya çayında həyata keçirilmişdir.

Xəbərlərdə deyildiyinə görə, Türkiyədə sərhəd təhlükəsizliyini təmin etmək üçün mağaralar və dərin vadilər burada tikiləcək 33 su anbarı vasitəsilə suyla doldurulacaq.² 628-ci ildə Xəndək döyüşündən əvvəl də təhlükəsizlik torpağın qazılması ilə təmin edilmişdi. 628-ci ildə torpaq çıxarıldı 2013-cü ildə isə su dolduruldu. Hər ikisi də xəndəkdir. Birinin içi boş, digərinin içi su ilə dolu.

Aşağıdan isidən istilik sistemlərinin adama ən xoş gəldiyi yerlər məscidlərdir. Səcdədə, təhiyyatda və qiyamda istiliyi hiss edərsiniz. Aşağıdan isitmə fikri də yeni deyil. Memar Sinanın 1517-ci ildə tikdiyi Yunus Paşa Camesi yaxınlıqda yerləşən hamamdan çəkilən təsisatla aşağıdan isidilirmiş. Bugünün özündə belə istifadə ediləcək qədər möhkəm olan məscidin yaxınlığında hamam istifadə edilmədiyi üçün burada aşağıdan isitmə sistemi işlədilmir. Süleymaniyyə camesində də aşağıdan isitmə sistemi tətbiq olunmuşdur.³

Soyuq hava depoları da hər nə qədər texnoloji və müasir görünən də, hər mövzuda olduğu kimi, onun da keçmiş var. Qədim insanlar soyuq hava deposuna olan ehti-

yaclarını necə təmin edirdilər? Atamgilin kəndi Çuxurovanın bərəkətli çayı olan Seyhanın yanında yerləşir. Uşaq yaşlarında kəndlilərin tutduqları pendir və tutma qablarını çayın bir iki metr kənarına qazaraq basdırıldıqlarını gördüm. Qarın əriməsi ilə səviyyəsi artan sular aylarla pendir və tutma qablarının üzərindəki torpağı örtərək soyuq hava deposu xidməti görürdü. Yazın sonunda sular azaldıqda kəndlilər torpağı qazaraq pendiri və tutmanı çıxardıb nuşcanlıqla yeyirdilər.

İslama və insanlığa xidmət üçün qurulan vəqflər və dərnəklər Nuhun gəmisinə bənzəyir. Nuhun gəmisinə minən və gəmidə özünə yer edə bilən xilas olmuşdur. Azğınlığın, tərəddüdün və zülmün sel kimi daşlığından Nuhları tapmaq və gəmilərinə minərək hər bələdan əmin olmaq lazımdır. Qiyamətə qədər dünya Nuhların gəmisindən hali olmayıcaq.

Təlim kurslarında bəşəriyyətin ilk dövrlərdə vəhşi olduğu, heyvan kimi sürülər halında yaşayan insanın zamanla mədəniləşərək və təkmilləşərək bu günlərə gəldiğini keçirlər. Bu səbəbdən müasir insan içində olduğu zamanı elmdə sənətdə və texnikada zirvəyə yüksəldiyini qəbul edir, keçmiş zamanı isə qaranlıq və xaos olaraq görməkdədir. İslam inancına görə bəşəriyyətin başlangıcı mədəniyyətlə olmuşdur. Qurani-Kərim bəşəriyyətin keçmişini vəhşilik və cəhalət olaraq ələ almır. Keçmiş qövmlərdən bəhs edərkən, onların "güt-qüvvət baxımından", «mal və övlad cəhətindən» daha imkanlı olduqlarını və «yer üzündə daha çox, daha möhkəm əsərlər qoyub getdiklərini» ifadə edir. (Təvbə, 69; Fatir, 44; Muhəmməd, 12; Mömin, 21, 82; Qəsəs, 76-78).

«Günəş altında deyilməmiş söz yoxdur» deyiblər. 124.000 peyğəmbər bir-birindən fərqli və zidd şeylər söyləməmişdir. Yer üzündə planlanmamış və xəyal edilməmiş bir şey varmı? Rayt qardaşları ilk mühərrikli təyyarəni icad edərək 1903-cü ildə havada uçmuşdular. Rayt qardaşlardan əvvəl hansı insanın ağlından havada quş kimi uçmaq keçməmişdir ki? «Bir quş olub uçsam sənə» deyərək mahni, türkü və ilahilərdə uçmaq

İslama və insanlığa xidmət üçün qurulan vəqflər və dərnəklər Nuhun gəmisinə bənzəyir. Nuhun gəmisinə minən və gəmidə özünə yer edə bilən xilas olmuşdur. Azğınlığın, tərəddüdün və zülmün sel kimi daşlığından Nuhları tapmaq və gəmilərinə minərək hər bələdan əmin olmaq lazımdır.

arzusu minlərlə il ifadə edilmişdir. 1876-cı ildə Aleksandr Qraham Bell ilk telefonu kəş etdi. Səsini bir yerdən başqa yerə çatdırıldı. Hansı insan fiziki maneələri aşaraq səsini uzaqlara, ayaqdarının getmədiyi yerə çatdırmaq istəməmişdir ki?

Şura çağırmaq, yəni müşavirə insanları innovasiyaya və yeni fikirlər ortaya qoymağa məcbur edər. Quranın iki ayəsində müşavirə etməyin əhəmiyyətindən bəhs edilir. Peyğəmbərlər innovasiyada cığır açmışlar, hər peyğəmbərin insanlığın ortaq mədəniyyətinə töhfələri olmuşdur. Adəm (ə.s) əkinçilik, İdris (ə.s) yazı və qələm, Nuh (ə.s) gəmiqayırma, Yusuf (ə.s) saat, Süleyman (ə.s) dalğıcılıq, binalar və saraylar inşa etmək, İsa (ə.s) tibb elmində inkişafi təmin etmişdir. Bu gün insanlığın gəldiyi mədəniyyət səviyyəsi ya bir peyğəmbər və ya bir övliya vasitəsilə mümkün olmuşdur. İstər keçmiş olsun, istər bu gün, hər vaxt üçün etibarlı olan bir prinsipi dilə gətirərək vidalaşaq:

"Ayinəsi işdir kişinin, lafa baxılmaz.
Şəxsin görünür rütbəyi-aglı əsərində"

1. <http://www.f5haber.com/haberturk/nehrin-altindan-deve-gecirmisler-haberi-3710566/>
2. http://www.zaman.com.tr/ekonomi_terore-karsi-sinir-baraji_808926.html
3. <http://www.haber7.com/arkeoloji/haber/1051397-mimar-sinanin-500-yil-once-kurdugi-isitma-sistemi>

*Kasib
Atanın*

*“Varlı
Qızları”*

CRAZY-FRANKIE

Qış fəslinin soyuqları özünü göstərsə də o, metronun sonuncu dayanacağında qatara minərkən alnından muncuq-muncuq axan təri silirdi. İlk olaraq təngnəfəs halda və qondakı boş yerləri bir-bir nəzərdən keçirdi: -Solğun cöhrəsində yorğunluğun izləri hiss olunurdu. İlk baxışdan yaşıının qırxdan bir az çox olduğunu demək olardı. Ayağındakı ayaqqabının cindiri çıxmış, yamaqlı şalvarındaki qırışlar isə əlində tutduğu torbayla eyni taleyi yaşadığından xəbər verirdi. Ayaq üstə çox dayanmadan boş yerlərin bir ucunda oturub, yanında iki nəfərlik yer hazırladı. Elə bu zaman 14-15 yaşlarında iki qız uşağı gəlib səssizcə onun yanında oturdu. İlk baxışdan bu qızların həmin kişinin övladları olduğuna inanmaq qeyri-mümkün idi. Nə kişinin üzərində görünən kasıblıq cizgilərindən onların üzərində bir əsər-əlamət var idi,

nə də atalarına qarşı az da olsa hörmət. Hərəsinin əlində son zamanlar qiymətləri kifayət qədər baha və qiyməti qədər böyük olan son model telefon və üzərlərindəki maraqlı geyimlər ətrafdakılarda fərqli təəssürat yaradırdı. Ataları tərəfindən onlar üçün ayrılmış boş yerlərdə oturaroeturmaz hər ikisi əllərindəki telefonlara qüvvət verdilər. Ata isə gözünün ucuyla qızlarının əlindəki telefonlara və onların oynadıqları oyunlara baxıb fikirli-fikirli başını yelləyirdi. Onlara səslənib nə isə demək istəsə də, qızlar onun üzünə belə baxmirdılar. Sankı atalarının görkəmindən utanırdılar.

Bu, xırda bir proloqdur. Həcmi kiçik olmasına baxmayaraq mənası böyük və hər birimizin hər gün qarşılaşdığını bir mənzərədir. Bəli, insanların diqqətini çəkmək üçün artıq başqa yollara və yönəmlərə əl atılır. Bahalı maşınlar, ba-

halı maşın nömrələri, bahalı telefonlar və bahalı telefon nömrələri. Elə qonşudan geri qalmayım düşüncəsi də bununla paralel inkişaf edir. Günü-gündən borc bataqlığına düşənlərin sayı artmaqdə davam edir, əldə olanlar gedir və əldə qalanlar başqasının malına çevrilir. Bir gün qapıya gələn borc sahiblərinin də nə qəlbində iman, nə də vicdanında insaf olur. Qapında-bacanda sənin üçün dəyərli nə varsa alıb, tarix boyu qulaqların eşitmədiyi təhqiqimiz ifadələri ömrün boyu yemədiyin sillə kimi üzünə çırparaq qəzəbli baxışlarla tərk edir səni. Bunula sadəcə evinin dirəkləri deyil, həm də ailə üzvlərinin də sənə olan hörmət və izzəti bir anda sarsılıb yalqız başına yixılır. Bəlkə də bütün bu olanlara layiq olduğunu daxili aləmində bir haqq qazandırıb, özünün günahkar olduğunu qəbul edirsən, amma, başqalarıyla danışanda bütün olanları zəmanənin günahı kimi irəli sürürsən. Bəlkə də metrodakı atadan da bu mənzərənin səbəbi sorușulsə, o da hardasa özünə haqq qazandırmağa çalışır. Ata olduğunu, övladlarının heç kimdən əskik olmamasını istədiyi üçün öz canından əsirgədiyini, qızlarına artıqlamışıyla ərməğan etdiyini dilə gətirər. Bu, danılmazdır. Müəyyən bir yaşdan sonra valideynlər sadəcə öz övladları üçün yaşamağa başlayırlar. Amma bəzən bu ifrat dərəcədə olan sevgi öz başlarına bəlaya çevrilir. Valideynini görəndə utanın bir cəmiyyət formalasıdır. Atasının görkəmindən utanın metrodakı qızlar kimi. Bəlkə də, o qızlar atalarını o vəziyyətə saldıqlarına görə özlərindən utanmalıdır! Amma belə olmur, çünki onlar sadəcə özlerini düşünür və necə olursa-olsun valideynin onlara hər şeyin ən yaxşısını verməyə borclu olduğunu düşünür, "ver yeyim, ört yatım" prinsipi ilə yaşıyırlar. Nəticə isə göz qabağındadır. Övladları üçün boğazlarına qədər borc bataqlığında batan valideynlər və heç bunun

Ey əziz gənclər! Əgər insanlar bizimlə maraqlanmırsa, biza əhəmiyyət vermirsa, bu, dünyanın sonu demək deyil. Bahalı telefonlar, brend palṭarlar bizi maraqlı göstərsə də, ən maraqlısı sənin valideynlərinə maraq göstərməyindir. Sadəcə özümüzü düşünərək valideynlərin yaxasından yapışib bizim üçün hər şey etmələrini istəməyə də bilərik.

fərqində belə olmayan varlı görkəmində kasib düşüncəli övladlar.

Bu da xırda bir epiloq: Ey əziz gənclər! Əgər insanlar bizimlə maraqlanmırsa, biza əhəmiyyət vermirsa, bu, dünyanın sonu demək deyil. Bahalı telefonlar, brend palṭarlar bizi maraqlı göstərsə də, ən maraqlısı sənin valideynlərinə maraq göstərməyindir. Sadəcə özümüzü düşünərək valideynlərin yaxasından yapışib bizim üçün hər şey etmələrini istəməyə də bilərik. Hələ gec deyil, sən hələ daha çox nailiyyət əldə edib, bütün baxışları və nəzərləri öz üzərinə çəkə bilərsən. Amma, sən bunu etmək istəmirsən. Hamı necə, sən də elə etmək istəyirsən. Bu da nəticədə səni gülünc vəziyyətə gətirib çıxardır. Uzun sözün qisası, sən özün olmaq istəmirsən.

Sən o zaman varlı insansan ki, sənin istək və tələbinlə ağızından, burnundan kəsib kəlləçarxa çıxmış kredit şərtləri ilə ən bahalı telefonu səninçün təmin edib, gecə-gündüz banklara veriləcək borcların fikir-zikrili səhərə qədər yata bilməyən valideynlərinin ah-nalələri səni narahat edir.

İSLAMOFOBİYANIN Cəmiyyətindəki fəsadları

Bəlli olduğu kimi, islamofobiya son onilliklərin “dəbdə” olan sosial fenomenlərindən biridir. Daha çox Qərbdə, son illərdə isə Asiyada da (məsələn, Myanma) yayılmış bu hal dönyanın normal düşünən hissəsinə narahat etməkdədir.

Azərbaycanda islamofobiya təbii ki, Qərbdə olduğu kimi, aqressiv xarakter daşıdır: məscidlərə yandırıcı molotov kokteylləri atılmış, müqəddəs Quran kitabı nümayişkaranə yandırılmış, Peyğəmbərimizlə (s.ə.s) bağlı həqarət dolu filmlər, karikaturalar çəkilmir və hardasa buna müsbət yanaşmaq olar.

Ölkəmizdə islamofobiyanın passiv xarakter daşıdığını desək, məncə, yanılmağıq. Azərbaycan islamofobiyasının özəl cəhətlərindən biri bu fenomenin özünə birbaşa olmasa da, dolayı yolla elə islamofobların özləri tərəfindən haqq qazandırılmasıdır.

Azərbaycanda bir qrup intellektual da vardır ki, - xüsusilə, sosial şəbəkələrdə fəaldırlar, - onlar ümumiyyətlə, dinin zərərlə, istənilən ölkəni inkişafdan geri

salan bir şey olduğunu söyləyir, XXI əsrde texnologiyaların sürətlə inkişaf etdiyi bir dövrdə dinə ehtiyac olmadığı fikrini vurğulayırlar. “Qərb inkişaf edir, Şərq isə ya bu inkişafı köçürməklə, ya da birbaşa bu inkişafı əxz etməklə məşğuldur”, “Avropa xristianlıqla ehtiyacı olmadan da inkişaf edir” təxminən tez-tez səslənən bu tipli tezislərlə rastlaşırıq. Üstəlik, əlavə olaraq qeyd edilir ki, inkişafın qaranti dünyəvilikdir, demokratiadır. Qərb düşüncəli intellektuallar üçün İslam əfsanələr və əsatirlər toplusundan başqa bir şey deyil və buna inanmaq xurafatdan başqa bir şey deyil.

Tək yuxarıda deyilənlər əsasında bəhs edilən intellektuallara bəlkə də tolerant yanaşmaq olar. Amma onların arasında elələrinə rast gəlirik ki, məqalələrində açıq-aşkar lağ və təhqir tonunda İslama və onun peyğəmbərinə nifrət və kin püs-kürülər.

Onlar sanki Ramazan ayının və Qurban bayramının gəlməsini gözləyirlər ki, oruc tutmağın insan orqanizminə “zərər verməsini”, qurbanlıq üçün kəsilən hey-

vanların uşaqların psixikasına “pis” təsir etdiyini şövqlə təbliğ etsinlər. Bu tiplər İslam haqqında müsbət fikir deyən dəhiləri n sözünü qulaqardına vurur, amma din, ya İslam haqqında hansısa məşhur alim bir neqativ fikir deyəndə tezçə onu məqalələrində əks etdirirlər.

Məsələn, bu tipli intellektuallarda Ərdoğan hakimiyyətinə qarşı patoloji nifrət var, onlar bu hakimiyyətin iqtisadi uğurlarına, sosial sahədə aparılan islahatlarına göz yumur, amma hicablı qadınların elementar hüquqlarının bərpası və qorunması, - bunu zatən demokratiya tələb edir, - sahəsində atılan istənilən addıma tezçə “islamlaşma” damğası vururlar.

Amma yenə öncəki fikrimizə qayıdaraq onu demək istərdik ki, normal ateistlərin, düşüncə sahiblərinin islamofobiyasına opponentlik etmək şərtilə onlara normal münasibət göstərmək lazımdır.

Azərbaycanda son illər xoşagəlməyən hal isə sosial şəbəkələrdə və saytlarda “cövlən edən” psevdointellektualların islamofobiya isteriyasıdır. Onlar müsəlmanlarla dialoqa girəndə lağlığı tona üstünlük verir, bəzənsə təhqirə belə keçməkdən çəkinmirlər. Bu tiplər xaraktercə provakatorlardır, hətta bəzən onların qələmindən (ya klaviaturasından) çıxan cızma-qara yazıları sanki araşdırıcıılığa yönəlib. Onlar sanki əks-hücum gözləyirlər ki, tezçə ictimaiyyətə bəyan etsinlər ki, bax, görürsünüz, budur onların təbliğ etdiyi dinin mahiyyəti.

Bu tiplər cihadın mahiyyətini, eləcə də Quranda cihadla bağlı olan ayələrin göndərilmə şəraitini anlamadan, həvəslə müqəddəs kitabımızın müvafiq ayələrindən misallar çəkərək söyləyirlər ki, sizin dininizin mahiyyəti zoraklıq və qətldir. Onlar Suriyada gedən vətəndaş müharibəsi ilə bağlı son zamanlar feysbuk profillərində bol-bol baş kəsmə, adam güllələmə səhnələrini paylaşır, şərhlər yazırlar.

Ümumi mənzərəyə nəzər yetirəndən sonra perspektivlər barədə aşağıdakılardır

Onlar sanki Ramazan ayının və Qurban bayramının gəlməsini gözləyirlər ki, oruc tutmağın insan orqanizminə “zərər verməsini”, qurbanlıq üçün kəsilən heyvanların uşaqların psixikasına “pis” təsir etdiyini şövqlə təbliğ etsinlər. Bu tiplər İslam haqqında müsbət fikir deyən dəhilərin sözünü qulaqardında vurur, amma din, ya İslam haqqında hansısa məşhur alim bir neqativ fikir deyəndə tezçə onu məqalələrində əks etdirirlər.

söyləmək olar. Azərbaycanda hal-hazırda islamofobiya ilə bağlı vəziyyət elə də təhlükəli deyil. Obrazlı şəkildə desək, bizlər heç barit çəlləyinin də astanasında deyilik.

Amma bəlli olduğu kimi, bəzən barit da tez tapılır, üstəlik, kibrit vuran da hardansa tezçə peyda olur. Praktika da göstərir ki, bəzən emosiyalar o həddə gəlib çıxır ki, müharibə adı insanlarda belə aqressiya hissələrini gücləndirir.

Azərbaycan reallığı sabit və tolerant bir cəmiyyətin mövcud olmasından xəbər verir. Amma cəmiyyətin müzakirə olunan mövzu baxımından az olmayan həssas kəsimini nəzərə alsaq, hansısa şəkildə toqquşmaların baş verə biləcəyini söyləmək olar. Məsələn, kim əminliklə qarant verə bilər ki, sosial şəbəkələrdə din mövzusunda gedən mübahisələr sonucda daha kəskin həddə gələrək tərəflər arasında zor tətbiqinə aparıb çıxarmaz.

Bunları nəzərə alsaq, yenə də bir həqiqəti təkrar etmək məcburiyyətində qalırıq: dindar və ya dindar olmasından asılı olmayaraq, cəmiyyətin intellektual kəsiminin üzərinə az məsuliyyət düşmür. Elə bu iki təbəqə arasında dialoq dayanıqlı olmalıdır ki, islamofobiyanın radikal həddə gəlməsinin qarşısı alınsın, bir növ cəmiyyət özü preventiv tədbirlər görmək gücündə olsun.

Beynəlxalq İmam Rəbbani Simpoziumu

Marmara Üniversitesi İlahiyyat Fakültəsi, Əziz Mahmud Hüdayi Vəqfi, İLAM, İSTAM və başqa elmi-tədqiqat mərkəzlərinin, o cümlədən bir sıra xeyriyyə təşkilatlarının birgə təşkil etdiyi "Beynəlxalq İmam Rəbbani Simpoziumu"nun 15-17 noyabr tarixləri arasında İstanbulda keçirilməsi dərin əks-səda doğuran və əlamətdar bir hadisə kimi tarixə keçdi. Simpoziumda Türkiyənin görkəmli ilahiyyatçıları, dövlət xadimləri və eləcə də dünyanın mötəbər universitetlərindən dəvət edilən alımlar çıxış etdi.

Üç gün davam edən simpoziumda İmam Rəbbaninin həyatı, yaşadığı dönenmin ictimai – siyasi vəziyyəti, əsərləri və ən əsası isə İmam Rəbbaninin dini təsəvvüfi görüşləri əhatəli şəkildə müzakirə edildi. Açılış mərasimində çıxış edən Diyanət İşləri Başqanı Prof. Dr. Mehmet Görmez İmam Rəbbaninin məktublarının öz dövründən gələcəyə yazılmış olduğunu ifadə etdi: "Bu məktublar o dövr-də yazılığına baxmayaraq, indi də onu oxuyanlar sanki özlərinə yazılmış olduğu qənaətinə gəlirlər". İslam hüquq profesoru Hayrettin Karaman isə öz gənclik

həyatından bir misal verərək, zehnindəki təzadları həll etmə yönündən İmam Rəbbaninin əsərlərindəki təsəvvüfi görüşlərin əhəmiyyətinə diqqət çəkdi: "*İmam Rəbbani, təsəvvüf ilə məşğul olan bütün insanların və təsəvvüflə məşğul olmayan bütün alımların mütləq oxuması gərəkən bir insandır.*" Prof. Dr. Süleyman Uludağ İmam Rəbbaninin yaşadığı dönenmin (XVII əsr) ictimai-siyasi və dini durumunu işıqlandırmadan, İmam Rəbbaninin elmi mübarizəsini doğru şəkildə qiymətləndirmənin mümkün olmadığını ifadə etdi. Hindistanda bütün dinləri "ilahi din" adı altında birləşdirmə aruzusuna düşən dövrün hökmdarı Əkbər Şaha qarşı İmam Rəbbani "məktubları" ilə mücadilə aparmışdır. Təlatümlü zamanlarda bir tərəfdən İslam dininə bir çox xürafələr qarışmış, digər tərəfdən isə Əkbər Şahın təzyiqi ilə İslam dini Hinduizm attributları ilə qarışdırılmışdı. İslam dininin saflığı və hətta Hindistanda İslamin umumi mövcudluğu belə təhlükə ilə qarşı-qarşıya qalmışdı. Belə bir çətin vəziyyətdə İmam Rəbbani dərin bilgisini və cəsarətli mövqeyini ortaya qoymuş, ətrafindakılara İslami təbliğ etmiş, uzaqda olanlara isə

“məktubları” ilə müraciət edərək bu böyük fəlakətin qarşısını almağa nail olmuş və bəşəriyyətə böyük xidmət etmişdir. Daha sonra İmam Rəbbani ölməz əsəri olan “Məktubatı” ilə anılmaya başlamış və “mütəddidi-əlfis-sani”, yəni “ikinci minnilliyi əhya edən” ləqəbinə layiq görülmüşdür.

İmam Rəbbaninin dini fikirləri müzakirə edilərkən, mövzunun “vəhdəti-vucud” və “vəhdəti-şuhud” nəzəriyyələri ətrafında dönəcəyi gözlənilən bir durum idi. Sufi mütəffekkir Mühyiddin İbn Ərəbi tərəfindən inkişaf etdirilən vəhdəti-vucud anlayışı (varlığın birlüyü) Rəbbani tərəfindən “Məktubatında” yenidən işlənərək, varlığın birliyinə yeni izahlar gətirilir. İmam Rəbbaniyə görə vəhdəti-üçud, həqiqət yolculuğuna çıxan insanın Rəbbinə qovuşacağı bir zirvə deyil, sadəcə keçilməsi gərəkən bir mərhələ və ya “əbdiyyət” yəni, haqqə həqiqi qul olma mərtəbəsinə aparan müvəqqəti bir məqamdır. İmam Rəbbaninin “vəhdəti-ühud” adlandırdığı bu anlayış, cox mühüm bir problemi həll etməkdə faydalı oldu: Şəriətin zahiri ilə batini arasında hər hansı bir təzadın olmayıcağı qəti şəkildə aydınlaşdı. İtaliyanın Modena və Reggio Emilia Universitetinin Professoru Demetrio Giordani bu məqamı vurğulayaraq, Rəbbaninin ən böyük xidmətinin mənəvi inkişaf yolunda şəriətin və nəbəvi sünənənin öncəliyi prinsipinə bağlı qalmasını hesab etdi. Təriqət- Mərifət- Həqiqət mərtəbələri şəriət çərçivəsindən kənara çıxa bilməzdi. Rəbbaninin ifadəsi ilə təriqət və həqiqətin vəzifəsi, şəriətə xidmət etməkdir. Məhz bu dövrdən sonra nəqs-bəndilik Rəbbaninin prinsiplərini də əxz edərək bütün müsəlman ölkələrdə qəbul edilməyə başlamışdır.

Yeni Zellandiyadan dəvət edilmiş islam-

İslam dininin saflığı və hətta Hindistanda İslamin umumi mövcudluğu belə təhlükə ilə qarşı-qarşıya qalmışdı. Belə bir çətin vəziyyətdə İmam Rəbbani dərin bilgisini və cəsarətli mövqeyini ortaya qoymuş, ətrafindakılara İslami təbliğ etmiş, uzaqda olanlara isə “məktubları” ilə müraciət edərək bu böyük fəlakətin qarşısını almağa nail olmuş və bəşəriyyətə böyük xidmət etmişdir.

şunas professor Arthur F. Buehler İmam Rəbbaninin əsərlərindən, onun yaşadığı dərin dini təcrübənin mahiyyətindən bəhs etdi. Sufilərin yaşadığı dini təcrübələrin sübyektivliyinə diqqət çəkərək, bunların hər zaman əhalinin əksəriyyətinin fikirləri ilə uyğunlaşmasının zəruri olmadığını bildirdi. “*İmam Rəbbani kimi sufilərin yaşadığı dini təcrübələri anlamanın yeganə yolu onların yaşadıqlarını olduğu kimi təcrübə etməkdən keçir.*” Simpoziumun davamında İmam Rəbbaninin Quran müfəssirliyi, elmi görüşləri, Rəbbaninin fikirlərinin Anadolu bölgələrinə təsiri və başqa mövzular üzərində duruldu.

Yüksək səviyyədə keçirilən İmam Rəbbani Simpoziumunda iştirak edən hər kəsdə bu görkəmli şəxsiyyətə dərin hörmət hissi yaranmaqla bərabər, onun irsinin öyrənilməsi və təbliğ edilməsinin əhəmiyyəti də ortaya çıxdı. İmam Rəbbani haqq yolunda apardığı mübarizə ilə bir qəhrəmanlıq nümunəsi olduğu kimi dinin xürafələrdən, cəhalətdən təmizlənməsinə qarşı elmi mücadiləsi ilə də Peygəmbər Varisi, kamil bir insan idi.

Prezident İlham Əliyev Türkiyəyə rəsmi səfər etdi

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 11-13 noyabr tarixində Türkiyə Cumhuriyyətində rəsmi səfərdə olmuşdur. Prezident İlham Əliyev noyabrın 12-də Türkiyə Cumhuriyyətinin banisi Mustafa Kamal Atatürkün dəfn olunduğu məqbərəni - Anıtgəbiri ziyarət etmişdir. Noyabrın 12-də Türkiyə Respublikası Prezidentinin iqamətgahında - Çankaya köşkündə Prezidentimiz İlham Əliyevin rəsmi qarşılanma mərasimi olmuşdur. Rəsmi qarşılanma mərasimi başa çatdıqdan sonra Prezident İlham Əliyev və xanımı Mehriban Əliyevanın, Türkiyə Respublikasının Prezidenti Abdullah Gül və xanımı Hayrullah Güldür birgə görüşü olmuşdur.

Noyabrın 12-də Çankaya köşkündə Azərbaycan və Türkiyə prezidentlərinin təltif edilməsi mərasimi olmuşdur. Prezident İlham Əliyevin "Dövlət nişanı" ordeni ilə təltif olunmasına dair Türkiyə Nazirlər Kabinetinin qərarı və Prezident Abdullah Güldür "Heydər Əliyev" ordeni ilə təltif edilməsi barədə Azərbaycan Prezidentinin sərəncamı oxunmuşdur. Türkiyə Prezidenti "Dövlət nişanı" ordenini Prezident İlham Əliyevə təqdim etmişdir. Azərbaycan Prezidenti "Heydər Əliyev" ordenini Türkiyə Prezidentinə təqdim etmişdir. Türkiyə Prezidenti Abdullah Güldür və Prezidentimiz İlham Əliyev mərasimdə çıxış edərək iki ölkə arasındaki qardaşlıq duygularından söz açaraq

tarixin bütün mərhələlərində Azərbaycanla Türkiyənin bir-birinin yanında olmasına toxundular. Görüşdə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında strateji əməkdaşlığı əsaslanan dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin siyasi, iqtisadi, energetika və bütün digər sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi vurğulandı. Daha sonra hər iki ölkənin prezidentləri mətbuata bəyanatlarla çıxış etdilər.

Noyabrın 12-də Prezident İlham Əliyev Türkiyə Böyük Millət Məclisinin sədri Cəmil Çiçək ilə görüşmüştür. Prezident İlham Əliyev noyabrın 12-də xarici işlər naziri Əhməd Davudoğlu ilə görüşmüştür. Görüşdə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında digər sahələr kimi, siyasi sahədə də əlaqələrin yüksək səviyyədə olduğu qeyd edildi, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində birgə əməkdaşlığın önəmi vurgulanmışdır.

Noyabrın 13-də Prezident İlham Əliyevin və Türkiyə Cumhuriyyətinin Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın görüşü olmuşdur. Görüşdə ikitərəfli əlaqələrin, dostluq və qardaşlıq münasibətlərin müxtəlif sahələrdə uğurla inkişaf etdiyi bildirilmişdir. Prezident İlham Əliyevin Türkiyəyə rəsmi səfəri çərçivəsində noyabrın 13-də Ankara da Azərbaycan və Türkiyə hökumətləri arasında sənədlərin imzalanması mərasimi olmuşdur.

Prezident İlham Əliyev və Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan Azərbaycan Respublikası və Türkiyə Cumhuriyyəti arasında Yüksək Səviyyəli Strateji Əməkdaşlıq Şurasının 2013-cü il 13 noyabr tarixli iclasının nəticələrinə dair Birgə Bəyanatı imzaladılar. Azərbaycan və Türkiyə hökumətləri arasında elm və texnologiya sahəsində əməkdaşlıq haqqında, Azərbaycanın Rabitə və İnfomasiya Texnologiyaları Nazirliyi ilə Türkiyənin Elm, Sənaye və Texnologiya Nazirliyi arasında elm, texnologiya, sənaye və sahibkarlığın gücləndirilməsinə dair, Azərbaycan və Türkiyə hökumətləri arasında beynəlxalq kombinə edilmiş yüksək daşımaları haqqında, Azərbaycan və Türkiyə hökumətləri arasında təhlükəsizlik üzrə əməkdaşlıq haqqında Azərbaycan və Türkiyə hökumətləri arasında işçi qüvvəsinin qarşılıqlı əmək fəaliyyətinə dair sazişlər imzalanmışdır.

Hökumətlərarası sənədlərin imzalanması mərasimindən sonra Prezident İlham Əliyevin və Türkiyənin baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğanın mətbuat konfransı olmuşdur. Baş nazir Rəcəb Tayyib Ərdoğan və Prezident İlham Əliyev mətbuatla bəyanatlarla çıxış etmişlər. Rəsmi səfər 13 noyabrda sona çatmışdır.

9 noyabr “Milli Bayraq Günü” münasibətilə Gəncliyə Yardım Fondu, Xocavənd İcra Hakimiyyəti ilə birgə bayram tədbiri keçirib.

9 noyabr tarixində “Milli bayraq günü” münasibətilə tədbir keçirilib. Tədbirdə Xocavənd rayonu orta məktəbinin şəgirdləri bir-birindən maraqlı ədəbi kompozisiya və musiqi nömrələri ilə çıxış ediblər. Tədbirdə çıxış edən Gəncliyə Yardım Fonduun vitse-prezidenti Salman Əliyev sərhəd bölgələrində öz vətənlərindən uzaqda qəçqın və məcburi köçkün kimi yaşayış insanların hər zaman diqqət mərkəzində saxlanılmasının vacibliyindən danışıb.

O, eyni zamanda şəhidlərimizin qanları bahasına ucalan yenilməz bayraqımızın hər zaman başımız üzərində qürurla dalgalanacağına inandığını əminlikdə vurğuladı. Tədbirdə, eyni zamanda Xocalı Soyqırımı Tanıtma İctimai Birliyinin sədri Şamil Sabiroğlu və GYF-nin mətbuat şöbəsinin rəhbəri Eldar Kərimov da çıxış edərək, dövlətimizin qəçqın və məcburi köçkünlərə göstərdiyi kömək və qayğıdan danışıblar.

Tədbirin sonunda Yeni salınmış Xocavənd rayonu qəçqın və məcburi köçkün şəhərciyində məskunlaşan orta məktəb şagirdlərinə Gəncliyə Yardım Fonduun 9 noyabr “Milli bayraq günü” münasibətilə hazırladığı bayraqlar və məktəbli ləvazimatı təqdim edilib.

Qeyd edək ki, tədbirin məqsədi bayraq gününün qeyd olunması və milli atributların təbliğidir.

Xatırladaq ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 18 noyabr 2009-cu il tarixli fermanından sonra, 9 noyabr tarixi “Milli Bayraq Günü” kimi dövlət səviyyəsində qeyd olunur.

Seyyid Yəhya Bakuviyə həsr edilmiş Beynəlxalq simpozium keçirilmişdir

25.11.2013-cü il tarixdə Bakıda "Qafqazdan Anadoluya mədəniyyət körpülərimiz: Seyid Yəhya Bakuvi və Xəlvətilik" mövzusunda Beynəlxalq Simpozium öz işinə başlayıb. SIA-nın məlumatına görə, simpozium Şamaxı Cümə məscidi haqqında çəkilən "Əbədi işığın abidəsi" filminin nümayisi ilə başlayıb.

Rəsmi açılış mərasimində çıxış edən Dövlət Komitəsinin sədri Elşad İskəndərov bildirib ki, Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü UNESCO tərəfindən elan edilən Seyid Yəhya Bakuvi (Şirvani) ili çərçivəsində 30-dan artıq silsilə tədbirlər keçirilib və ötən ay Parisdə UNESCO-nin mənzil-qərargahında Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü və Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı ilə Seyid Yəhya Bakuviyə həsr edilən "Seyyid Yəhya Bakuvi: Tolerantlığın ifadəsi" adlanan Simpozium bu silsilə tədbirləri beynəlxalq müstəviyə çıxarıb.

Bu ilin UNESCO tərəfindən "S.Y.Bakuvi ili" elan olunmasının da məhz Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü nəticəsində ərsəyə gəlməsini diqqətə çatdırıb Dövlət Komitəsinin sədri, həmçinin qeyd edib ki, S.Y.Bakuvi və onu şöhrətləndirdiyi Xəlvətiyyə təriqətinin dünyaya buraxdığı irs – istər dirlərarası tolerantlıq dünyagörüşünün, istər məzhəblərarası münaqişələrin qarşısının alınmasında, istərsə də dini radikalizmlə mübarizədə bu gün də aktuallığını itirməyib.

Simpoziumda çıxış edən Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri, Şeyxüllislam Allahşükür Paşazadə deyib ki, Azərbaycan mədəniyyətinin dünya miqyasında inkişafı çox mühüm məsələdir: "Mədəniyyətimizin dünyaya tanıtılması istiqamətində bir sıra vacib işlər görülür. Qeyd etmək istərdim ki, Seyyid Yəhya Bakuvini dünyaya tanıtmaqla həm onu, həm də Azərbaycanı tanılmış oluruq. Çünkü son nəticədə dünya həm Seyyid Yəhya Bakuvini, həm də Seyyid Yəhya Bakuvilər yetişdirən böyük xalqı və onun böyük mədəniyyətini tanımış olur".

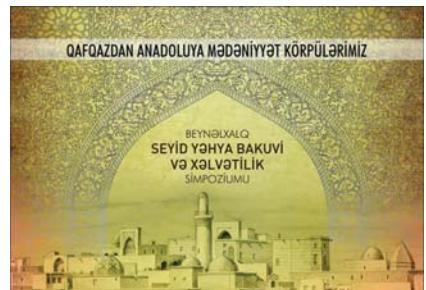
Türkiyənin Diyanət İşlər Başqanının müavini Prof.Dr. Hasan Kamil Yılmaz çıxışı zamanı bir neçə gün əvvəl Əskişəhərdə keçirilən simpozumu xatırladaraq vurğulayıb ki, bu silsilə tədbirlərinin yekunun məhz Bakıda Seyid Yəhya Bakuvinin vətənidə keçirilməsi xüsusilə əhəmiyyətlidir.

Digər çıxış edənlər qeyd ediblər ki, bu gün ölkəmizdə mövcud tolerantlığın qaynağı məhz Seyid Yəhya Bakuvi kimi dahlərin yaşatdığı məktəbin nəticəsidir. Azərbaycan üçün Seyid Yəhya Bakuvi və onun kimi tarixi şəxsiyyətlərin irlisinin öyrənilməsi və təbliği xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Tədbir irfan musiqisindən ibarət konsert programı ilə davam edib.

Qeyd edək ki, Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin (DQİDK), Dialoq və Əməkdaşlıq Uğrunda İsləm Konfransı Gənclər Forumu, Qafqaz Universitetləri Birliyi və Milli Tolerantlıq Mərkəzi ilə birlikdə təşkil etdiyi simpoziuma Azərbaycan, Türkiyə, Orta Asiya və Balkan ölkələrindən 70-dən çox qonaq, o cümlədən rəsmi şəxslər, elm adamları və din xadimləri qatılıblar.

Eyni zamanda simpoziumda iştirak edən qonaqlar 24.11.2013-cü il tarixində Gəncliyə Yardım Fondunun qonağı olublar. Yemək süfərsi ərtəfında davam edən görüşdə Fondun həyata keçirdiyi fəaliyyətləri özündə əks etdirən video-rolik nümayiş etdirilib. Fondun fəaliyyətləri ilə yaxından tanış olan qonaqlar fondun iki qardaş dövlət arasındakı münasibətlərin daha da gücləndirilməsi yolundakı fəaliyyətlərinin yüksək qiymətləndiriblər. Görüşün sonunda qonaqlara bir sıra hədiyyələr, o cümlədən Qarabağ: Suallar və Faktlar, Mədəniyyətimizin Qəndilləri kitabları təqdim edilib və xatırə şəkilləri çəkilib.

Akif İbadoğlu

Keyfiyyətdə təkdir,
Müştəriləri zəmanətdir

"MÜNƏVVƏR"
yataq dəstləri,
"SƏBİNƏ- LƏMAN"
klassik və modern
mətbəx mebelləri,
"KƏNAN" massiv
qapıları

YÜKSƏK KEYFIYYƏT / ÇATDIRILMA VƏ QURASDIRILMA

Qoz, şabalıd,
fisdıq, görüş,
cökə ağaclarından,
MDF laminatdan
mətbəx, yataq,
moydadır və
kəndar mebelləri,
qapılar, asma
tavanlar, şraf-
kupelər, dəmir işləri

Mebellər akril
(maşın boyası),
poluretan lək və
boyalarla işlənir

Bakı-Sumqayıt şossesi 2, (Hyundai servisin arxası)
Tel: (+994 55 / 70) 311-33-84, (+994 50) 314-33-84

Akif İbadoğlu

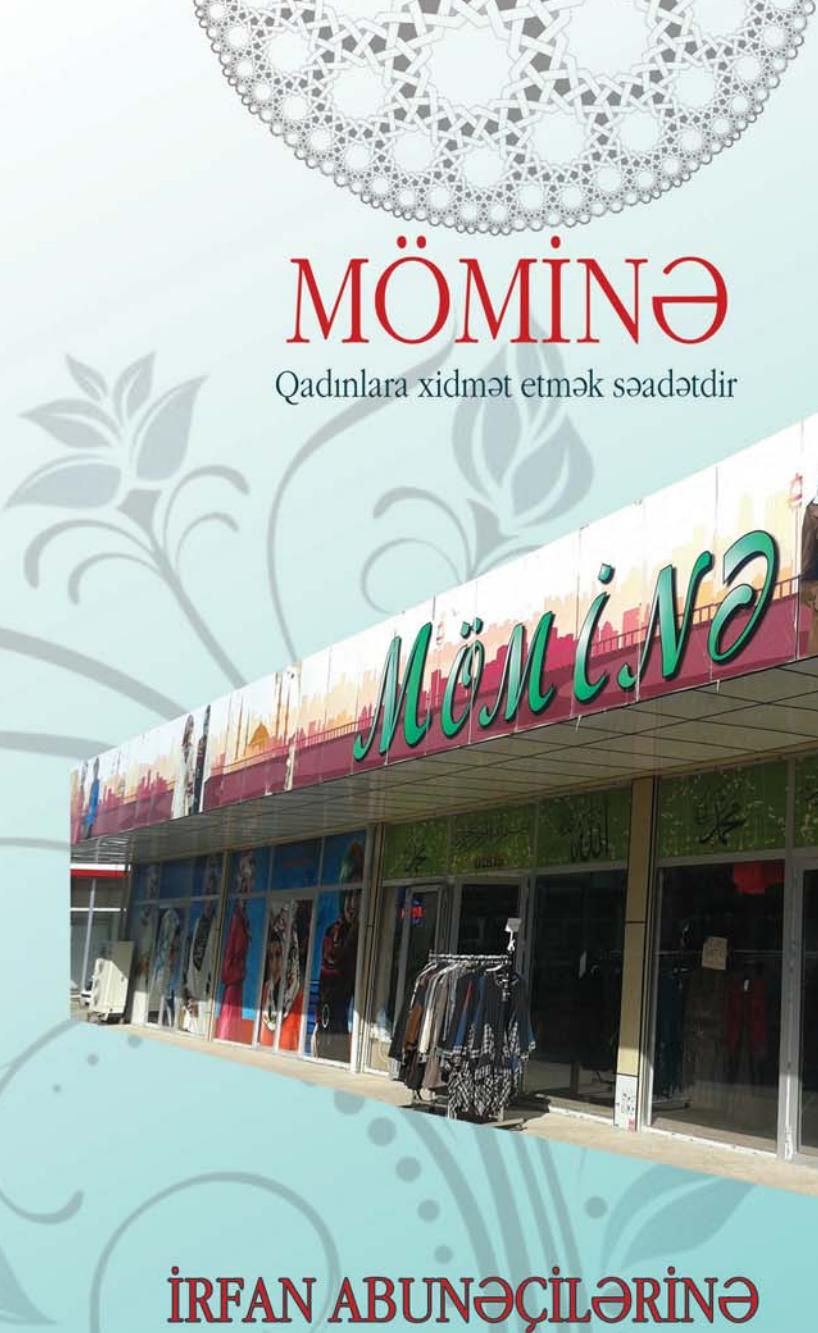

Çox rahat tapa
biləcəyiniz ünvan

Binə ticarət mərkəzi, 7-ci sıranın qarşısı
Şəhər avtobus dayanacaqlarının yanı

TEL: (012) 408-40-43

Mob: (070 / 055) 208-72-55

MÖMİNƏ

Qadınlara xidmət etmək səadətdir

İRFAН ABUNƏÇİLƏRİNƏ
XÜSUSİ ENDİRİM
NƏZƏRDƏ TUTULUR

Topdan və pərakəndə satış

**Bizimlə işləmək istəyən mağazalara
satış nümayəndəliyi veriləcək**